

Karoliina Juvonen

”MYÖS POHJOISELLA ALUEELLA ON ELINVOIMAA”

Kaupungin läheisen maaseudun elinvoimaisuus
Tampereella

TIIVISTELMÄ

JUVONEN KAROLIINA: ”Myös Pohjoisella alueella on elinvoimaa” – Kaupungin läheisen maaseudun elinvoimaisuus Tampereella
Pro- gradu tutkielma
Tampereen yliopisto
Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, ympäristöpolitiikka ja aluetiede
Huhtikuu 2022

Tampereen kaupunki on yksi Suomen suurimpia kasvavia aluekeskuksia. Kaupunkia on kehitetty vastamaan nykyisen asukasrakenteen tarpeita. Kehityksen tavoitteena on elinvoimainen yhdyskuntarakenne. Tästä tavoitteesta huolimatta Tampereella on mittavia alueita, joiden kehitys on jäänyt kantakaupunkia vähemmälle huomiolle. Tähän tarpeeseen kaupunki on vastannut toteuttamalla Pohjois-Tampereen alueesta strategisen yleiskaavan, jonka avulla voidaan mahdollistaa kehitymispyrkimyksiä vuosiksi eteenpäin.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan alueellisen ja paikallisen elinvoiman teoreettisten viitekehysten kautta Pohjois-Tampereen elinvoimaisuuden kokonaisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Kaupungin pohjoisosassa on laajoja rakentamattomia sekä asuttamattomia alueita. Lähtökohtana tutkielmalle on ollut se, että alueen ominaispiirteillä on keskeinen rooli Pohjois-Tampereen elinvoimaisuudessa kaupungin läheistä maaseutua tutkittaessa. Näitä ominaispiirteitä ovat muun muassa vähäinen asutus, laajat metsät ja peltoalueet sekä liikkumisen tarve pitkien etäisyyksien vuoksi. Tarkastelua on suoritettu myös elinkeinotoimintojen kehitysnäkökulmasta.

Tämän tutkielman aineisto koostuu Pohjois-Tampereen strategisesta yleiskaavasta laaditusta selostuksesta, kaavan ehdotusvaiheen palautteista ja vastikkeista sekä kahdesta asiantuntijahaastattelusta. Haastattelut suoritettiin keväällä 2022. Selostuksen ansiosta on mahdollista saada laaja ja tarkempi kuvaus toimintaedellytyksistä alueella. Palautteista ja vastineista esiin nousivat pääosin kehitysmahdollisuuksiin liittyvät epäkohdat. Asiantuntijahaastatteluiden tavoitteena on ollut täydentää aineistoa perusteluilla sekä tuoda aiheen ympärille lisää käyttökelpoista puhetta elinvoimaisuudesta. Aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimustulokset osoittavat, että elinvoimaisuuteen vaikuttavat sekä alueen sisäiset että ulkoiset tekijät. Tulosten valossa voidaan todeta, että itse suunnittelulla voidaan vaikuttaa tässä ajassa elinvoimaisuuteen melko vähän. Elinvoiman säilymiseen voidaan vaikuttaa suunnittelulla enemmän. Elinvoiman säilyttäminen alueella edellyttää olemassa olevien toimintojen säilymistä jatkossakin, etenkin kyläalueilla, joihin toiminnot ovat nykyisellään sijoittuneet. Elinvoimaa lisäävät toimet ovat pitkälti kiinni alueen asukkaista, maanomistajista ja elinkeinonharjoittajista alueella. Jatkotutkimusaiheena Pohjois-Tampereen tapauksen näkökulmasta olisi mielenkiintoista tutkia alueen käyttäjien kokemuksia elinvoimaisuuteen vaikuttavista tekijäistä.

Avainsanat: elinvoima, kaupungin läheinen maaseutu, aluekehittäminen, Pohjois-Tampere

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2. TUTKIMUSASETELMA.....	3
2.1 Aiheen merkitys.....	4
2.2 Taustoitusta tutkimuksen kohteena olevasta alueesta.....	4
3 ALUEELLINEN JA PAIKALLINEN ELINVOIMAISUUS	7
3.1 Elinvoimakäsitysten tarkastelua.....	7
3.2 Yhdyskuntarakenne ja alueiden elinvoima.....	8
3.3 Maaseudun ja kaupungin henkinen ja fyysinen raja.....	12
4 KANTAKAUPUNGIN REUNALLA.....	15
4.1 Alue-eroja yhdyskunnan sisällä	15
4.2 Elinvoimaisen maaseutu alueen määrittelyn ja tavoittelun esimerkkejä maailmalta	18
4.3 Kantakaupungin reuna-alueen kehittämisen haasteet.....	20
4.4.Posiitiivisen rakennemuutoksen edistäminen.....	23
5 TUTKIMUKSEN AINEISTON ESITTELY JA MENETELMÄT.....	26
5.1 Tutkimusaineiston esittely	26
5.2 Sisällönanalyysi analysointimetodina.....	27
6 ELINVOIMAISUUS OSANA ALUEEN KEHITTÄMISTÄ.....	30
6.1 Maankäyttö.....	31
6.2. Elinkeinot.....	43
6.3 Alueen kestävä kehitys.....	53
6.4 Elinvoimainen Pohjois-Tampere vai taantuva syrjäseutu.....	60
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	65
LÄHDELUETTELO.....	68

Taulukko- ja kuvaluettelo

Kuva1.....	5
Kuva 2.....	6
Taulukko 1.....	8
Taulukko 2.....	10
Taulukko 3.....	14

1 JOHDANTO

Kaupungit ovat laajentuneet entisestään erityisesti viime vuosikymmenien aikana muun muassa kuntaliitosten myötä. Voimakkaasti väkimäärältään kasvavat kaupunkiseudut eivät ole kuitenkaan automaattisesti elinvoimaisia tai edes menestyviä (Paananen, Haveri, Airaksinen 2014, 36). Kehittämisen kannalta on syytä pysähtyä tarkastelemaan, miten toimijat sijoittuvat alueille ja miten ihmisillä on mahdollisuus elää tavallista elämää sekä liikkua esimerkiksi työpaikkoihin ja tarvitsemiinsa palveluihin. Onnistuneet ratkaisut kaavoituksessa, eheä ja toimiva yhdyskuntarakenne sekä sujuvat ja ennen kaikkea kattavat liikennejärjestelyt luovat elinvoimaa ja hyvinvointia alueille. (Pirkanmaan liitto, 2021.) Maankäytön suunnittelu luo itsessään edellytyksiä hyvälle ympärivuotiselle asuinympäristölle ja elinvoimaisuudelle. Hyvä suunnittelu edistää luonnollisesti myös kestäväää kehitystä.

Tampere on elinvoimainen ja kaupunki, joka kasvaa kaiken aikaa. Lähivuosina kasvu asukasmäärässä on ollut jopa noin 3000 uutta asukasta vuosittain, eikä kasvuvauhdin nähdä lähivuosiinakaan hidastuvan. Väkimäärän kasvusta Tampereella suurin osa ohjautuu luonnollisesti palveluiden perässä kantakaupunkiin, mutta kehitys ja sitä kautta elinvoimaisuus läpäisee kuitenkin koko kaupungin. Mukaan lukien pohjoisen Tampereen kylät ja maaseudun. (Tampereen kaupunki, 2021.) Tampere on asukasluvultaan Suomen kolmanneksi suurin kaupunki, (Kuntaliitto, 2021) mutta sen pinta-alasta vain noin 25 prosenttia on tiivisti rakennettu ja asutettua. Kuntaliitosten myötä vuonna 1972 Teisko liittyi osaksi Tampereen kaupunkia ja kasvatti näin ollen myös kaupungin pinta-alaa pohjoisesta päin katsottuna. Tämä edelleen Teiskoksi kutsuttu kaupungin pohjoinen osa muodostaa pinta-alaltaan jopa 75 % koko kaupungin pinta-alasta. Etäisyys Tampereen keskustasta Teiskon eteläisimpään osaan Nurmiin on kuitenkin vain noin 12 kilometriä. (Tampereen kaupunki, 2021.)

Pohjois-Tampereen pitkään tekeillä ollut strateginen yleiskaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa huhtikuussa 2021. Prosessi on ollut pitkä ja se onkin saanut alkunsa jo vuonna 2017. Pohjois-Tampereen alue on maapinta-alaltaan huomattava osa koko kaupungin pinta-alasta, joten alueen kaavoitus on ollut tarpeellinen osa alueen kehitysedellytyksiä. Uuden yleiskaavan punaisena lankana toimii ajatus, että palvelu- ja kyläalueille on mitoitettu muuta maaseutualueita tiiviimpään rakentamista, ja loma-asuntojen käyttötarkoituksen muuttamista helpotettaisiin vakituiseen ympärivuotiseen asumiseen. Yhtenä päätavoitteena on myös alueen elinvoimaisuuden lisääminen. Kaavassa esitetty vyöhykejako mahdollistaa tiiviimmän rakentamisen kyläalueilla ja niillä alueilla, joista palvelut ovat jo nytkin helposti saavutettavissa. Harvaan asutulla maaseudulla rakentamista

rajoitetaan jatkossakin paljon edellä mainittuja alueita tiukemmin, johon on omat syynsä. (Aamulehti 19.4.2021, Tamperelainen 20.4.2021.)

Ajallisesti pitkästä kestostaan huolimatta Pohjois-Tampereella toteutettu kaavoitus on vain yksi väline ja kehityksen vaihe kehitettäessä kaupunkia ja sen eri osia ja sitä kautta elinvoimaisuuden edistämässä. Joskus kaavoitus voi olla jopa täysin toteutumaton osa tätä kehitystä. Kaavan toimeenpano itsessään ei ole hallinnon tehtävä. Loppupeleissä ja käytännössä suunnitelman toteuttavat kiinnostuneet rahoittajat tai rakennuttajat sekä alueen muut loppukäyttäjät, asuntojen ja tilojen ostajat. Tämä toimijat muokkaavat loppupeleissä alueen oman näköisekseen. (Wallin 2015, 18) Aluekehittämistä voidaan pitää kaikenlaisten alueiden asiana riippumatta niiden erilaisista lähtökohdista sekä tarpeista. Yksilöt ja kotitaloudet voivat priorisoida hyvinvointiin, elämänlaatuun sekä elinympäristöön liittyviin tekijöihin ennako oletuksistakin jopa poiketen. (Hynynen, Kolehmainen, Rantanen 2020, 135-137.)

Pro gradu -tutkielmani kohteena on Pohjois- Tampereen aluetta koskevan yleiskaavan julkaisun jälkeisen elinvoimaisuuden lisäämispyrkimysten ja siihen liittyvien ratkaisujen tarkasteleminen. Tutkimuksessa ja sen toteutuksessa otetaan huomioon ajallinen sidoksellisuus sekä alueen erityinen luonne kantakaupungin läheisenä maaseutuna. Tampereen kaupunki on osoittanut kiinnostusta pohjoisen osan kehittämiseen, ja siitä onkin osoitus juurin aiemmin mainitsemani yleiskaava. Tutkimukseni tarkoituksena sanoittaa toimia joita tulevaisuudessa aluetasolla voidaan mahdollisesti toteuttaa. Tutkielmani rakenne etenee seuraavalla tavalla. Luvussa kaksi esittelen tutkimusasetelman sekä tutkimuskysymykset. Luvuissa kolme ja neljä avaen tarkemmin tutkielmani viitekehyksiä, jotka koostuvat elinvoimaisuuden ympärillä liikkuvista teemoista sekä tutkimuksen avainkäsitteistä. Luku viisi kuvaa tutkimuksen aineistoja sekä analyysimenetelmää pääpiirteittäin. Luku kuusi sisältää empirian, joka kertoo tutkielman tulokset luvun lopussa. Luku seitsemän esittelee tämän tutkimuksen johtopäätökset sekä mahdolliset jatkotutkimusaiheet pohjoisen Tampereen elinvoimaisuusteeman ympärille.

2 TUTKIMUSASETELMA

Tutkimuksessani keskityn tutkimaan Pohjois- Tampereen elinvoimaisuuden edellytyksiä huomioiden alueellinen erikoisuus kantakaupungin reuna-alueena ja kaupungin kuntarajojen sisäisenä maaseutuna. Elinvoimaisuus on yksi yleiskaavan kautta vahvasti esiin nostettu teema, jota pyritään alueella edistämään jatkossa entistä enemmän. Pohjois- Tampereen yleiskaavan valmistelussa on tarkasteltu erikseen elinkeinotoimintoja ja elinvoimaisuutta edistäviä tekijöitä kuten esimerkiksi maa- ja metsätaloutta, matkailua, virkistysalueita sekä kulttuuriympäristöä, joiden elinvoimaisuusvaikutusten tutkimiseen keskityn tässä tutkimuksessa.

Peilaan tutkimustuloksia teoriassa esittelemääni alueellisen elinvoimaisuuden kokonaisuuteen selvittääkseni, mikä vaikuttaa elinvoimaisuuden kasvu- ja pysyvyysedellytyksiin ja alueen muutosvalmiuteen. Vaihtoehtoisesti mikä vaikeuttaa alueen elinvoimaisuuden, vetovoimaisuuden ja saavutettavuuden lisääntymistä Pohjois- Tampereella. Etenkin strategisen yleiskaavan hyväksymisen jälkeisen ajan mahdollisuuksien ja rajoitteiden myötä. Tutkimuskysymykseni ovat:

- *Mitkä tekijät vaikuttavat Pohjois-Tampereen alueen elinvoimaisuuteen?*
- *Mitä elinvoimaisuus pyrkimyksiä nyt ja tulevaisuudessa on tunnistettu, jotka vaikuttavat alueeseen?*

Tutkimusongelmaani on vaikuttanut oma esiyymmärrykseni alueesta sekä omat havaintoni sen tämänhetkisestä tilasta ja tulevaisuuden näkymistä. Myös yhteiskunnan rakenteelliset muutokset ovat vaikuttaneet alueen tilaan. Tutkimukseni kohde on useasta syystä ajankohtainen ja myös itselleni merkittävä. Jostain vielä tuntemattomasta syystä kaupungin pohjoisen osan kehittäminen ja ulospäin näkyvä tahtotila ovat jääneet auttamatta vähemmälle huomiolle, ja tämä onkin yksi tärkeä tekijä miksi tätä aihetta tulee juuri tässä kohtaa tutkia. Aluksi olin hyvin kiinnostunut nimenomaan kaavoituksen vaikutuksista alueen tilaan ja tulevaisuuteen. Tässä tutkimuksessa kaavoitus on kuitenkin rajattu teknisenä osana taustalle. Se toimii edelleen kuitenkin tutkimuksen kimmokkeena ja vahvana taustoittajana ajankohtaisuutensa ja ajallisen merkityksensä vuoksi. Tutkimuksessani olen pääasiallisesti kiinnostunut Pohjois-Tampereen elinvoimaisuudesta ja alueellisesta erikoisuudesta kaupungin läheisenä maaseutuna mahdollisuuksineen.

2.1 Aiheen merkitys

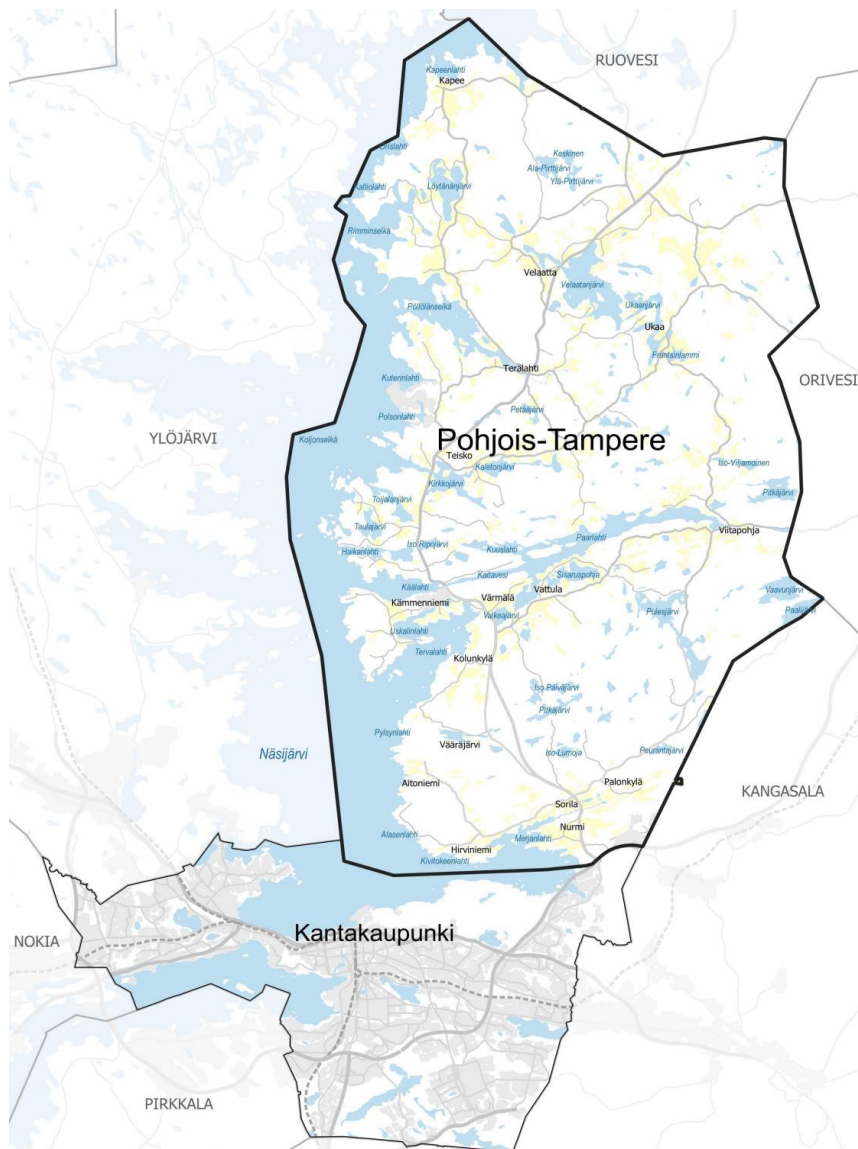
Poiketen monista muista maailman maista Suomessa kunnilla on perustehtäviensä ohella aito mahdollisuus tukea ja edistää paikallista elinvoimaisuutta (Paananen ym. 2014, 32). Tämä on itsessään jo kiinnostava asetelma. Toteutuuko tämä edellä esitetty väite Tampereen kaupungin osalta vaiko ei. Tälläkin hetkellä aktiivinen kehittäminen kohdistuu suurimmaksi osaksi kantakaupungin alueelle. Onko asiaan tapahtumassa muutosta nyt tai tulevaisuudessa? Tutkimuksessa aineiston ja analyysin kuvauksella pystytään vahvistamaan saatujen tulosten merkitystä ja oikeellisuutta. Näin ollen johtopäätöksinä tutkimuksestani tulisi löytää joitain kriteerejä tutkimani alueellisen elinvoimaisuuden edistämiseksi sekä mahdollisille esteille.

Aihe on kiinnostava, sillä Tampereen kaupungin elinvoimaisuutta on tutkittu jo suhteellisen paljon ja tutkitaan jatkossakin, mutta tutkimusten pääpaino on ollut ydinkeskustan ja kantakaupungin elinvoimaisuudessa. Tässä yhteydessä kantakaupungilla tarkoitetaan kaupunkimaista, tiiviisti rakennettua aluetta, johon palvelut ja asutus ovat keskittyneet. Valtuustossa asiaa on katsottu niin, että kaupungin pohjoisosan maaseutu voi lisätä koko kaupungin vetovoimaisuutta entisestään (Aamulehti 19.4.2021). Tästä huolimatta kaupungin pohjoisen osan elinvoimaisuuden huomioiminen tutkimuksen tasolla on jäänyt marginaaliin. Tampereen kaupungin tämänhetkisestä kehittämisen viidestä kärkihankkeesta peräti kolme keskittyy nimenomaan ydinkeskustan tai kantakaupungin kehittämiseen (Tampereen kaupunki 2021).

2.2 Taustoitusta tutkimuksen kohteena olevasta alueesta

Pohjoinen osa liitettiin osaksi Tampereen kaupunkia vuonna 1972. Tämän seurauksena Tampere sai uusia kaupunginosia muun muassa, Terälahden, Kämmenniemen ja Velaatan muodossa. Vaikka kaupungin keskusta on matkaa vain noin vartin verran, kaupungin pohjoiset alueet ovat jatkossakin Tampereen rajojen sisällä sijaitsevaa maaseutu aluetta. Alkujaan Teisko on käsittänyt alueita Näsijärven molemmiin puoliin, mutta jo ennen Tampereeseen liittämistä Näsijärven länsipuoliset alueet liitettiin Ylöjärveen. Näsijärven itäpuolilla sijaitsevat alueet, kuten esimerkiksi Kapeen kylä, liitettiin samaan aikaan osaksi Teiskoa. (Tampereen kaupunki 2021.) Alueen kokoisuuden ja laajuuden hahmottamiseksi Kuva 1. tarjoaa suhteellisen kattavan käsityksen tutkimuksessa käsiteltävän alueen laajuudesta sekä muista huomionarvoisista erityispiirteistä.

Syy miksi tässä tutkimuksessa vältetään Teisko nimityksen käyttämistä, muutamia tehokeinoja lukuun ottamatta johtuu alueen historiasta. Pohjoinen osa on koostunut sekä Teiskon että Aitolahden kunnista, jotka ovat sittemmin liitetty osaksi Tampereetta. Aluilla on edelleen vahvaa identifioitumista aiempiin kuntiin. Joten tällä päätöksellä käyttää nimitystä Pohjois-Tampere tutkittavasta alueesta pyritään kunnioittamaan sen aiempaa historiaa ja määrittämään aluetta kokonaisuutena.

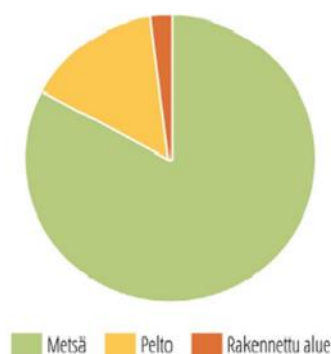
Kuva 1. Tutkimuksen kohteena olevan alueen kartta (Tampereen kaupunki 2021)

Teiskon muita kyliä ovat Kaanaa, Pohtola, Ukaa ja Viitapohja. Merkittävin liikenneväylä pohjoisella Tampereen on seututie 338 joka kulkee Tampereen ja Ruoveden välillä. Tämä väylä halkoo Pohjois-Tampereen kaikki suurimmat kylät. Matkaa Tampereen keskustasta kaupungin pohjoiselle rajalle

Kaanaaseen noin 50 kilometriä seututietä pitkin. Eteläosaan Nurmiin matkaa on vain noin 12 kilometriä. (Tampereen kaupunki 2021, Visit Tampere 2021.)

Pohjois- Tampereen alueella asuu tämänhetkisen tiedon mukaan noin 4350 asukasta ympärivuotisesti. Alueen asukasluku vastaa kahta prosenttia koko kaupungin asukasluvusta. Tämän lisäksi pohjoisella alueella sijaitsee noin 2700 loma-asumiseen tarkoitettua vapaa-ajan asuntoa. Kesä ja loma-ajat pois lukien asukasmäärissä ei ole tapahtunut alueella viime vuosina merkittäviä muutosta, vaikka uusia asuinrakennushankkeita alueella toteutuukin yhä vuosittain. (Tampereen kaupunki 2021, Visit Tampere 2021.) Alueen peruspalvelut ovat nykyisin keskittyneet pääosin Kämmenniemeen sekä Terälahteen.

Teisko on suurin ja monella tapaa tuntemattomin osa Tamperetta. Teisko on yleisnimitykseltään maaseutua, jossa ihmiset elävät arkeaan. Alueen vakituinen asutus muodostaa vain noin 2 prosenttia koko Tampereen asukasluvusta. Pohjois-Tampereen tiheimmin asututussa taajamassa Kämmenniemessä asuu noin 900 asukasta. Kaupungin mittakaavassa pohjoisosa on siis asukasmäärältään hyvin pieni. Tämän lisäksi rakennettua ympäristöä on hyvin vähän. Alla olevasta kuvasta voimmekin todeta että pohjoisosan maapinta-alasta 98 % on joko metsää tai peltoa. Näin ollen rakennettuja alueita on vain noin 2 % koko tämän alueen pinta-alasta. (Tampereen kaupunki 2021.)

Kuva 2. Alueen nykytilanne (Tampereen kaupunki 2021)

Pohjoisen etenkin ranta-alueet ovat vuosien saatossa houkutelleet vakituiseen asutukseen lisäksi alueelle runsain mitoin monipaikkaista asutusta loma-asutuksen muodossa. Loma-asuntoja on alueella edelleen selvästi enemmän kuin ympärivuotista asuntokantaa. (Tampereen kaupunki 2021, Visit Tampere 2021.)

3 ALUEELLINEN JA PAIKALLINEN ELINVOIMAISSUUS

Lähestyn tutkimustani alueellinen elinvoiman, aluekehittäminen, ja muutoksen sietokyvyn käsitteiden kautta. Laajemmin ajateltuna aluekehittäminen ja muutoksen sietokyky eli resilienssi ovat käsitepari. Keskeisin ristiriita käsitteissä näyttää kiinnittyvän sisältä päin syntyvän elinvoimaisuuden ja ulkoa tulevan elinkelpoisuuden välillä. Sisäsyntyinen elinvoima kiinnittyy pitkälti yhteisöihin ja moni ulotteiseen uusiutumiskykyyn, jotka kuvastavat toiminnan asenteellista ulottuvuutta. Elinvoima on tästä näkökulmasta katsottuna jotain, joka mahdollistaa kyvykkyyksien kehittymisen. Kun taas elinkelpoisuuden näkökulmassa keskittyminen kiinnittyy eritoten jo entuudestaan ulkoisesti nähtäviin kyvykkyyksiin. Näitä eri tavoin mittaamalla voidaan varmentaa taloudellista vireyttä alueellisesti, toimintakykyä sekä kehittymistä. (Paananen ym. 2013, 27.) Vahvistan omaa näkemystäni käsittehierarkkisesti siten, että alueellisella elinvoimalla tarkoitan koko Tampereen kaupungin kuntarajojen sisällä olevaa seutua, jossa paikallisella pienemmän jo yksittäisen rajatun alueen käsittävällä elinvoimalla on merkittävä funktio. Tämä ei ole kuitenkaan ainoa selittävä tekijä alueen elinvoiman ja menestymisen taustalla, vaan lisäksi tarvitaan myös aktiivista aluekehittämistä.

3.1 Elinvoimakäsitysten tarkastelua

Elinvoima on kiistämättä hyvin laaja käsite. Myös arkikielessä sitä voidaan käyttää monin tavoin. Yksinkertaisimmillaan se voitaisiin ajatella kykyä uusiutua ja sitä kautta tuottaa lisäarvoa, sillä joustavuus ja moninaisuus ovat tärkeitä elinvoiman elementtejä. Sari Baldaufin (2009) sanoin ”Elinvoima tarvitsee vahvistuakseen moninaisuuden kohtaamista, rakentavaa jännitettä ja impulsseja useasta eri lähteestä.” Kansainvälisessä keskustelussa elinvoiman käsite voidaan usein liittää jollakin tasolla kunnan toiminnan osa-alueeseen, alueen tai paikallishallinnollisen kokonaisuuden sijaan. Elinvoimaisuuden katsotaan tässä tulkinnassa olevan paikallishallinnon elinkelpoisuuden mittari tai paikallisten yhteisöjen uudistumiskyvyn ulottuvuus. (Paananen ym. 2014, 23.)

Elinvoimaisuutta erityisesti määrittävä tekijä on kyky sopeutua muutoksiin, jotka tapahtuvat ympäristössä. Tämän lisäksi tulisi pystyä sopeutumaan uudenlaisiin vaatimuksiin sekä tukea jo paikallisesti olemassa olevia rakenteita. Se millä tavoin alueiden elinvoimaisuus käsitetään, on omalla tavallaan sidoksissa kunkin paikallishallinnollisen järjestelmän yhteiskunnallisiin painotuksiin. (Paananen ym. 2014, 23.) Osaavalla ja kykenevällä työvoimalla nähdään olevan keskeinen merkitys alueiden vetovoimaisuudelle. Tämä luo pohjaa menestyvälle elinkeinoelämälle (Tekes 2003, 7). On sanomattakin selvä, että Suomessa, missä kuntien rooli on hyvinkin laaja verrattuna moniin muihin

maihin, asetetaan tämä kuntien elinvoimaisuudelle myös huomattavasti suurempia ennakkoodotuksia kuin maissa, joissa paikallishallinnon rooli elinvoimatyössä on huomattavasti olemattomampi (Paananen ym. 2014, 23–24).

Jarkko Huovinen (2019) on todennut, että abstrakti elinvoiman käsite voidaan jäsentää myös osiksi. Elinvoima pitää parhaimmillaan sisällään seuraavat alla olevassa taulukossa esitetyt elementit:

maankäytön, asuntopolitiikan tai joukkoliikenteen toimenpiteet
tapahtumien järjestämistä tukeva lupakäytäntö/ yhteistyö paikallisyhdistysten kanssa
alueen vetovoimaa lisääviä virkistys- ja kulttuuripalveluiden kehittäminen
innovaatiotoimintaa tai sosiaalisia tavoitteita tukevat hankinnat
yriytysten kasvua ja kansainvälisyyttä tukevat yrityspalvelut
tiedeyhteisöjen kanssa tehtävä yhteiskehittäminen innovaatioiden edistämiseksi

Taulukko 1. Abstrakti elinvoiman jäsentäminen (Huovinen 2019)

Elinvoima liitetään herkästi havainnollistamaan vain kasvua ja kaiken aikaista kehitystä. Elinvoima ja kasvu ovat puhuttaessa yhä melko dominoivia sanavalintoja, mikä kertoo elinvoiman vakiintumisesta tiettyihin aluekehityksen hallitseviin tavoitemittareihin kuten työllisyys, väestö, ja elinkeinot. (MDI 2021, 54.) Elinvoima tarkoittaa kuitenkin eri alueilla eri asioita. Toisaalta on kyse peruspalvelujen turvaamisesta ja toisaalta kokonaisten kaupunkiseutujen kehittämisestä. Toisissa kunnissa yritetään selvittää vain kunnialla kasvavista menoista ja toisissa halutaan kasvattaa tuloja alueen taloutta aktiivisesti kehittämällä. (Jauhiainen, Huovari 2013, 45.) Elinvoima muodostuu aluetaloustieteen määritelmien mukaan sijainnin, inhimillisen pääoman eli tekijöiden, joiden voidaan katsovan houkuttelevan työvoimaa sekä tukevan tuottavuuden kasvua ja sosiaalisen pääoman kokonaisuudesta, jonka seurauksena syntyy alueellista näkyvää kasvua ja hyvinvointia (Jauhiainen & Huovari 2013, 12).

3.2. Yhdyskuntarakenne ja alueiden elinvoima

Elinvoima alueilla perustuu yhä enemmän erityyppisten alueiden ja keskusten kykyyn erikoistua omia vahvuuksiaan hyödyntäen. Alueiden sisäinen, alueiden välinen ja kansainvälinen

saavutettavuus sekä fyysisesti että digitaalisesti vaikuttavat alueiden kilpailukykyyn tänä päivänä merkittävästi. Kestävän yhdyskuntakehityksen ja elinympäristön merkitys alueiden veto- ja pitovoimalle, asukkaiden hyvinvoinnille, alueen vahvuuksiin perustuvalla elinkeinoelämällä sekä alueella viihtymiselle on huomattava. (TEM 2020, 19.) Aluekehittämisessä vallitsee tätä nykyä enemmän dynaamiset ja pehmeät tekijät. Näitä tekijöitä ovat uuden oppiminen, innovatiivisuus sekä yhteistyö. Nämä kaikki edellä mainitut tekijät edesauttavat myös alueiden hyvinvointia ja elinvoimaisuutta. Kuitenkin myös rakenteelliset tekijät vaikuttavat näkyvästi alueelliseen kilpailukykyyn. Kilpailukykyyn alueella voivat vaikuttaa paikallisten yritysten kyky markkinoida ja myydä paikallisia palveluitaan niiden tuottavuus tehokkuutta unohtamatta. (Sotarauta & Karppi 2013, 104.)

Alueen elinvoimaisuus on vahvasti sidoksissa alueen vetovoimaisuuteen. Vetovoimaisuudella on mahdollista houkuttaa alueelle uusia asukkaita ja elinkeinotoimintaa. Kaupunkien elinvoimaisuuden kannalta yrittäjillä on merkittävä vaikutus alueen vireyteen. Yritysten menestyminen synnyttää työpaikkoja ja lisää hyvinvointia alueella. Yritystoiminta tuottaa kunnille verotuloja ja lisää ostovoimaa. Näin syntyy elinvoimaa myös yrityksille ja palveluntarjoajille. Alueella menestyvät yritykset ja verkostomainen yhteistyö tuottavat elinvoimaa alueen itsensä lisäksi myös ympäröiville alueilleen. Verkostoitumalla pienetkin toimijat voivat saavuttaa suurempaa näkyvyyttä. Tämän seurauksena voi syntyä monipuolisempaa palvelutarjontaa sekä tarvittaessa he voivat jakaa osaamistaan ja resursointia. (Toivola 2006, 13.) Etenkin alueella hyvinvoivien yritysten verkostoyhteistyö näkyy lähiseudulla myös palveluiden tarjonnassa, saavutettavuudessa, houkuttelevuudessa ja tätä kautta elinvoimaisuudessaakin.

Yritykset tarvitsevat toimiakseen osaavia työntekijöitä ja alueellisesti lisääntyvä asukasmäärä pitää rakentamisen vireänä sekä palveluita että uusia asuntoja tukevan rakentamisen puolesta. Elinkeinoelämä ja yrityskanta ovat yksi yleisimpiä näkökulmia elinvoiman kehittämisessä. (Sallinen ym. 2011, 3–4.) Näiden kehittämisessä myös konkreettiset toimet ovat nähtävissä hyvin selkeästi. Nykypäivänä ihmisten ostokäyttäytymisen muuttuminen sekä kilpailun lisääntyminen entisestään asettavat uusia haasteita etenkin paikalliselle elinkeinoelämälle. Kilpailukykyinen yrityskanta paikallisesti tarjoaa kuitenkin työpaikkoja myös kantakaupungin ulkopuolelle.

Paananen ynnä muut (2014, 24) toteavat että elinvoimaista kuntarakennetta tavoitellessa tulee turvata palvelut, osaltaan tiivistää yhdyskuntarakennetta sekä vahvistaa demokratian toteutumista. Useita pieniä kaupunkeja ja syrjäisiä alueita uhkaa väestön väheneminen ja sen myötä vaara palveluiden

menettämisestä ja keskittämisestä muualle kasvaa entisestään. Toimintaympäristön muutokseen sopeutuakseen alueiden keskusten ulkopuolisten yritysten on pystyttävä kehittämään toimintaansa ja löytämään jopa uusia ansaintamuotoja toimeentulonsa varmistamiseksi.

Monet eri tekijät ovat ajan saatossa vaikuttaneet alueiden kasvu- ja kehityspyrkimyksiin. Esimerkiksi vaikkapa jos puhutaan teollistumisen alkuvaiheen sijaintipäätöksistä, ovat nämäkin päätökset vaikuttaneet eri alueisiin vuosien kuluessa. Signe Jauhiainen ja Janne Huovari (2013) ovat kiteyttäneet omassa tutkimuksessaan alueen elinvoimaan vaikuttavat pääasialliset tekijät. Olen koonnut nämä tekijät, alla olevaan taulukkoon seuraavasti:

<i>Sijainti.</i> Etenkin etäisyys keskuksista ja läheisen keskuksen koko vaikuttavaa alueen elinvoimaan.
<i>Inhimillinen pääoma.</i> Tämä nostaa alueella työntekijöiden yleisesti tuottavuutta sekä houkuttelee alueelle uutta työikäistä ja työkykyistä väestöä. Inhimillinen pääoma yhdistettynä muihin resursseihin mahdollistaa yhteisöjen ja organisaatioiden tarkoituksenmukaisen toiminnan sekä tavoitteiden saavuttamisen.
<i>Sosiaalisen pääoma.</i> Sosiaalisen pääoman tuoma luottamus, avoimuus erilaisuudelle, yrittäjyys ja yrittäjähenkisyys lisäävät alueen elinvoimaa.
<i>Taantuminen.</i> Tämä uhkaa alueita, joiden talous nojaa vain pääomaintensiiviseen teollisuuteen ja epäkestäviin luonnonvaroihin.

Taulukko 2. Alueen elinvoimaan vaikuttavat tekijät (Jauhiainen, Huovari 2013, 15)

Etenkin aluetaloustieteessä alueiden kasvua ja kehitystä on keskitytty mittaamaan muun muassa väestömäärän ja työllisyyden muutosten tarkasteluilla. Kyse on kuitenkin ennen kaikkea kasvua ja kehitystä tukevista tekijöistä. (Jauhiainen & Huovari 2013, 14.) Väestömuutos tai taloudellisen kasvun eri mittarit eivät anna selkeää kokonaiskuvaa alueiden elinvoimaisuudesta. Joka on selkeästi nähtävissä myös taulukkoon kootuista alueen elinvoimaan vaikuttavista tekijöistä. Koettuun elinvoimaisuuteen sekä hyvän elämän periaatteisiin kuuluvat myös esimerkiksi mahdollisuus osallistua päätöksentekoon, turvallisuuden tunne, hyväksytyksi tuleminen, erilaiset sosiaaliset suhteet ja verkostot sekä kestävä kehityksen eri ulottuvuudet. Näillä edellä mainituilla ei välttämättä ole mitään tekemistä esimerkiksi väestömäärän tai sen kasvun kanssa. (TEM 2020, 19.)

Julkiset hankinnat ovat yksi keino ohjata elinkeinon kehitystä niin alueellisesti kuin myös vain paikallisesti. Julkisilla hankinnoilla voidaan muun muassa edesauttaa uusia innovaatioita sekä alueellisten hiilineutraaliustavoitteiden saavuttamista. Kuntien hankinnat voivat olla tärkeitä viitteitä yritysten kehittäessä uudenlaisia ratkaisuja. Parhaassa tapauksessa yrityksillä voi olla edellytyksiä laajentua kokonaan uusille markkinoille. Työ ja elinkeinoministeriön raportinkin (2020) mukaan etenkin julkiset hankinnat ovat yksi merkittävä strateginen keino alueen elinvoimaisuuden kehittämisessä. Julkisten hankintojen täysimittainen hyödyntäminen edellyttää kuitenkin etenkin hankintatoimen sekä elinkeinopolitiikan entistä tiiviimpää yhteensovittamista että julkisten hankintojen osaamisen vahvistamista nyt ja myös tulevaisuudessa. (TEM 2020, 24.) Elinvoimaisuuden tehokas edistäminen edellyttää samansuuntaisia toimenpiteitä eri sektoreilla. Huovisen (2019) sanoin ”Toimenpiteiden vaikuttavuus on riippuvainen paikallisten olosuhteiden tuntemuksesta ja kyvystä yhteen sovittaa toimenpiteen yhteisvaikutukseltaan tehokkaaksi kokonaisuudeksi.”

Tekesin (2003) julkaisussa esitetään asia niin, että elinvoima alueella määrittäisi erityisesti sen sijoittumisessa kansainvälisillä markkinoilla sekä menestyksellä. Kehityskulkua tukevan ympäristön tietoisella luomisella voidaan lisätä alueen kilpailuetuja ja elinvoimaisuutta etenkin suhteessa muihin samankaltaisiin aluekokonaisuuksiin. (Paananen ym. 2014.) Suomessa on vaikea löytää mitään toista tahoja, jolla olisi paremmat edellytykset toimia keskeisimpänä toimijana elinvoimaisuuden edistämisen kuin kunnat. Kunnilla on taloudelliset kannusteet elinvoimatyöhön kunnallisverotuksen kautta, sekä siellä tunnetaan erityisesti paikalliset olosuhteet. Tähän kun lisätään se että kuntalaisilla on yhteisöinä luontainen funktio haettaessa yhteistä tahtotilaa elinvoimatyölle. Asiaa voidaan Huovisen (2019) mukaan katsoa niin että ”Kuntatasolla elinvoimaisuuden tavoitetta on mahdollista lähestyä samanaikaisesti eri toimialoilla tehtävien päätösten yhteisvaikutuksen kautta.”

Elinvoimaisuutta on pyritty ajan saatossa myös kartoittamaan erinäisten toimintaympäristöjen näkökulmasta yleisnäkemyksen sijaan. Maaseudun elinvoimaisuutta tutkimuksessaan tarkastelleet Aho ja Ilola (2004) ovat pyrkineet kiinnittämään erityistä huomiota kehityskulkuihin nykyhetken olosuhteista tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Keskiössä ovat näkökulmat, jotka voidaan liittää innovaatioiden luomiseen ja syntyä tukeviin ympäristöihin.

Alueiden kehitystä ja etenkin kasvua tutkitaan usein vertailemalla metropolialueiden kehitystä. Väkiluvultaan pienempien alueiden elinvoimaa on tutkittu laajassa mittakaavassa vasta vähän. Erilaisten laskelmien perusteella voitaisiin kuitenkin todeta, että kuntia vain yhdistämällä alueiden

elinvoimaan voidaan vaikuttaa ainoastaan melko vähän. Suomessa vuonna 2011 toteutettujen kuntauudistusten tavoitteena oli saada aikaan vahvoja ja elinvoimaisia peruskuntia. Toivottuja tuloksia on kuitenkin hankalampi saada pakkoliitoksilla verrattuna yhdistämällä alueita muilla keinoin. Kun alueella on riittävästi inhimillistä pääomaa eli koulutettua ja työhön kykenevää väestöä, alueen on mahdollista kasvaa. Inhimillinen pääoma alueella lisää kaikkien tuottavuutta. Tällöin ihmiset voivat oppia toisiltaan. Tämän kaltaiset aluekokonaisuudet houkuttelevat enemmissä määrin asukkaita, eikä alueiden tosiasiallisilla rajoilla ole varsinaisesti juuri merkitystä. (Jauhiainen, Huovari 2013, 7-15.)

”Kaupungistuminen ei ole yksisuuntainen, vain suurempien keskusten kasvuun keskittyvä ilmiö.” Toteavat Hynynen ja Rantanen (2019) kaupunkikehittämistä koskevassa artikkelissaan. Kaupungistuminen on huomattavasti monitahoisempi prosessi. Tämä prosessi muovaa niin maaseutua, kuin pienempiä ja keskisuuria kaupunkeja ihan yhtä lailla. (Hynynen, Rantanen 2019, 114.) Alueiden kestävyyspotentiaalissa sekä ympäristökuormituksessa voi olla merkittäviäkin eroja. Nämä vaihtelevat sisäisten voimavarojen, elinkeinorakenteen sekä tulotason mukaan. On havaittu että etenkin korkean tulotaso on suoraan yhteydessä korkeampaan ympäristökuormitukseen (Donner-Amnell 2020). Toistaiseksi erilaiset sopeutumisstrategiat ovat vielä harvinaisia aluetasolla. Esimerkiksi hallitun sopeutumisen strategian keskuksessa on palvelujen järjestäminen tarpeisiin nähden oikeassa laajuudessa. Nimenomaan sillä tavoilla, että samalla voidaan turvata niiden saatavuus ja korkea laatuus. (Shrinking...2017.)

Paikallisen talouden monipuolistaminen on erityisesti tärkeää. Pyrkimykset edistää vihreää taloutta elintarvike- ja maataloussektoreilla voivat myöskin ammentaa uudenlaisia taloudelliseen tuottavuuteen tähtäviä mahdollisuuksia. (Donner-Amnell 2020, 118.) Erityisesti kiertotalouden sekä matkailun kehittäminen edellyttävät toimivia liikenneverkkoja ja palveluita kaikilla alueilla ja tätä on mahdollista toteuttaa yhteistuumin. Etenkin maamme suurimmat kaupungit toimivat verkottuvan aluerakenteen solmukohtina- Näillä on luonnostaan läheinen vuorovaikutus ympäröivien alueiden kanssa. (TEM 2020, 19.)

3.3 Maaseudun ja kaupungin henkinen ja fyysinen raja

Nykyisellään vallitseva ymmärrys kaupungeista perustuu ennen kaikkea kasvun ideologiaan. Kaupungistumiskeskustelu painottuu vahvasti kasvuun ja sitä kautta suurimpiin kaupunkeihin. Kääntöpuoli kasvussa näkyy selvimmin pienemmissä kaupungeissa sekä etenkin maaseudulla. Näissä

keskustelua elinvoista ja sen ympärillä käydään aivan eri tavalla. Maaseutualueita koskevat päätökset mielletäänkin usein tehtävän jossakin toisaalla. Yleensä se tapahtuu siellä missä ovat julkisen hallinnon toimipaikatkin pääasiallisesti. Tällä tarkoitetaan kaupunkeja. (Hyyryläinen 2021, 23.) Maaseutu alueiden kehitykselle on ratkaisevaa kunkin yksittäisen alueen, maakunnan tai kunnan ponnistelut omien ongelmiansa poistamiseksi. Sekä nimenomaan maaseudun myönteisen kehityksen edistämiseksi. Tehtävä on vaikea etenkin Suomessa, jossa viimeisten vuosikymmenien aikana maaseutujen perusrakenteita koetelleet muutokset ovat olleet todella näkyvästi voimakkaita. Maaseutu on rakennemuutoksessa menettänyt suuren osan perusvoimavaroistaan eli väestöstä ja työpaikoista (Aaltonen, Torvela 1989, 5). Kun kasvun lähteet hiipuvat, myös elinvoiman edellytykset joudutaan hankkimaan kokonaan toisaalta kuten vaikkapa laadullisesta uudistumisesta. (Hynynen, Rantanen 2019, 102-103.)

Taloutta painottava elinkeinopolitiikka-näkemyks on kahlinnut alueiden omaehtoisen elinkeinopolitiikan toteutumista. Tähänkin on liittynyt osaltaan varovaisuus eriyttää keinoja erilaisten aluetyyppien mukaan. Tämän vuoksi maaseutu ongelmineen jää usein turhan vähälle huomiolle kunnallishallinnossa. (Uusitalo 2009, 25.) Maaseudut ovat yhtä lailla kaupunkien kanssa arjen elämisen paikkoja, eivätkä vain fyysisiä elinympäristöjä.

Alueiden ja kaupunkien tyyppi- ja kokoluokitukset eivät riitä määrittelykehikseksi tai edes aluepolitiikan perustaksi (Hynynen, Kolehmainen, Rantanen 2020, 138). Sekä kaupungeista että maaseudusta puhutaan usein yleistäen. Vaikka tiedetään, että nämä alueet sisältävät elementtejä hyvinkin erityyppisten sekä kaupunkien että maaseutujen erityisistä paikallisista todellisuuksista. (Hyyryläinen 2021, 13.) Tässä kohtaa kysymys onki se, millaisilla toimilla asukkaat sekä työpaikat saadaan pidettyä alueilla, jotta on edes mahdollista turvata riittävät lähipalvelut ja elinympäristöjen laadulliseen ylläpitämiseen ja kehittämiseen tarvittavat resurssit (Hynynen, Rantanen 2019, 102-103).

Virallisessa luokittelussa alueiden osalta on tapahtunut huomattavaa edistystä kun tullaan ajassa 2000-luvulle. Kuntatasoisesti kerätyistä tunnusluvuista on siirrytty paikkatietoihin perustuvaan tilastointiin. (Hyyryläinen 2021.) Tämä luokittelu myös ohjaa osaltaan tätä tutkimusta ja helpottaa lukijaa hahmottamaan minkä tyyppisestä alueesta tai paikasta puhutaan missäkin tilanteessa ja miten se sijoittuu hierarkkisesti tässä alueiden luokittelussa. Kansallisen alueluokituksen perusteella Suomi on nykyisin luokiteltu alueellisesti seuraavalla taulukkoon esitetyllä tavalla.

sisempi kaupunkialue
ulompi kaupunkialue
kaupungin kehysalue
kaupungin läheinen maaseutu
maaseudun paikalliskeskukset
ydinmaaseutu
harvaan asuttu maaseutu

Taulukko 3. Alueluokitus (SYKE 2014)

Tämä taulukossa esitetty siirtymä onkin osaltaan mahdollistanut kyvyn tutkia maaseutu- ja kaupunkialueiden määrittelyä niiden tosiasiallisista hallinnollisista kuntarajoista riippumattomalla tavalla sekä auttaa käsittämään että saman kunnan rajojen sisällä voi olla useantyyppisiä alueita myös samanaikaisesti.

Elinvoima on läsnä kaikessa mitä kehittämiseksi aluetasolla voidaan kutsua. Se mistä syystä sitä on tärkeä määritellä useasta näkökulmasta on se että sillä on monella tapaa vaikutusta tavallisten ihmisten jokapäiväisen elämän jatkuvuuden kannalta. Monenlaiset tekijät ovat historian saatossa vaikuttaneet alueiden kasvuun, kehitykseen ja tätä kautta elinvoimaisuuden lisääntymiseen alueellisesti ja paikallisesti.

4 MITÄ ON KASVAVAN KAUPUNKIALUEEN ULKOPUOLELLA

Suomen ainoan metropolialueeksi kutsuttavan alueen, maakuntien, niiden keskuskaupunkien, seutukaupunkien ja maaseutu- ja saaristoalueiden mahdollisuudet ja kehitykselliset tarpeet ovat lähtökohtaisesti täysin erilaisia. Oleellista on kuitenkin huomata, se että kaikilla alueilla tulisi olla välineistö ja resursseja alueen omien kehitysmahdollisuuksiensa käyttöön saattamiseksi. Tämänkaltaista ajattelua tukee erityisesti paikkaperustainen lähestymistapa. Alueiden menestyksen salaisuutena voidaan pitää kyvykkyyttä tarttua mahdollisuuksiin joita, muutokset voivat tarjota ja ehdottaa tätä kautta eri tasoisia ratkaisumalleja. Kaikenlaisilla alueilla tulisi olla mahdollisuudet tehdä menestyksestä ja vaikuttavaa aluekehittämistä sijainnistaan riippumatta. Tulevaisuuden kehitysnäkymiin vaikuttavia keskeisimpiä tunnistettavia tekijöitä ovat muun muassa globalisaatio, digitalisaatio, ilmastonmuutos, eriarvoistuminen, muuttoliike sekä väestörakenteessa tapahtuvat muutokset, joita ovat väestön ikääntyminen ja vähäinen syntyvyys. Tämän kaltaisten tekijöiden vaikutukset näkyvät eri tavoin eri alueilla. On sanomattakin selvää eivätkä vaikutukset kaikilta osin ole lainkaan vain positiivisia. Kehityksen kulkua ennakoimalla ja siihen jo etukäteen varautumalla voivat muuttuvat olosuhteet olla parhaassa tapauksessa myös uusia positiivisia mahdollisuuksia. (TEM 2020, 11.)

Alkujaan alueisiin liittyvä politiikka on ollut lähestulkoon vain keskushallinnon toimenpiteitä alueellisten kehittyneisyserojen tasaamiseksi. Tässä kohtaa voidaan todeta aluepolitiikan olleen Suomessa pääosin menestyksellistä. Tästä huolimatta etenkin haja-asutusalueiden asema on jatkuvalla syötöllä suhteellisesti vain heikentynyt. Tämä on erityisen mielenkiintoinen havainto juuri tämän tutkimuksen kannalta, sillä julkisen vallan erinäiset tukitoimet, joilla on pyritty muun muassa monipuolistamaan maaseutumaisen alueiden elinkeinojen rakennetta se parantamaan harvaan asutun maaseudun asukkaiden elinolosuhteita, ovat vireyttäneet etupäässä vain keskustaajamien elinkeinotoimintaa. (Uusitalo 2009, 17.)

4.1 Alue-eroja yhdiskunnan sisällä

Tilastot eivät aina noudattele kuntarajoja, sillä saman kunnan sisällä voi olla sekä tiuhaan rakennettua kaupunkirakennetta että harvaan asuttua maaseutua. Saman kunnan rajojen sisällä voi siis olla sekä kaupunkimaisia että maaseutumaisia alueita, eikä tämä ei ole Suomessa lainkaan harvinaista. Näin on myös tarkemman tutkimuksen kohteena olevassa kaupungissamme Tampereella. Ydinkaupunkia

ympäröivät alueet eivät ole yhtenäisesti rakennettuja kaupunkialueita, mutta eivät ole myöskään varsinaista maaseutua sen aiemmin määritellyssä merkityksessä (Helminen ym. 2014). Nykypäivän kaupunkien reuna- ja rajapinnat ovat melko tiiviistikin sidoksissa kestäväan kaupungistumiseen, mutta jostain syystä alueet eivät houkuttele uusia asukkaita tai asukaskunta on vain tietyn tyyppistä. Kehittämisessä ilmenevät ongelmat saattavat olla vaikeasti havaittavissa siirtymävyöhykkeillä eli selkeästi kaupunkialueiden ja yksiselitteisesti maaseutualueiden välillä. (Simon 2008, 168.)

Tunnusomaista paikkaperustaisuudelle on sen pyrkimys paikan potentiaalien ja erinäisten vahvuuksien tunnistamiseen ja sitä kautta hyödyntämiseen. Tähän sisältyy myös käsitys siitä että eri mittakaavatasoilla aluerakennetta tarkasteltaessa tarvitaan erilaisia lähestymistapoja sekä erilaisia mittareita. Näin ollen keskustelu erilaisten keskittymien kasvusta tai supistumisesta, alueiden koosta ja suhteista ei ole enää tätä nykyä palautettavissa hierarkkisiin malleihin ja oletuksiin alueellisesta tasapainosta. (Hynynen, Kolehmainen, Rantanen 2020, 134-135.) Maaseutua tutkitaan usein lähtökohdasta jossa keskiöön on nostettu maaseudun ongelmat. Maaseutututkimus on lähtökohtaisesti maaseudun talouden, ympäristön, sosiaalisten suhteiden ja kulttuurien tutkimusta. (Tykkyläinen 1991, 201.) Maaseutu-käsitteen monimuotoisuuden ja sitä kautta epätarkkuudesta johtuen maaseudun ja etenkin sen elinvoimaisuuden määrittely tai mittaaminen jollakin objektiivisesti on lähestulkoon ylitsepääsemätön tehtävä tehdä täysin yksiselitteisellä tavalla (Uusitalo 2009, 15).

Suomen osalta liittyminen mukaan Euroopan unioniin vuonna 1995 on ollut merkittävä vaihe maaseuduille. Erityisesti niiden erinäisten kehittämisen välineiden ja maaseudun rahoituksen suhteen. Maaseutupolitiikka kunnissa on lähinnä elinkeinopolitiikkaa. (Uusitalo 2009, 17-25.) Suomen maaseutupolitiikka voidaan nähdä liian pieniin asioihin huomion kiinnittämisenä. Voi hyvinkin olla, että suuret ratkaistavat asiat ovat liian suuria ja pienet asiat taas liian pieniä. Kansalaisten laaja hyvinvointi, paikallisuus ja elinvoimaisuus, ovat kuitenkin vasta-aine globalisaation kääntöpuolia vastaan. (Uusitalo 2009, 18.) Maaseudun määrittelyyn ja alueelliseen rajaukseen ei ole yksiselitteistä tai yleisesti hyväksyttyä tapaa. Tämä on tietysti häirinnyt maaseutu alueiden tutkimusta ja kehittämistä. (Heikkinen 1991, 171.)

Yhdyskuntasuunnittelussa eheyttäminen on noussut vahvasti esiin jo 1990-luvulta lähtien eritoten ilmastopolitiikan, kestäväan kehityksen, talouden kasvun ja väestön kasvun paineiden sekä alueiden uudistamistarpeista johtuen (Sairinen & Maijala 2009). Eheyttävä suunnittelu on vain yksi keinoista vähentää yhdyskuntarakenteen hajautumista. Tämän mahdollinen soveltaminen on nykyisellään

noussut entistä näkyvämmiin esille tarkastellessa maaseutua ja erityisesti maaseudun kyliä sekä kaupunkien lievealueita koskevan yhdyskuntasuunnittelun vaihtoehtoja. Merkittävää hajautumista tapahtuu kaupungin ja maaseudun rajalla. Hajautumisessa itsessään ei ole kyse vain pelkästään satunnaisesta hajarakentamisesta vaan kylien ja kaupunkien lievealueilla tapahtuvasta suunnitellusta hajautumisesta kaavoituksellisin keinoin. (Mononen, Sairinen & Sihvonen 2013, 49-50.)

Kaupunginosien tasolla keskittävällä kasvulla tarkoitetaan jakoa tiivistyviin ja uusiutuviin alueisiin ja alueisiin, jotka eivät vain enää houkuttele riittävästi asunnonostajia ja joilla alkaa tietynlaisten palveluiden järjestäminen muodostua monella tapaa ongelmalliseksi vähenevän väestön myötä. Kaupungin sisällä tapahtuva kasvu kohdistuu lähinnä alueen urbaaneihin kaupunkimaisiin osiin, jotka tämän kaltaisen kehityksen myötä tiivistyvät vain entisestään. Koska esimerkiksi opiskelijat muuttavat ympäröivistä kunnista ja muualta päin Suomea lähes tulkoon vain tiivistyvään kaupunkirakenteeseen. Muuttoliikkeen seurauksena väestön keskittyminen vaikuttaa merkittävästi aluerakenteen tulevaan kehitykseen. Kehysalueille tulee tarve hallita yhdyskuntarakenteen laajenemista, mutta myös vahvistaa samanaikaisesti maaseudun elinvoimaisuutta. (Kuusela, Kankkonen 2020, 150-152.) Väestökehitykseen on mahdollista saada saakin lisää erilaisia vivahteita, kun monipaikkaisuus otetaan tarkasteluun pysyvän asukaskannan lisäksi. Monipaikkaisuus pitää sisällään työssä käynnistä aiheutuvan pendelöinnin muuttamisen paikasta toiseen, työn tekemisen oman vakituisen asuinpaikan ulkopuolella. Tämän lisäksi mukaan voidaan lukea myös asuminen useammalla kuin vain yhdellä tietyllä alueella. Monipaikkaisuus sävyttää osaltaan myös niitä vaatimuksia, joita voidaan asettaa niin liikenne- ja viestintäyhteyksille kuin erinäisille lähipalveluillekin. (TEM 2020, 19.)

Kuntalain (410/2015, 37 §) mukaan kunnan strategian tulisi ottaa huomioon asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet sekä elinympäristönsä ja alueen elinvoiman kehittäminen. Paikallistasolla etenkin maankäyttöä säätelevät myös asukkaiden yhteinen tai vaihtoehtoisesti eriävä näkemys mikä olisi alueen käytöllisesti paras mahdollinen lopputulos. Vaikka maankäytön suunnittelun onnistumisen kannalta paikallisyhteisöjen tuntemusta pidetään jopa yhtenä välttämättömänä tekijänä, paikallisten toimijoiden näkökulmat ja arvot eivät aina ole sisällytettyinä ylipaikallisessa koko kaupungin laajuudessa päätöksenteossa. Näissä tilanteissa paikallisyhteisöt pyrkivät usein miten omaehtoisella toiminnallaan saamaan omat näkökantansa huomioiduksi ylipaikallisessa päätöksenteossa. (Riipinen 2006, 37-38.)

4.2 Elinvoimaisen maaseutu alueen määrittelyn ja tavoittelun esimerkkejä maailmalta

Alueita koskevalla tutkimuksella on pitkät perinteet etenkin Pohjoismaissa. Pohjoismaissa harvaan asutut alueet poikkeavat muista Euroopassa sijaitsevista vastaavista alueista monen tavoin. Ja alueeroja on tutkittu kautta aikojen. Pohjoisessa Euroopassa alueet ovat pinta-aloiltaan hyvinkin laaja-alaisia, oloiltaan äärimmäisiä muun muassa sään, maan pinnanmuotojen, harvan asutuksen, asumattomien alueiden suurien osuuksien vuoksi. Väestönkin vähentyminen on jatkunut jo pitkään. (Donner-Amnell 2020, 116-118.) Lähtöoletuksena on, että kehittäminen maaseutualueilla vaatii ymmärrystä paikallisista olosuhteista. Maaseutualueiden kehittämisestä kertynyt huomioidut ovat saaneet vain niukasti tilaa kokeiluja tukevassa ympäristöpoliittisessa keskustelussa. Kehittäminen vaatii myös kykyä erinäisen tiedon hyödyntämiseen. Kokeileva ympäristöpolitiikka on ollut tähän asti pääosin kaupunkilähtöistä. (Kaljonen 2016, 34-35.) Eri maissa maaseutukin voidaan käsitteellisesti määrittellä hyvin eri tavoin. Mikä alue sitten onkin juuri maaseutua ja mikä taas ei, määräytyy pitkälti perinteisesti tilastollisesti, lähtökohtaisesti alueella asuvan väestön ja sen määrän mukaisesti. Suomessa pidetään lähtökohtana sitä, että maaseutu koostuu ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun lisäksi myös pienistä, lähinnä paikallista väestöä palvelevista keskuksista. (Aaltonen, Torvela 1989, 6.)

Historiallisesti kuitenkin kaupunkien lähialueet ovat olleet intensiivisten maatalousyriyten sijaintipaikkoja. Monilla kaupungistuvilla alueilla maatalous on ollut jatkuvasti uhattuna joutua syrjäyttämään jatkuvasti laajenevan kaupungin tieltä. Tämä johtaa edelleen siihen, että suurten maatalouden kulutus suunnitellaan kaupunkitarkoituksiin ja maatalouden on jatkuvasti siirryttävä kauemmas taajama-alueelta. Maankäytön suunnittelujärjestelmät liittyvät monimutkaisesti toisiinsa ja tähän prosessiin joko suojelemalla tai helpottamalla maatalousmaan muuntamista. (Low Choy & Buxton 2013.) Onko kaupunkien laajentuminen ensisijaisesti siis uhka vai vierekkäiset maaseutualueet vain keinoja täyttää kaupunkien tarpeet tarjoamalla maata ja resursseja?

Australian kontekstissa kaupunkien lähialueet/maaseutu on määritelty kaupunkien kaupungistuneiksi reunoiksi ja tiloiksi, joihin aluetta voidaan laajentaa, sekä fyysisesti että toiminnallisesti. Tämä kaupunkisuuntautuneisuus on johtanut siihen, että kaupunkien lähialueet on määritelty suhteessa laajenevaan kaupunkiin, joka imaisee jatkuvasti reuna-alueensa ja luo uuden reuna-alueen kauempana kaupungin keskustasta. Kaupunkien lähialueilla on tunnusomaisia piirteitä, joita ovat hämärtyneet siirtymäalue, kaupunki- ja maaseututoiminnan satunnaisesti olemassa ilman näennäinen järjestys, korkea heterogeenisuus, jatkuva muutos sekä ristiriitaiset arvot. Nopeiden muutosten

aikoina, joiden lopputulos on arvaamaton, näiden lähialueiden resurssien merkitys todennäköisesti kasvaa. (Low Choy and Buxton 2013.)

On toki otettava myös huomioon, että pitkäaikainen lämpötilan nousu voi tehdä maatalouden mahdottomaksi, kaupankäynnin muutokset voivat tehdä elinkeinon harjoittamisen mahdottomaksi heikentäen paikallisen tuotannon kilpailukykyä ja johtaa pahimmassa tapauksessa siihen, että työvoima siirtyy kaupunkiin ja alueelta poistuu luonnollisella tavalla tietyt toimeentulovaihtoehdot pitkällä aikavälillä. Kestävyys ei siis aina voi ilmetä paikallisen sopeutumisen kautta äärimmäisen haavoittuvuuden olosuhteissa. (Scoones 2009.) Kaupunkien lähimaatalouden taloudellinen ja laajempi arvo aliarvioidaan usein, vaikka kaupunkien lähimaatalous on merkittävää. Esimerkiksi kolmasosa kaikista Yhdysvaltojen tiloista on sijoittuneena kaupunkien lähialueille. Australian kaupunkien lähialueet suhtautuvat yleensä vähättelevästi sen maatalouden taloudelliseen merkitykseen. Kaupunkien lähialueet suurkaupunkikeskusten läheisyydessä pitävät sisällään maataloustoimintaa ja yrityksiä, jotka antavat edelleen merkittävän panoksensa valtion ja kansallisen maataloustuotannon osalta ja vaikuttavat toiminnallaan elinvoimaisuuteen. Näillä alueilla on myös kasvava määrä suurempia laitoksia, joista monet eivät ole luonteeltaan maataloustuotteita, mutta jotka edellyttävät kaupunkien ulkopuolista sijaintia. On myös osoitettu että kaupunkien lähiseudun maatalousyritykset ovat monesti suurimpia työllistäjiä alueellaan. Vaikka suuri osa tuotannosta on peräisin pienyrityksiltä ei heidän panostaa kehityksessä ja elinvoimaisuustyön edistämässä ole monestikaan otettu riittävästi huomioon. (Low Choy & Buxton 2013.)

Kansainvälisestä tutkimuksesta on noussut esiin positiivissävytteinen ”älykkään kutistumisen” (smart shrinking) narratiivi. Kyseisessä ajattelussa tuodaan esiin kutistuviin resursseihin sopeuttavia erilaisia kehittämistoimia. Tämä älykkääksi kutistuseksi kutsuttu toimintatapa korostaa eri alueille ja paikoille ominaisia vetovoimatekijöitä ja niiden vahvuuksia, joilla alueille on mahdollista tuottaa elinvoimaa sekä väestön merkittävästä vähentymisestä huolimatta hyvinvointia. (Hospers & Syssner 2018; Hynynen, Kolehmainen, Rantanen 2020, 133.)

Älykkään erikoistumisen idea on puolestaan alkujaan Euroopan unionin tasolta, se on merkittävä osa paikallista, alueellista ja kansallista tavoitteenasettelua ja kehittämistä (Pirkanmaan liitto 2021). Älykkään erikoistumisen strategian avulla suunnataan unionista lähtöisin olevaa tutkimus- ja innovaatorahoitusta, rakennetaan eritoten kansainvälisiä kumppanuus suhteita ja vahvistetaan niihin liittyvää osaamista. Yhteistyötä ilman kuntarajoja erityisesti maakunnan tasolla, kutistuvien kaupunkien elinvoimaisuuteen liittyvissä strategioissa esiin nousee keinoja, jotka kohdistuvat

enenevissä määrin verkostomaisuutta tukevien toimintaprosessien ohjailuun kuin paikkojen ja kaupunkitilojen muotoiluun. (Hynynen, Rantanen 2019, 104.)

Norjassa suurten kaupunkien lähelle maaseudulle ja ympäröiviin kuntiin on tietoisesti osoitettu kaupunkien toimesta alueita, jotka ovat kohtuullisen matkan päässä palveluista, mutta tarjoavat haja-asutuksen parhaat puolet kuten huomattavasti edullisemmat tontit. Näin etenkin asutusta on houkuteltu siirtymään maaseutualueille. Hajallaan olevalla kehityksellä pyritään tarjoamaan monia asumisen etuja maalla kuten paljon tilaa asuntojen välillä, raitista ilmaa, vihreää ja miellyttävää maisemaa, yhteys luontoon, rauha ja hiljaisuus. Kyseinen strategia mahdollistaa uudenlaisen maankäytön paikallisella alueella tasolla, mikä kannustaa asuntojen ja maatalousmaan yhdistämistä. Tämä maatalouspolitiikka heijastaa Norjan hallituksen toiveita vähentää byrokratiaa maankäytössä päätöksiä, mutta paljastaa myös kasvavan kuilun monitoimisen maatalouden välillä, jossa strategia ja perinteinen suunnittelupolitiikka painottuu maatalousmaan suojeluun. Tällaista maaseutu-asumiseen houkutteleva tietoinen suunnittelu on kuitenkin vastoin kansallista ja alueellista kestävän kehityksen politiikkaa. Näiden kuntien asumisstrategia heikentää kestävää suunnittelua ja ympäristöstandardeja. Näiden standardien mukaan koteja tulisi rakentaa lähemmäs, koska suurempi tiheys vähentää moottoriliikenteen tarvetta, on pienempi haitta biotoopeille sekä haittaa vähemmän todennäköisesti maatalousalaa ja maksaa vähemmän niin investointeja kuin ylläpitoa. (Harvold & Nordah 2012.)

Monimuotoisuus onkin se avainsana, kun etsitään lähestymistapoja monimutkaisen maaseudun kehittämisen ongelmien ratkaisemiseksi. Toimeentulo ja elinedellytykset ovat kestävällä pohjalla, kun on mahdollista selviytyä ja toipua häiriöistä, ylläpitää tai parantaa kykyjään heikentämättä luonnonvarapohjaa. Painopiste on usein ollut selviytymistä ja lyhytaikaista sopeutumista sen sijaan että kiinnitetään huomiota systeemiseen muutokseen pitkällä aikavälillä. Ihmisten oma-aloitteisuus ja paikallistuntemus parantavat kestävyyttä iskuja ja rasituksia vastaan. (Scoones 2009.)

4.3 Kantakaupungin reuna-alueiden kehittämisen haasteet

Aluetaloustieteen teorioiden mukaan kasvu keskittyy tiettyihin keskuksiin ja supistaa kasvualueen ympäröiviä alueita, mutta myös mahdollisesti leviää lähialueille kasvualueen ympärille (Myrdal 1957; Friedman 1966; Krugman 1991). Albert Hirschman (1958) korostaa omassa kasvuteoriassaan kasvun negatiivisia vaikutuksia reuna-alueilla, sillä esimerkiksi korkeat kuljetus- ja työmatkakustannukset saattavat estää reuna-alueiden kytkeytymistä keskukseen ja heikentää reuna-alueiden kehittymismahdollisuuksia melkein jo huomaamatta. Työssäkäyntialueiden ulkopuolelle

jäävät alueet todennäköisesti kärsivät talousrakenteen muutoksesta ja muuttotappioista, ja altistuvat herkemmin supistumisvaikutuksien kierteille (Lehtonen 2015, 68).

Kaupunkien läheisen maaseudun yhdyskuntarakenteen hajautumista on käsitelty monissa tutkimuksissa ja selvityksissä. Tämän kaltaisessa kehityksessä on kyse samanaikaisesti suunnittelemattomasta, mutta erityisesti normaaliin perusrakentamiseen ja sen oikeuteen perustuvasta hajarakentamisesta. Tämä kehityskulku kaventaa luonnonvaraisia ympäristöjä sekä muuttaa alueiden luonnetta. Ympäristön muutos uhkaa muodostaa kunnille kasvavia kustannuksia ja sitä kautta myös joitakin velvoitteita. Hajautuminen voi johtaa esimerkiksi energiankulutuksen tarpeettomaan kohoamiseen tai nostaa hiilijalanjälkeä. Erityisesti mikäli kaupunkimainen elämäntapa ja sen kulutus- sekä liikkumistottumukset ohjautuvat kasvaville haja-asutusalueille. Tämä ilmenee esimerkiksi lisääntyvänä autoriippuvuutena. Keskiössä hajautumisen negatiivisten vaikutusten estämisessä on eheyttäminen ja se, miten hajautumisen aiheuttama potentiaali on mahdollista käytännössä muuttaa täksi eheyttämiseksi. Haasteena voivat olla elämäntapoihin ja käytäntöihin liittyvät arvot sekä mieltymykset. Toisaalta asenteiden muuttaminen siihen suuntaan, että tilanteita kyettäisiin ratkaisemaan pienempiin etäisyyksiin ja tiiviimpää tilankäyttöön johtavilla tavoilla. Myös kaavoituksen parannuksilla voidaan mahdollisuuksien mukaan vaikuttaa hajautumisen edellytyksiin. Suunnittelun ja tarpeiden arvioinnin kehittämällä voisi olla myönteinen vaikutus alueilla kaupunkien liepeillä. (Kanninen 2014, 25.) Kaavoituksellisia keinoja suunnittelemattoman hajautumisen hillitsemiseen ovat muun muassa kyläyleiskaavoitus ja vyöhykesuunnittelu. On kuitenkin huomattava että kaikki sääntelyyn perustuvat keinot ovat luonteeltaan vain osittain hajautumiseen ja sen ongelmiin sopivia ratkaisuja.

Wallin (2015) toteaa omassakin tekstissään että tiukemmat ehdot rakentamiselle, niiden priorisointi ja erilaiset rajoitukset voivat parantaa eheyttämisen edellytyksiä, mutta niiden hyväksyttävyys on kaupungin läheisen maaseudun kontekstissa monella tapaa huono. Kunnan toimesta tapahtuvan suunnittelun keskeiset välineet, kuten aiemmin mainittu kaavoitus, ei ohjaa esimerkiksi palveluiden rakennetta kaupunkiseuduilla. Kaavoitus ei myöskään hillitse kaupunginosien välillä tapahtuvaa eriarvoistumista tai tuota tehokkaasti asetettuja suunnittelun tavoitteita eri kaavatasoilla. (Wallin 2015, 20.) Tästä syystä tarvitaan eritoten sellaisia ratkaisuja, jotka tekevät houkuttelevaksi esimerkiksi kylien keskittymiin uudisrakentamisen ja kaupunkien lievealueiden täydennysrakentamisen. Tämä voi tarkoittaa totuttua enemmän liikkumis- ja muiden palveluiden monipuolistamista, esimerkiksi nykyistä tiheämpiä, palvelupisteverkkoja, jotka perustuvat

kumppanuuksiin sekä toimivien arjen ympäristöjen luomista keskittyen monenlaiseen saavutettavuuteen ja rakennetun ympäristön laatuun. (Kanninen 2014, 25.)

Maaseuduilla liikkumisen tarpeet riippuvat toimintojen sijainnista suhteessa toisiinsa sekä saavutettavuudesta. Etenkin sosiaali- ja terveystalvelujen tarpeet kasvavat väestön ikääntymisen myötä. Samaan aikaan kun lähipalvelut vähentyvät myös päivittäiset asiointimatkat muuttuvat luonnollisesti pidemmiksi. (Mononen, Sairinen & Sihvonen 2013, 59.) Toiminnot tulisi sijoittaa alueille, joissa muut alueet ovat hyvin tavoitettavissa ja siten että myös sosiaalinen ja taloudellinen vuorovaikutus onnistuvat. Keskelle metsää tai peltoa vailla minkään moisia kulkuyhteyksiä on tuskin järkevää sijoittaa yhtään mitään. (Hällström 2006, 20.) Näin ollen saavutettavuus ohjaa maankäytön sijoittumista. Vuorovaikutussuhteet vaativat läheisyyttä, joka kokoaa toisistaan riippuvat toiminnot kyliksi ja toimintojen keskuksiksi. Hajautunut kaupunkirakenne kytkeytyy heikosti muihin alueisiin ja se vaatii myös muun muassa kalliita kunnallistekniikkainvestointeja. Liikennejärjestelmää ja sen muuttuvia tarpeita joudutaan usein sovittamaan jo olemassa olevaan kaupunkirakenteeseen. Kaupunkien sisäinen toimivuus voi parantaa myös yhteiskuntarakenteen toimivuutta. Yhteiskuntarakenteeseen voidaan vaikuttaa muun muassa seudullisella yhteistyöllä esimerkiksi asumisen, palveluiden, vapaa-ajan vietto alueiden ja liikenteen suunnittelussa. (Halme, Kalenoja 2002, 11.)

Alueen elinvoimaisuus on riippuvainen alueen vetovoimaisuudesta. Kanta-kaupungin ulkopuoliselle alueelle muuton esteenä etenkin nuorelle työikäiselle väestölle voi olla esimerkiksi vuokra-asuntojen vähäisyys (Paananen ym. 2013, 37). Vaikka alueella olisikin tarjota edullisia tontteja omakotitaloasumiseen sen kaltainen asuminen ei ole kaikille mahdollista, jolloin potentiaalinen väestö koostuu vain tietyn ikä- ja tulotason omaavista kansalaisista. Siinä missä kaupunkialueiden kehittämistä leimaa vahva pyrkimys tehokkuuteen ja eheyttämiseen, maaseutumaisilla alueilla asumisen sovittaminen maaseutumaisten elinkeinojen asettamiin ehtoihin luo omat haasteensa. (Kanninen 2014, 26.) Maaseutu on ajan saatossa tapahtuneessa rakennemuutoksessa menettänyt suuren osan perusvoimavaroistaan kuten työvoimasta, työpaikoista ja väestöstä (Aaltonen, Torvinen 1989, 5). Muuttoliikkeen pääpaino on jo pitkään koostunut nuoren väestön muutosta suurimmille kaupunkiseuduille. Muuttotappiosta kärsivien alueiden väestö taas paitsi vähenee myös auttamatta ikääntyy kaiken aikaa. (Donner-Amnell 2020, 116.)

Maaseudun kannalta voidaan todeta ongelmalliseksi se, että yhteiskunnan rakennekehitystä ohjaileva lainsäädäntö on tehty poliittisina päätöksinä. Tämä on johtanut epäilemättä siihen että joissain

tapauksissa päätökset on tehty etupäässä kaupunkien ehdoilla. Maaseutu on jäänyt tai jätetty taantuvaksi alueeksi, jolta on mahdollista tarpeen mukaan irrottaa toistaiseksi käyttämättömiä resursseja kuten esimerkiksi työvoimaa ja erilaisia raaka-aineita. Mikäli maaseutu ja sen reuna-alueet autoituvat, siellä asuva väestö jää pahimmassa tapauksessa vaille asianmukaisia peruspalveluja. (Aaltonen, Torvela 1989, 14- 16.)

4.4 Positiivisen ajattelun ja rakennemuutoksen edistäminen

Toimivan yhdyskuntarakenteen kehittäminen on ollut osa sekä kaupunkien että maaseudun, kehittämisselitykseen jo hyvin pitkän aikaa. Jos kehitystä tarkastellaan Arjen sujuvuuden näkökulmasta pieniä keskuksia, joissa asunnot, työpaikat ja palvelut ovat mahdollisimman sujuvasti saavutettavissa voidaan pitää kilpailukykyisimpinä yhdyskuntina. (Mononen, Sairinen & Sihvonen 2013, 49- 50.) Ihmiset, jotka ovat sitoutuneet johonkin yhteisöön ja haluavat tämän kehittyvän entistä paremmaksi, ovat myös valmiimpia esimerkiksi kehitystä edistäviin maankäytön muutoksiin omassa lähiympäristössään (Riipinen 2006, 43). Elinvoimaisella alueella toimii aktiivisen väestön lisäksi yhdistyksiä, järjestöjä sekä yrityksiä (Sallinen ym. 2011, 9).

Myös kysyntä asuinympäristöistä on jakautunut voimakkaasti. Kooltaan kasvava ja urbaani ydinkeskusta on houkuttelevuudeltaankin hyvä asuinpaikka monella, mutta saman aikaisesti tälläkin hetkellä epävarma maailmantilanne sekä resurssien kestävyyskriisi ovat nostaneet etenkin elinympäristön turvallisuuden ja puhtauden arvostusta asuinpaikkaa valittaessa. Tämä kehityskulku näkyy kaupunkien läheisen maaseudun ja elinvoimaisten pienempien paikkojen suosiossa. Huomattavasti heikommalta saavutettavuudeltaan harvaan asuttu maaseutu uhkaa jäädä yhä useammin vain vapaa-ajan asutukselle. (Hynynen, Rantanen 2019, 107.) Erityisesti nuoret lapsiperheet ovat muuttaneet kaupunkien läheiselle maaseudulle halvemmän asumisen, suuremman asunnon ja maaseudun mukavuuksien houkuttelemina (Lehtonen 2015, 69).

Maaseudulla on oma luonnollinen elinvoimansa. Millä voimalla maaseudun ”elämänliekki” palaa, riippuu osittain tieteellisesti hankitun tiedon hyödyntämisestä ja maaseudun ulkopuolella tehtävistä päätöksistä (Heikkinen 1991, 172). Kestävää yhdyskuntakehitystä ja toimivia yhteyksiä voidaan parantaa monin keinoin. Näitä keinoja ovat muun muassa digitaalisten palveluiden edistäminen ja yritystoiminta, joka on osaltaan paikkariippumatonta sekä työtä tukevien viestintäyhteyksien saatavuus. Kestävää yhdyskuntakehitystä tulisi edistää vastaamaan erilaisten alueiden tarpeita. Huomiota tulisi kiinnittää erityistä ilmastonmuutoksen hillintään, kestävien liikkumismuotojen

käytön mahdollisuuteen ja tukemiseen, elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin, asumisen tarpeisiin sekä laadukkaaseen elinympäristöön ja kulttuuriympäristöön. Vahvistamalla verkostoituvaa ja toimiviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta voidaan erilaisten alueiden vahvuustekijät saada täysimääräisesti käyttöön. (Hynynen, Kolehmainen, Rantanen 2020.) Myös valtakunnallista liikenne- ja viestintäjärjestelmää tulisi kehittää samanaikaisesti siten, että parannetaan erilaisten alueiden saavutettavuutta ja sitä kautta alueiden elinvoimaa (TEM 2021, 11-12).

Yhdeksi kestävyuden keskeiseksi mittariksi yhdyskuntien aluesuunnittelussa on noussut muutosjoustavuus. Muutosjoustavuudesta käytetään myös sanaa resilienssi. Käsite tarkoittaa tässä yhteydessä yhdyskunnan kykyä mukautua väistämättömään muutokseen ja toipua häiriöistä erilaisilla uudelleenjärjestymällä. Resilienssin käsitteeseen sisältyy yleisesti ottaen positiivissävytteinen suhtautuminen muutokseen. Tässä tapauksessa muutos nähdään siis alueiden elinvoimaisuuden edellytyksenä. (Hynynen & Rantanen 2019, 104-105.) Erilaiset maaseutualueet vaativat toisistaan poikkeavaa suunnittelua. Erilaiset vaatimukset tulisi näkyä sekä suunnittelun periaatteissa että ratkaisuisissa, joita tehdään paikallisesti. Ratkaisut ovat luonnollisestikin erilaisia eri tilanteissa ja jokainen tapaus ja ratkaisu on ja tulee olemaan omalla tavallaan ainutlaatuinen (Mononen, Sairinen & Sihvonen 2013, 60.) Vasta kun voidaan saavuttaa riittävä tietämys alueiden erilaisista ongelmista ja mahdollisuuksista on mahdollista luoda mielekästä pohjaa kattavalle aluetason kestävyyspolitiikalle. Niissä tapauksissa, joissa tietämystä ei ole riittävä määrä, merkittävä osa alueiden käyttökelpoisesta potentiaalista voi jäädä auttamatta huomioimatta ja sitä kautta hyvin todennäköisesti hyödyntämättä. (Donner-Amnell 2020, 119.)

Erinäisillä älykkäiksi kutsutuilla ratkaisuilla pyritään vastaamaan digiyhteiskunnan ja se ajan haasteisiin sekä mahdollisuuksiin riippumatta paikasta. Muutos voi olla myös nopeaa ja tästä syystä muutosjoustavuutta mitataan erityisesti maaseutualueilla. Suurimmat haasteet maaseudulla liittyvät erityisesti huoleen työpaikoista, peruspalveluiden säilymisestä, työntekijöistä sekä elinvoimaisuudesta. Olennaista on ymmärtää sekin ettei ratkaisuja tulisi tehdä yksin paikallisesti, vaan niitä voidaan toteuttaa myös yhteistoimin alueellisesti. Yhteinen tavoite voi olla esimerkiksi vain kaupunginosan kokoinen.

Kuntan tasolla yksittäisessä kaupungissa voi olla esimerkiksi useampi älykäs alue kuten älykäs lähiö (smart suburb), älykäs kaupunginosa (smart neighbourhood) ja älykäs kylä (smart village) (Tantarimäki 2020, 141-142). Maakunnissa älykkäitä ratkaisuja, etenkin älykästä erikoistumista on

sovellettu vai kaupungeissa mutta harvaan asutuilla alueilla ei juuri lainkaan. Tässä voisi kuitenkin olla potentiaalia pirullisia ongelmia ratkottaessa.

Tiedon valossa voidaan kuitenkin todeta, että älykkään erikoistumisen idea sopii käytettäväksi kaupunkien läheiselle maaseudulle tai alueille, jotka ovat suomalaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan ydinmaaseutua tai maaseudun paikalliskeskuksia (Naldi ym. 2015; Tantarimäki 2020, 147). Älykkäiden alueiden järjestelmässä maaseudun ja kaupungin kytkös voidaan tunnistaa samaan tapaan kuin koko Uudenmaan ja vain Helsingin strategiassa, jossa se on esitetty kaavalla ”Smart city + Smart countryside = Smart region”. Vaikuttavuus aluekehittämisessä on sitä suurempaa, mitä paremmin pystytään tunnistamaan nämä erilaiset konseptit toisistaan ja toisiaan yhteistä etua tuottavina ja täydentävinä kokonaisuuksina. (Tantarimäki 2020, 147.)

Koska ei ole olemassa yhtä ainoaa ratkaisua tulee alueiden kehittämistä pohtia useasta näkökulmasta. Se mikä toimii toisaalla ei välttämättä ole ratkaisu toisen tyyppisellä alueella. Kaupungin päättävissä elimissä paikalliset olosuhteet tunnetaan parhaiten. Myöskään paikallisyhteisöjen osallisuutta ei tule unohtaa tämän kaltaista tutkimusta tehdessä. Muutos on usein hyvin aikaan sidonnoista ja monella tapaa väistämätöntä. Sitä vastaan voi yrittää taistella, mutta pidemmällä tähtäimellä muutokseen sopeutuminen on ainoa, järkevä ratkaisu oli kyseessä sitten väestön väheneminen, pelko palvelujen katoamisesta tai mikä tahansa muu tavalliseen elämään vaikuttava muutos alueellisesti tai paikallisesti. Rakennettua ympäristöä ei saa enää rakentamattomaksi, mutta ihmismieleen vaikuttaminen sekä kulutustottumusten muuttaminen on mahdollista kaikissa elämänvaiheissa.

5 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA MENETELMÄN KUVAUS

Tutkielmani aihetta suunnitellessa kävin prosessin alussa läpi Tampereen kaupungin verkkosivuja löytääkseni mielenkiintoani vastaavaa sisältöä. Löysin ensikosketukseni tutkittavaan aiheeseen Aamulehden artikkelin kautta, jossa kerrottiin strategisen yleiskaavan hyväksymisestä pormestari Lauri Lylyn johdolla. Tutkimusaineistoa kootessa päätin että aineiston tulee koostua kaavoitusprosessin useammassa vaihteessa toteutetusta materiaalista, jotta kokonaiskuva elinvoimaisuuden tavoittelusta on mahdollista saavuttaa.

5.1 Tutkimusaineiston esittely

Tutkielmassa käytetty aineisto koostuu Pohjois-Tampereen strategisen yleiskaavasta tehdystä selostuksesta sekä ehdotusvaiheen palautteista ja vastineista. Aineisto on saatavilla Tampereen kaupungin verkkosivuilta. Pohjois-Tampereen strateginen yleiskaava oli nähtävillä ja kommentoitavana 29.10.-30.11.2020. Nähtävillä oloaikana lausuntoja kertyi 22 tahon toimesta. Tämän lisäksi aiheen tiimoilta on kertynyt 37 muistutusta sekä neljä Kämmenniemen yleissuunnitelmaa koskevaa palautetta. Selostus kaavasta on kokonaisuudessa pituudeltaan 72 sivua kuvineen ja kartoineen kun pois luetaan kokousmuistio, joka on liitetty tekstin loppuun. Ehdotusvaiheen palaute ja siihen laaditut vastineet ovat koottu tiivistettynä erilliseen omaan raporttiinsa. Alkuperäinen täysimittainen palaute kokonaisuudessa on vain päätöksiä tekevien toimielinten käytettävissä kaupungin sisäisessä päätöksentekojärjestelmässä. Eikä sen saaminen tämän tutkimuksen puitteissa ollut mahdollista. Pelkkä tiivistelmästä saatu tieto voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa tilanteen, jossa tietoa saattaa jäädä puuttumaan tutkimukseni kannalta olennaisista aiheista.

Tästä aiemmassa kappaleessa esittämästäni syystä täydensin tutkimusaineistoani haastattelemalla helmi- ja maaliskuun vaihteessa 2022 vielä kahta kaupungin elinvoimatyöhön, Tampereen alueeseen ja kaavoitusprosessiin eri näkökulmista erikoistunutta asiantuntijaa. Olen hyödyntänyt asiantuntijahaastatteluja taustoittavassa ja tekstiä jäsentävässä roolissa, mikä on vaikuttanut myös muun aineiston tulkintaan. Aluksi lähestyin mielestäni sopivia haastateltavia sähköpostin välityksellä. Luvat haastatteluiden erilliseen nauhoittamiseen ja tämän jälkeiseen litterointiin pyysin etukäteen myös haastateltavilta. Haastateltavat löytyivät tätä kautta, jonka jälkeen sovimme haastateltavien kanssa tarkemmista yksityiskohdista haastatteluun liittyen. Vallitsevan koronatilanteen vuoksi toteutin haastattelut puhelinhaastatteluina, jolloin myös tallensin haastattelun

erillisen apuohjelman avustuksella sekä huolehdin varmuuskopioinnin. Tallentamisen jälkeen kuuntelin ja litteroin asiantuntijahaastattelut. Aineistoa näistä haastatteluista kertyi yhteensä 19 sivua ja niiden pituus oli reilut 35 minuuttia haastattelua kohden. Tekemäni haastattelut olivat tyypiltään puolistrukturoituja haastatteluja. Haastatteluissa kulki mukana kolme suurempaa aihekokonaisuutta sekä näitä kokonaisuuksia tarkentavia kysymyksiä. Haastattelujen tavoitteena oli eritoten monipuolistaa ja tarkentaa valitsemaani tutkimusnäkökulmaa edustajien omilla sanoituksilla ja perusteluilla elinvoimaisuus aiheesta, jotka muuten olisivat jääneet uupumaan aineiston virkakieleen kirjoitetun kankean kielen ja taipumattomuuden vuoksi.

Tutkimusprosessissani olen aktiivisesti pyrkinyt yhdistelemään näitä erilaisia käytössäni olevia aineistotekstejä ja näkökulmia sekä sitomaan tulkinnot Tampereen kaupungin ajankohtaisiin ja relevantteihin alueellisiin kysymyksiin tulkinnoilla. Aineistoa olen käsitellyt hajottamalla sen osiin, jonka jälkeen aineisto on käsitelty ja luokiteltu teemoittain. Lopuksi siitä on muodostettu uudella tavalla looginen ja tutkimaani tapausta selittävä kokonaisuus. Elinvoimaisuuden teemoja tutkimuksessani luokittelu oli ennen syvällistä aineiston analysointia seuraavanlainen: rakentaminen, yhdyskuntateknikka, ympäristö, elinkeinot, kulttuuriarvo, osallistaminen ja innovaatiot. Lopullinen jaottelu on esiteltyä seuraavassa 5.2 luvussa. Analysoin kaiken aineisto erikseen omina kokonaisuuksinaan. Valitsemiini teemoihin pyrin pääsemään syvällisemmin käsiksi sisällönanalyysin kautta.

Analyysiosiossa kuvasin kunkin aineiston osaa tarkoittavan lainauksen niitä vastaavilla koodeilla. Kun suorien aineistolainauksen on laitettu perään koodi *-S* tarkoittaa tämä sitä että sitaatti on peräisin siitä aineiston osasta, joka koostuu valmiista kirjallisesta materiaalista eli yleiskaavan selostuksesta tai palautteesta ja vastineista. Koodit *-H1* ja *-H2* kuvaavat osia haastatteluaineistosta, jossa asiantuntijoiden haastatteluista lainatut sanomiset ovat eroteltu toisistaan numeroin. Tämä lisää tutkimuksessa läpinäkyvyyttä ja koodittaminen antaa myös lukijalle selkeän kuvan siitä että lainauksia on pyritty nostamaan esiin monipuolisesti ja tasavertaisesti, nii ettei esimerkiksi kaikki lainaukset ole peräisin pelkistä haastatteluista.

5.2 Tutkimuksen analysointimetodina sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on Tuomi & Sarajärven (2018) mukaan yksi analyysimenetelmistä. Tätä kyseistä analyysimenetelmää voidaan käyttää hyvinkin erilaisissa tutkimuksissa, sillä se soveltuu moneen. Juuri siitä syystä se valikoitui myös tähän tutkimukseen menetelmäksi. Tällä käytetyllä menetelmällä

on mahdollista analysoida lähes mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia, objektiivisesti sekä tutkimuksen kannalta riittävän systemaattisesti. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa huomio kiinnitetään aineiston esittämiin aiheisiin ja teemoihin. Sisällönanalyysi mahdollistaa tässä tutkimuksessa aineiston analysoimisen objektiivisesti jättäen pois tutkijan omat arvot ja ennako-oletukset aiheesta. Sisällönanalyysin avulla kerätyistä aineistosta pyritään muodostamaan ymmärrettävä kuva, jotta tutkittavasta ilmiöstä pystytään tekemään selkeitä ja varmoja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Tämän tutkimuksen analyysi otteella on tarkoitus saada luotua tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä yleiseen ymmärrettävään muotoon sekä selkeä sanallinen kuvaus tapauksen ympärille. Kyseisen analyysimenetelmän valintaa edesauttoi osaltaan etenkin kirjallisen aineiston laaja hyödyntämisen tarve tässä tutkimuksessa sekä erityyppisten aineistojen välisten vuorovaikutusten muodostaminen.

Tutkimukseni on lähtökohtaisesti aineistolähtöinen laadullinen tapaustutkimus. Laadullinen tutkimus keskittyy kuvaamaan todellista elämää sekä käsiteltävää tapausta kokonaisvaltaisesti monesta eri näkökulmasta. Saadut tulokset ovat ehdollisia selityksiä, jotka ovat rajoittuneet johonkin aikaan ja paikkaan. Jos tämä sama tutkimus tehtäisiin myöhemmin, tulokset olisivat varmasti täysin toisenlaiset kuin nyt. Tapaustutkimuksessa keskitytään keräämään yksityiskohtaista tietoa yksittäisestä tutkittavasta ilmiöstä. Tapaustutkimus kohdistuu tässäkin tapauksessa jo olemassa olevaan ilmiöön ja tapahtumakulkuun. Tässä tutkimuksessa se on Pohjois-Tampereen elinvoimaisuus ja sen kehittämispyrkimykset. Tapaustutkimuksessa tavoitteena on ilmiön tarkempi kuvailu ja kokonaisvaltaisen ymmärryksen lisääminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 135). Tässä tutkimuksessa aiheesta elinvoimainen Pohjois-Tampere. Erilaisten aineistojen käsittelyssä sisällönanalyysin vahvuutena olen voinut pitää etenkin tulosten osalta prosessin läpinäkyvyyttä sekä tämän tyyppisen tutkimusasetelman mahdollista toistettavuutta eri näkökulmista.

Litteroitua aineistoa olen lähestynyt pelkistämisen kautta. Tämä on sisällönanalyysin ensivaihe. (Tuomi & Sarajärven 2018, 123.) Pelkistämisen ideana on pilkkoa aineistoa pienempiin osiin ja samalla tiivistää havaittuja asioita tutkimuksen kannalta olennaisella tavalla. Pelkistäminen suoritetaan siten, että litteroiduista aineistosta on kerättään tutkimustehtävään liittyviä ilmaisuja. Tässä kohtaa suoritin pelkistämisen siten, että keräsin litteroiduista aineistosta ilmaisuja erilliseen dokumenttiin. Näitä ilmaisuja kertyi yhteensä 12 kappaletta.

Seuraavassa vaiheessa ryhmittelin (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 124) ilmaisut seitsemään alaluokkaan. Tässä kohtaa yhdistelin ilmaisut vielä viiteen yläluokkaa. (jota olivat rakentaminen,

maankäyttö, elinkeinot, virkistystoiminta, kestävä kehitys) Lopulta päädyin kuitenkin vain kolmeen pääluokkaan, jotka ovat maankäyttö, elinkeinot ja kestävä kehitys. Tutkimuksen empiiriset luvut, eli tässä tapauksessa luvut 6.1. 6.2 ja 6.3. noudattavat sisällöllisesti pääpiirteittäin juuri tätä aiemmin esittämäni pääluokkien jaottelua. Tämän seurauksena käsitteellistäminen on prosessi, jonka mukaisesti edetään aineistosta kerätyistä ilmauksista johtopäätöksiin asti. Tässä prosessissa yhdistelin aineistoa ja teoreettista viitekehystä toisiinsa luomalla uudenlaista tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 126-127.)

6 ELINVOIMAISSUUS OSANA ALUEEN KEHITTÄMISTÄ POHJOIS-TAMPEREELLA

Tampere alueena on valtavan monipuolinen. Samaan aikaan kun Tampere on yksi Suomen merkittävimpiä asutus keskittymiä ja urbaaneimmista alueista niin samaan aikaan siellä on hyvin maaseutumaista ympäristö. Tästä syystä on tärkeää pohtia erilaisiin elin- ja asuinympäristöön liittyviä sekä hyviä puolia että mahdollisia haasteita Tampereen kaupungin sisältä löytyy koko kirjo sen osalta mitä voidaan suunnittelulla ohjata. Olisi kyse sitten maankäytön suunnittelussa ja ylipäänsä alueiden kehittämisestä.. Harvalla kunnalla Suomessa on vastaava tilanne, jossa yhdistyy aidosti urbaani ja maaseutumainen ympäristö. Pohjoista osaa kaupunkia voidaan luonnehtia uniikiksi ja maaseutumaiseksi. Se täysin erilainen mitä taas kantakaupunki on tiiviimpien asuinalueen. Viimeiset osat Teiskon aluetta liitettiin osaksi Tamperetta jo 50 vuotta sitten. Alueen kylillä on pitkät tarinat ja ajan kulumisesta huomatta alueella on yhä edelleen hyvin voimakas entisiin kuntiin liittyvä paikallisidentiteetti. Vaikka kuntaliitoksista on aikaa ihmiset kokevat että he ovat edelleen teiskolaisia tai aitolahtelaisia.

Tulevaisuuden kehityssuunnista käydyssä julkisessa keskustelussa esiin nousevat lähinnä toimintoja rajoittavat tekijät vaikka tuoreen strategisen yleiskaavan pyrkimyksenä on ennen kaikkea toimia mahdollisuuksia ohjaavana dokumenttina. Elinvoiman kehittymiselle vahingollisiksi tunnistettuja asioita ovat muun muassa kyvyttömyys päätöksentekoon, ihmisryhmiä ulossulkeva toimintakulttuuri sekä vanhoihin toimintamalleihin jumittuminen (Paananen ym., 2014, 7-8.) Tämän kaltaisia toimia ei ole tämän aineiston valossa tunnistettavissa. Tulevaisuuden kehittämisen päätavoitteiksi ja on nostettu rakentamisen ohjaaminen, alueen matkailun edistäminen, elinkeinomahdollisuuksien tukeminen. Suunnittelua ohjatessa on otettu huomioon alueen elinvoimaisuutta lisäävä luontoarvo ja virkistysmahdollisuudet, mutta vyöhykejako rajoittaa rakentamista ja elinkeinotoiminnan levittäytymistä merkittävästi haja-asutusalueelle. Samat säännökset tulisi olla voimassa koko kaupungin alueella, mutta näin ei kuitenkaan ole. Konfliktit ilmenevät eri intressiryhmien yrityksinä saavuttaa oikeudenmukaista maankäyttöä (Riipinen 2006, 37-38).

Seuraavissa tämän luvun kappaleissa määritellään muun muassa pysyvä luontoisen asumisen ja uuden asuntorakentamisen, palvelujen saatavuuden, infran järjestämisen, maaseutuelinkeinojen sekä matkailun ja virkistyskäytön kehittämisen tavoitteet sekä linjaukset erityyppisten tapahtumakulkujen kautta. Sekä erityyppisten alueiden rakentamis- ja käyttötarkoituksenmuutos mahdollisuudet ja suunnittelutavat. Tämän lisäksi kohdistamme katseen myös alueen elinvoimaisuuden kehittämiseen ja ylläpitämiseen kestävä kehityksen näkökulmasta, jolla pyritään nostamaan esiin näkökulmaa että

kehittäminen on ennen kaikkea pitkän tähtäimen prosessi ja tulevaisuuteen vaikuttavat tänä päivänä tehdyt valinnat.

6.1 Maankäyttö

Tulevaisuudessa yhtenä suunnittelua ohjaavana tavoitteena Pohjois-Tampereella on kyläalueilla ja palveluiden saavutettavuuden kannalta suotuisilla alueilla edistää täydennysrakentamisen mahdollisuuksia. Tämän lisäksi myös poikkeamismenettelyn soveltamiseen tulisi linjata periaatteet, jolla sitä toteutetaan. Palvelujen saavutettavuuden kannalta vakituiselle eritoten uudelle asumiselle suotuisat alueet ovat alueita, jotka ovat alle neljän kilometrin etäisyydellä nykyistä tiestöä pitkin Kämmenniemen, Terälahden sekä Sorilan kouluista. Edellä mainittujen lisäksi myös alueet Nurmista Terälahteen, jotka ulottuvan paremman palvelutason joukkoliikennekäytävää eli sijaitsevat alle kilometrin etäisyydellä lähimmästä joukkoliikenteen pysäkestä.

Pohjoisosan asukasmäärä on viimeisten vuosikymmenten vähentynyt ja valunut muun muassa palvelujen perässä eteläosiin. Maaseutualueesta poikkeavalla rakennuksen mahdollistavalla mitoituksella kyläalueilla halutaan tukea näiden alueiden elinvoimaisuutta ja nykyisen sekä tulevien palvelujen säilymistä Pohjoisessa osassa kaupunkia. Elinvoimaisuutta alueella määrittävä tekijä on kyky sopeutua muutoksiin, jotka tapahtuvat ympäristössä. Tämä edellyttää kykyä sopeutua uudenlaisiin vaatimuksiin sekä tukea jo paikallisesti olemassa olevia rakenteita. (Paananen ym. 2014, 23.) Sijoittelulla sekä suunnittelulla ja voi olla parhaassa tapauksessa kyläkuvaa rikastuttava vaikutus.

”Asukasmäärän painottuminen alueen eteläosaan jatkunee, vaikka strateginen kaava antaa yhtäläiset mahdollisuudet maaseutualueen ja kylien kehittämiseen myös pohjoisosassa.” -S”

Uudisrakentamisen määrä vähentynyt vuosien saatossa pohjoisessa osassa kaupunkia. Eikä näköpiirissä ole myöskään käännettä selkeään muutokseen kasvun suhteen. Rakennuskanta pohjoisella alueella on paikoitellen vanhaa ja rakennuksia on rakennettu monin paikoin jo aiemmin kuin 1960- luvulla. Tätä nykyä toteutuneeseen rakentamiseen verraten vuosina 2020-2040 alueelle olisi mahdollista toteuttaa keskiarviolta 310 uutta asuinrakennuspaikkaa lisää. Mahdollisuuksia on

kuitenkin jopa 400 uuteen asuinrakennuspaikkaan. Näillä luvuilla alueen asuinrakennusten määrän kasvu olisi maksimissaan 20 %. Asuinrakennusten määrän kasvussa ennakoinnin vaikeus on nähtävissä alueelle jo aiemmin laadituissa kylien kaavoissa, joissa osoitetuista rakennuspaikoista suurin osa on edelleen rakentamatta. Tällä hetkellä voimassa olevissa alueen osayleiskaavoissa toteuttamattomia asuinrakennuspaikkoja on jäljellä noin 180 asunnon verran. Tulevaisuudessa haja-asutuksen määrää alueella voidaan jossain määrin arvioida paremmalla todennäköisyydellä toteutuneiden asuinrakennusten suhteen. Koko 2000-luvun aikana alueelle on myönnetty kaupungin toimesta 303 uutta rakennuspaikkaa asunnoille poikkeuslavin. Näistä toteutuneista rakennushankkeista 36 % sijoittuu olemassa olevien kylien ja Nurmi-Sorilan alueille.

Uusien asuinrakennuspaikkojen kysynnän nähdään olevan suurinta Paarlakuden eteläpuolisilla alueilla, mutta itse Kämenniemiessä tonttien kysyntä on hiipunut. Kämenniemen yleissuunnitelmassa on esitetty alueen vetovoiman lisäämiseksi uudentyyppisiä ja nykyistä kooltaan suurempia rakennuspaikkoja.

”Perttulanniemeen on osoitettu erillispientaloille 11 rakennuspaikkaa ja Niemisenokkaan 5 omarantaista rakennuspaikkaa. Esitetyn rakentamisen arvioitu kokonaismäärä on noin 24 000 kerrosneliometriä ja alueelle sijoittuisi noin 240 uutta asukasta.” -S

Alueiden elinvoima perustuu yhä enemmän erityyppisten alueiden kykyyn erikoistua omia vahvuuksiaan hyödyntäen (TEM 2020). Kämenniemen alueelle teetetyn yleissuunnitelman tarkoituksena on tutkia asemakaavoituksen pohjaksi kaupungin omistamilla alueilla taajaman mahdollisia laajenemialueita, niiden liittymistä nykyiseen rakenteeseen sekä toisaalta Kämenniemen taajaman keskeisten väylien, Kämenniemenkadun ja Aunessalmenkadun yleisilmeen kohottamisella on mahdollista nostaa kyläkeskuksen profiilia ja mahdollista lisärakentamista. Kämenniemen länsiosan ja etenkin sen uusilla asuinalueilla on vielä vapaana yksittäisiä tontteja, jotka ovat jo ennestään asemakaavoitettuja. Alueella rakentamisen mahdollisesti kiihtyessä vapaille tonteille on mahdollista toteuttaa asunrakennuksia nopeallakin aikataululla.

Alueelle rakentamisella on usein paikallinen työllistävä vaikutus. Tämä tuo siten myös taloudellisesti näkyvää merkitystä. Toimenpiteillä saavutettavan vaikuttavuuden nähdään olevan riippuvainen paikallisten olosuhteiden tuntemuksesta sekä kyvystä sovittaa yhteen toimenpiteet tehokkaaksi kokonaisuudeksi. (Huovinen 2019.) Strategiselta puolelta yhteensovittaminen vaatiikin näkemystä tekijöistä, joiden varaan pohjoisen alueen elinvoima voisi rakentua tulevaisuudessa.

Kaupungin omistamille maille Kämmenniemen taajamaan ja sen vahvistamiseksi tavoitellaan uusia sekä asuin- että työpaikka-alueita. Toiminnalla vahvistetaan elinvoimaa tukevia ratkaisuja. Näiden nähdään liittyvän pitkäjänteiseen palveluiden järjestämiseen väestölle, osittain turvaavan luonnonarvojen säilyvyyttä ja osaltaan mahdollistetaan nopea vastaaminen markkinaehtoisiin tarpeisiin, mikä myöskin kuvastaa tulevaisuusorientoitunutta näkökulmaa (kts. Jauhaisen & Niemenmaan 2006, 236) kuvaamalla tavalla.

Kämmenniemessä ja sen ympäristössä on osia, joihin on mahdollista osoittaa tehokkaampaa asuinrakentamista pienkerrostalojen ja rivitalojen muodossa nykyisten omakotitalojen ja erillistalojen lisäksi. Myös senioriasumisen mahdollisuuksia Kämmenniemessä tutkitaan tulevaisuutta ajatellen, sillä väestö vanhenee alueella väistämättä. Alueen rakennuskannan uudistaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä että ihmisiä pitäisi saada muuttamaan tai jäämään alueelle hinnalla millä hyvänsä.

”Koska siellä ei kuitenkaan ole lähtökohtaisesti niitä kaikkia palveluita mitä ihmiset käyttää ja suurin osa työllistyy tai opiskelee jossain ihan toisaalla niin en lähtökohtaisesti pidä hyvänä ideana että varsinkaan kaupungin edukkailla vuokra-asunto tyyppisillä ratkaisuilla lähdetään nimenomaan hajauttamaan rakennetta, koska sinne on oleellisesti paljon hankalampaa tuottaa niitä palveluja, joita todennäköisesti ne samat ihmiset kuitenkin tarvitsee ja käyttää.” -H1

Todellisen tilanteen tunnistaminen edellyttää uudenlaista asennoitumista suunnitteluun sekä muutoksen, jota voidaan pitää väistämättömänä ottamista suunnittelun lähtökohdaksi kantavaksi voimavaraksi (Hynynen & Rantanen 2019, 104-105). On vaikea nähdä että tässä ajassa olisi perusteltua tai hyväksyttävää se että luodaan henkilöautoliikenteeseen perustuvaa rakennetta tietoisesti kaupungin toimesta. Alueelle pitäisi pystyä tarjoamaan myös semmoiset joukkoliikenteen palvelut, jotta voitaisiin perustellusti ajatella että ihmiset oikeasti kestävällä tavalla myös liikkuisivat pakolliset sekä vapaa-ajan matkansa.

Tulevaisuudessa palvelujen painopistealueet säilyvät alueella nykyisellään, jonka asioista on mahdollista kehittää monikeskuksiseen aluerakenteeseen perustuvia kasvuvyöhykkeitä. Nämä vyöhykkeet edesauttavat osaltaan investointimahdollisuuksia, edistävät vähähiilisten liikkumispalveluiden kehittymistä ja työvoiman liikkuvuutta. (TEM 2020, 12.) Uusien kaupunginosien rakentaminen kauas nykyisestä yhdyskuntarakenteesta ei ole tavoiteltava tila Tampereen kaupunginkaan toimesta. Tärkeämpää on että vahvistetaan jo olemassa olevaa rakennetta. Tällä pyritään osaltaan edistämään kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteen ohjaamistavoitteita. Kämmenniemi, Nurmi-Sorila ja Terälahti säilyvät edelleen alueen palvelutaajamina ja niiden asemaa vahvistetaan.

”Nykyiset suunnitelmat mahdollistavat palvelujen säilymisen ja kehittämisen nykyisissä taajamissa, mutta päätökset esimerkiksi koulujen ja joukkoliikenteen osalta tehdään toisaalla.” -S

Uusia ja tiiviimpiä asuinalueita löytyy Kämmenniemen lisäksi Nurmi-Sorilasta, joka on eteläisin osa Pohjois-Tamperetta. Nurmi-Sorilan alue tulee todennäköisesti kehittymään sillä, alueelle on osoitettu erityyppistä rakentamista kerrostaloista pientaloihin. Tämän tyyllisen rakentamisen toteuttaminen kuitenkin edellyttää laajempi toimia alueella kaupungin toimesta.

Toteuttamisvastuu etenkin maankäytön laajenemisesta aiheutuvien maantieverkon parantamistoimenpiteiden osalta on kaupungilla tai vaihtoehtoisesti maankäytön toteuttajilla alueella. Etenkin teiden kunnolla on vaikutusta alueen saavutettavuuden kannalta.

”Semmoisesta logistiikka näkökulmasta tieverkon kunto ja tällaiset kysymykset. Että jos alemman tieverkon millä tarkoitan niinku pääväyliä alempia alempaa tieverkkoa, että jossain alueella esimerkiksi tapahtuu vielä oleellista huononemista, niin onhan se sitten joku toimintaympäristönä logistiikka intensiivisellä toiminnalle esimerkiksi täysin mahdotonta. Sen jälkeen riskejä on myös havaittavissa, jotka voi huonoimmassa tilanteessa sitten realisoitua.” -H2

Tarkemmassa suunnittelussa rakennuspaikkojen määrät voivat ympäristöstä johtuvista syistä olla vähäisempiäkin kuin laskelmissa voidaan osoittaa. Toimintojen tilantarve ja tarkempi sijoittuminen alueella riippuu pitkälti alueelle sijoittuneista toimijoista ja mitkä heidän tarpeensa kussakin tilanteessa ovat.

”Tietysti se yks asia on se että onko niin kuin riittävästi tilaa ja nimenomaan niitä kehitysmahdollisuuksia. Se on isoin haaste mikä toimijalle mahdollisesti tuolla alueella olisi. On tärkeää muistaa että tämä maankäyttö kuitenkin lähtökohtaisesti perustuu siihen että yhteensovitetään erilaisia tarpeita ja arvoja.” -HI

Kämmenniemessä ja Nurmi-Sorilan taajama-alueilla maankäytön kehittäminen edellyttää kaupungilta investointeja kunnallistekniikkaan. Tällä tarkoitetaan investointeja muun muassa katuihin, teiden kuntoon, kevyen liikenteen väyliin vesi- ja energiahuoltoon sekä mahdollisesti myös palveluihin. Julkiset hankinnat ovat merkittävä strateginen väline elinvoimaisuuden kehittämisessä aluetasolla (TEM 2020, 24).

”Kaupungilla on velvollisuus huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi, jos suurehkon asukasjoukon tarve tai terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat. Tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi voidaan perustaa vesihuoltolaitos, laajentaa olemassa olevan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueita tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin.” -S

”Keskitetty vesihuolto on usein toimintavarmin vaihtoehto kiinteistön vesihuollon laadukkaaseen järjestämiseen” -S

Kaupunki voi itse valita parhaaksi katsomansa tavan vesihuollon järjestämiseen ja muuhun kunnallistekniikan kunnossapitoon. On kuitenkin huomattava että suuri osa alueella sijaitsevista

kiinteistöistä tulee vastaamaan jatkossakin itse vesihuollon järjestämisestä, koska keskitetyn verkoston toteuttaminen pitkien etäisyyksien vuoksi ei ole kannattavaa kustannussyistä johtuen.

”Joissakin kylissä mitoituseriaatteiden mukainen maksimirakentaminen voisi johtaa yhdyskuntarakenteen aluejaon mukaisen taajaman muodostumiseen ja keskitetyn vesihuollon järjestämisveloitteeseen, mutta viimeaikaisen rakentamisen määrän perusteella sitä ei ainakaan seuraavan kymmenen vuoden aikana pidetä todennäköisenä. Suunnittelun varmistamiseksi kehittymistä tullaan vuosittain seuraamaan.” -S

Pohjois-Tampereen alueella sijaitsee jonkin verran ympäristöluvan mukaista toimintaa. Tällaisia ovat muun muassa kiviaineksen ottoalueet, jäteasemat, eläinsuojat, ja moottoriurheilutoiminnot. Toiminnan loputtua alueen käyttö myöhemmissä vaiheissa tulee sovittaa ympäröivien alueiden maankäyttöön soveltuvaksi.

Maankäyttö- ja rakennuslain muutos (2017) on tuonut mukanaan uudenlaisen mahdollisuuden, joka on huomioitu myös Pohjois-Tampereella. Tämä loma-asuntojen muuttaminen vakituiseksi asunnoksi muutos on mahdollista kyläalueilla ja palvelujen saavutettavuuden kannalta suotuisilla alueilla sekä sellaisilla alueilla, joilla ei ole voimassa olevaa kaavaa. Pohjois-Tampereen kaikki ranta-alueet ovat tätä nykyä kaavoitettuja. tarkoittaa tämä sitä että käyttötarkoituksen muuttamine edellyttää kaupungin myöntämää poikkeamispäätöstä tai kaavamuutosta ennen rakennuslupaa käyttötarkoituksen muutokselle. Pohjois-Tampereen loma-asunnoista vajaa 30 % (noin 810 loma-asuntoa) sijaitsee alueilla, joilla käyttötarkoituksen muutos voi olla nykyisissä olosuhteissa mahdollinen. Käyttötarkoituksenmuutos edellyttää, että rakennus on teknisiltä ratkaisuiltaan ja tilana asuinkäyttöön sopiva. Tämä voi tarkoittaa kuitenkin useimmiten kunnostusta ja rahallista panostusta.

”Loma-asuntojen käyttötarkoituksen muutoksissa edellytetään yli 5000 neliömetrin rakennuspaikkaa, jolloin rakentaminen on sovitettavissa maisemaan. Käyttötarkoituksen muutos edellyttää erillistä poikkeamispäätöstä ja rakennuslupaa, joissa kuullaan lähinaapureita.” -S

Kaupunkialueiden ja maaseudun kehittäminen rinnakkainen on perusteltua kun alueiden käyttö jatkuu laajana juuri väestön huomattavan monipaikkaisuuden vuoksi (Lehtonen 2020). Kestävää monipaikkaista elämistä tulee edistää hallinnonalojen yhteistyönä (TEM 2021 111-112). Loma-asuntojen rakennuspaikkojen rakennusoikeuden yhdistämismahdollisuudella pyritään vastaamaan nykyaikaisiin tarpeisiin, joita voidaan pitää loma-asumisen kannalta olennaisina. Se vastataan alueen ympärivuotisen loma-asumisen lisääntymiseen. Käyttötarkoituksen muutoksilla on kuitenkin mahdollisesti vaikutusta lomakiinteistöjen arvoon.

”Mahdolliset loma-asuntojen käyttötarkoituksen muutokset kyläalueilla ja palvelujen saavutettavuuden kannalta suotuisilla alueilla tulevat mahdollisesti lisäämään alueen asukasmäärää.” -S

”Alueella, jossa tyypillisesti on vapaa-ajan asutusta, tuleekin vaikka vakituista asutusta enemmän niin totta kai se vaikuttaa siihen dynamiikkaan että niinku asuinalueita asutaan tosi eri tavalla se on vain vapaa-ajan asutukselle kuin silloin kun se on sun vakituinen koti ja sieltä odotetaan myös tosi erilaisia asioita ja niitä lähipalveluja.”

-H2

Kaupungin näkökulmasta alueelle täytyy tuottaa hyvin erilaisia palveluita alueen laajuuden sekä sekoittuneen rakenteen vuoksi. Tämä voi olla hyvä asia vapaa-ajan asuttajien kannalta että esimerkiksi teitä aurataan ympäri vuoden, mutta aina on olemassa mahdollisuus että erinäisistä toimista voi tulla myös sellaisia vaikutuksia mitkä eivät ole kaikkien alueen käyttäjien näkökulmasta positiivisia. Tämä saattaa teettää kaupungille lisäkuluja. Paikallisten arvot, elämäntyyli ja näkökulmat eivät aina ole sisällytettyinä ylipaikallisessa koko kaupungin kattavassa päätöksenteossa. Vaikka todettakoon että maankäytön suunnittelun onnistumisen kannalta paikallisyhteisöjen tuntemusta pidetään näissä tilanteissa melkein välttämättömyytenä. (Riipinen 2006, 37.)

Maankäyttö- ja rakennuslain (2017) mukaan alueellinen suunnittelu on laadittava siten, että edellytykset luodaan turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, liikenteen järjestämiselle ja palvelujen alueelliselle saatavuudelle. Suunniteltavalla alueella tai sen välittömässä läheisyydessä tulisi olla riittävästi lähivirkistykseen soveltuvia alueita. Etenkin kaupungin omistamalla

Kämmenniemen alueelle tavoitellaan tulevaisuudessa monipuolisempia asumisratkaisuja sekä erityyppisiä palvelu- ja yritystoimintoja, jotka tukevat alueen elinvoimaisuutta.

”Kaavaratkaisussa on haettu sitä että siellä sallitaan enemmän rakentamista kuin muualla maaseudulla ja että toteutetaan niitä asukkaiden mukaan ja että saataisiin uusia asukkaita alueelle.” -HI

”Mahdollisia on myös uudet elinkeino- ja työpaikka-alueet, joiden myötä alueelle on mahdollista muodostua laajempaa työpaikkatarjontaa alueella asuville. Joukkoliikenteen liityntäpysäkkien toteuttaminen voi osaltaan edistää joukkoliikenteen käyttöä Tampereen palveluihin, kouluihin ja työssäkäyntiin.” -S

”Kyläalueilla ja palvelujen saavutettavuuden kannalta suotuisilla alueilla toimintojen käyttötarkoituksen muutoksilla voidaan tukea alueiden elinvoimaisuutta ja palvelujen säilymistä.” -S

Perinteisillä asuinrakennuspaikoilla voidaan nähdä olevan edellytykset jatkossakin asumiseen. Tästä syystä uudet rakennuspaikat tulisi sijoittaa ensisijaisesti kyläalueelle, seuraavaksi palvelujen saavutettavuuden kannalta suotuisalle alueelle ja vasta sen jälkeen ydinmaaseutualueelle tai harvaan asutulle maaseudulle.

Kaitavedentien itäpuolelle on asuinrakentamisen lisäksi suunnitelmien valossa mahdollisuus toteuttaa asumisen ja elinkeinotoiminnan yhdistämisen mahdollistavia yritystontteihin. Alueen uudet työpaikat voivat vähentää alueen ulkopuolelle suuntautuvaa työmatkaliikennettä. Nykytilanne mahdollistaa erilaisten työskentelytilojen sijoittamisen myös asuinrakennusten yhteyteen, joka on osaltaan pendelöinnin vähentämisen kannalta merkittävää erityisesti palveluiden saatavuuden kannalta epäsuotuisalla harvaan asutetulla maaseudulla. Koko Pohjois-Tampereen alueella on pienteollisuuden ja palveluyritysten tarpeisiin soveltuvia tontteja. Näiden käyttöönoton mahdollisuutta tulee tarkastella jatkosuunnitelmissa. Myös nykyistä jo olemassa olevaa elinkeinotoimintojen vyöhykettä on mahdollista maankäytöllisistä näkökulmista laajentaa. Mikäli

toimintoja alueella haluttaisiin lisätä runsaasti, täytyisi siellä olla vielä Kämmenniemeäkin isompaa taajamaa jotta alueella voisi olla vielä selkeästi monipuolisempaa rakennetta.

Maatalouselinkeinon jatkuminen antaa monesti parhaat eväät maiseman säilymiseen alueella. Kauniit maaseutumaisemat ovat niin paikallisten, muiden tamperelaisten kuin matkailun kannalta merkittäviä. Luonteeltaan perinteiselle, maaseutumaiselle alueelle ei voida jatkossakaan osoittaa voimakasta täydennysrakentamista ja rakentamisen sijoitusmahdollisuudet ovat hyvin rajallisia. Voimakas lisärakentaminen ei ole muutenkaan tulevaisuuden toimien tavoitteena maaseudulla. Rakentamisen tulee tyyliltään soveltua perinteiseen maaseutumaiseen rakentamiseen. Alueelle on mahdollista rakentaa suurempia talousrakennuksia myös asuinrakennusten lisäksi. Tällaisia ovat esimerkiksi hevostallit. Koska alueella on nykyisellään vain vähän etenkin karjataloutta, ei painetta uusien peltojen raivaukseen ole. Maankäyttö- ja rakennuslain (2017) muutos mahdollistaa, myös sen että suoria rakennuslupia maatalan talouskeskusten yhteydessä voidaan myöntää myös oheistoimintaan. Tämän kaltaista oheistoimintaa voilla olla esimerkiksi maatilamatkailu.

Kaavoituksen kaltaisella toiminnalla kaupunki pystyy melko vähän vaikuttamaan Pohjois-Tampereen kehittämisenäkymiin maankäytön osalta. Koska maa-ala on pääosin yksityisten henkilöiden omistuksessa maanomistajat päättävät siitä että mitä ja miten maataan haluaisivat itse kehittää ja esimerkiksi kuinka paljon haluaisivat sieltä rakennuspaikkoja myydä. Tämän jälkeen on mahdollista vaan katsoa että onko se niin kuin mahdollista niitä kehittää. Koska kaupungilla ei ole maanomistusta ei voida esimerkiksi jollekin kylälle muodostaa suunnitelmaa että tähän nyt rakennetaan ja sijoitetaan alueelle X määrä uusia tonttia että saataisiin alueelle uusia asukkaita.

”Se mikä on keskeistä tämän tyyppisillä alueilla on se että on pohdittu hyvä ja kohtuullinen tapa järjestää esimerkiksi lasten koulukuljetukset ja tämän tyyppiset aivan keskeiset yhteiskunnan järjestämät palvelut. Niin se on tärkeätä että niihin kiinnitetään erityistä huomiota aluetta kehittäessä” -H2

Aiemmasta tulkinnasta poiketen Kämmenniemi on asia erikseen rakentamisen suhteen ja Nurmi-Sorila on jollakin tasolla tulevaisuudessa, koska näiltä alueilta kaupungilla on maanomistusta.

”Kehittämisessä pointti ja ajatus on se että halutaan ylläpitää ja pitää kiinni niistä ominaispiirteistä mitä on muodostunut näille alue kokonaisuuksille ja mun mielestä se on hyvä lähtökohta, koska aina jos sallitaan muutosta niin se tuo mukanaan muutosta ja jotain siitä alkuperäisestä ajatuksesta voidaan menettää. Joten sinänsä se on tärkeää että siihen kiinnitetään huomiota että muuttuuko jotain oleellisesti kun annetaan sille ei siihen kokonaisuuteen entinen luontevasti kuuluvalla toiminnalle oikeus tulla sinne sekaan ja mukaan.” -H2

Se mitä muutos käytännössä tarkoittaisi niin se voi tarkoittaa melkein mitä tahansa alueen pääasiallisesta käytöstä poikkeavaa. Mutta varmasti suurin ajatuksen ja kiihkeä keskustelun aihe on vapaa-ajan ja vakituisen asutuksen sekoittaminen. Yhtä lailla ominaispiirteiden muutoksella voidaan tarkoittaa vaikka työpaikka tyyppisiä toimintoja, että mihin nämä alueella soveltuvat ja mihin eivät sovellu. Missä kokonaisuudessa ne ovat luontevia missä kokonaisuudesta ne eivät ole luontevia ja aiheuttavat jopa häiriötä. Pyrkimyksenä on kuitenkin positiivisten muutosten luominen.

” Toimintojen sekoittuminen voi vaikuttaa positiivisesti jos esimerkiksi saadaan tuotua työpaikkoja ja työtä sinne missä ihmiset oikeasti asuvat ja sitä mahdollisimman lähelle. Onhan sillä niin kun positiivisia vaikutuksia juuri siihen semmoiseen pitovoimaan ja ehkä elinvoimaankin ja siihen että se työpaikka sitten ehkä löytyisikin siitä läheltä eikä tarvitsisi pendelöidä kauas kotoa.” -H1

”--Sitten ylipäänsä palveluiden osalta en tiedä että onko palvelut ristiriidassa lähtökohtaisesti minkään kanssa. Että varmasti sillä kuinka saadaan niitä palveluita mahdollisimman lähelle ihmisiä että on ne sitten kaupan tai jotain muita palveluita niin onhan se aina sitä positiivista kehitystä että mitä lähempänä löytyy erilaisia palveluja niin sitä vähemmän ihmiset sitten joutuu liikkumaan semmoisia ikään kuin pakollisia arjen matkoja.” -H1

Lähtökohtaisesti se että pystytään vaikuttamaan muutoksilla liikkumistarpeeseen, on hyvä asia, mutta sitten se missä haasteita voi tulla enemmänkin on näkökulma, joka linkittyy enemmänkin liikenteellisiin asioihin.

Pohjois-Tampereella on ollut jo pidemmän aikaa haasteena saada joukkoliikennepalvelua järjestettyä. Alueen asukkailla nähdään olevan aineiston perusteella runsaasti erilaisia toiveita joukkoliikenteen ja sen toteuttamisen suhteen. Todellisuus on kuitenkin se että joukkoliikenteen käyttö on suhteessa vähäistä kun poissuljetaan koululaisen käyttämät vuorot. Joukkoliikenteen kannalta tarve ajaa täysimittaisella bussilla päättyy Kämenniemeen, eikä esimerkiksi Viitapohjan alueelle ei pystytä järjestämään samanlaista joukkoliikennepalvelua kuin Kämenniemessä. Tästä johtuen joukkoliikennettä suunnitellessa, on pitkän aikaa jo pohdittu, miten Pohjois-Tampere voitaisiin palvella. Yksi aineistossa tunnistettu ratkaisu on toteuttaa julkista liikennettä kutsuohjattuna liikennöintinä. Tämä voisi olla mahdollista yhdistelemällä esimerkiksi koulu- ja palveluliikennekyytejä osana joukkoliikenne. Kaupungilla on perusopetuslain 32 §:n mukainen velvollisuus järjestää alakoulun oppilaiden maksuttomat koulukuljetukset lähikouluun yli 4 km etäisyydeltä koulusta (Finlex 2022). Koulukuljetuksia joudutaan tulevaisuudessa edelleen järjestämään koulujen lähialueiltakin.

”Etenkin liikennejärjestelmän kehittämisessä tosi keskeistä on tunnistaa se että ei kaikkialle voikaan järjestää kaikkia palveluja ja se on ok. Että siellä missä ei ole joukkoja niin siellä joukkoliikenne ei ole oikea ratkaisu. Se on ihan suomenkielisen sanansa mukaisesti tarkoitettu sellaiseen tarkoitukseen missä paljon ihmisiä kulkee ja siitä saadaan se tehokkuus sitä kautta.” -H2

Joukkoliikenteen palvelutaso on Kämenniemeen kulkevalla linjalla paras. Muualla liikennöinti on harvempaa. Tästä syystä yleisin tai jopa monessa tapauksessa ainoa mahdollinen liikkumismuoto yksityisautoilu. Tämän vuoksi olisi kannattavaa perustaa liityntäpysäköinti tai pysäköintejä, jotka palvelisivat joukkoliikenteen käyttäjiä. Liityntäpysäköintipaikat voivat osaltaan parantaa joukkoliikenteen käyttöastetta keskustaan suuntautuviin palveluihin ja työpaikoihin. Aineistossa on todettu liityntäpysäköinnin kannalta parhaita liityntäpysäköintipaikkoja tulisi löytyä Sorila ja/tai Nurmen alueelta. Etenkin Sorilan koulun läheisyyteen on osoitettu liityntäpysäköinnille soveltuva paikka. Muita mahdollisia joukkoliikenteen liityntäpysäköintipaikkoja voisi olla aineiston mukaan muun muassa Kämenniemessä, Viitapohjantien liittymässä Teiskon kirkkotien liittymässä. Jotta liityntäpysäköinti palvelisi mahdollisimman monia pysäkin läheisyydessä tulee varautua autopysäköinnin lisäksi pyöräpysäköinnin järjestämiseen.

”Liityntäpysäköintiratkaisut on erinomainen tapa kehittää joukkoliikennejärjestelmä ja tuoda sitä volyymia, jolla sitä joukkoliikennettä on kannattavampaa ja järkevämpää ja ainakin mahdollisesti lisätä kun se tavoittaa enemmän niitä käyttäjiä. Pohjois-Tampere on myös hyvä esimerkki siitä että siellä varmasti olisi paljon tehtävissä näillä liityntäpysäköinti ratkaisuilla.” -H2

”Liityntäpysäköintialueen toteuttaminen edellyttää suunnitelman alueen toteuttamisesta sekä sopimuksen palvelun ylläpitämisestä ja alueen hallinnoinnista.” -S

Joukkoliikenteen kannalta kannattavinta olisi kun pystyttäisiin kaavoittamaan lisää asumista etenkin Nurmi-Sorilan ja Kämmenniemen väliselle alueelle sekä itse Kämmenniemeen. Tälle kyseiselle välille tullaan jatkossakin järjestämään joukkoliikennettä, mikäli maankäyttö kehittyy tulevaisuudessa alueella palvelutasoa, voidaan jopa parantamaan mahdollisuuksien mukaan.

”--Sitten tämmöiseen runko tyyppiseen palveluun että on kuitenkin mahdollista päästä Tampereen keskustaan, josta löytyy iso osa palveluista, joita silloin tällöin täytyy henkilökohtaisesti käydä tuota käyttämässä. Vaikka esimerkiksi Kela on sen tyyppinen toimija, jota eri elämänvaiheissa ihmiset tarvitsee. Ihan kaikki meistä jossain vaiheessa sen palveluja käyttää niin että sinne kuitenkin on sitten mahdollista päästä arkisin asioimaan. Ei välttämättä vartin välein mutta että ainakin semmoinen asiointi matka olisi mahdollista tehdä joukkoliikenteellä on se mistä pitää pitää huoli.”-H2

Oleellinen kysymys on käydä suunnitteluvaiheessa jo läpi se että miten siitä liityntäpysäköintinä tuotettavasta ketjusta muodostuu kokonaisuudessaan riittävän houkutteleva ja alueen asukkaat tai siellä aikaansa viettävät alkaisivat käyttää sitä tai ennen kaikkea löytäisivät kyseisen palvelun piiriin, jos se ei ole entuudestaan tuttu.

”Aika harva tekisi niin että ajaisi Teräahteen tai edes Kämmenniemeen ja haluaisi siinä liityntäpysäköintiä ja sitten siitä mentäisiin bussilla. Vaan aika monikin haluaisi

varmasti mennä vähän pidemmälle sillä autolla jotta ikään kuin saisi sen aikahyödyn siitä henkilöautolla tehtävässä pidemmästä siivusta. Ja sitten liittyä vaikka vasta Linnainmaan kohdalla tai jossain siinä sitten liittyttäisiin bussin kyytiin mitä nykyään moni on tekeekin.” -H2

Liityntäpysäköinti toimii myös monessa paikoin erinomaisina kimpakyydillä kokoontumispaikkana että ei pelkästään se että siitä hypätään bussiin vaan se että siitä se henkilöauto määrä vähenee siitä pisteestä eteenpäin. Tämä on jo liikennejärjestelmälle todella paljon sitä toivottua vaikutusta vaikka ei olisikaan se bussi, johon siitä sitten hypätään.

Liikennetkaisualueen kehittämistä huolimatta maaseutualueen asukkaiden on jatkossakin sopeuduttava siihen, että työpaikkoihin palveluihin ja vapaa-ajan aktiviteetteihin on etäisyyttä, mikä vie aikaa ja edellyttää usein oman auton käyttöä. Vyöhykeperusteisella rakennuspaikkojen mitoituksella kuitenkin pyritään edistämään sellaista yhdyskuntakehitystä, jossa uusi asuntorakentaminen sijoittuu nykyisten palvelujen ja joukkoliikenteen saavutettavuuden näkökulmasta edullisesti ja mahdollistaen samalla paremmin erilaisten palvelujen säilymisen sekä uusille mutta myös nykyisille alueen asukkaille. Ennen kaikkea vyöhykeperusteisella mitoituksella ja maankäytön suunnittelulla pyritään tukemaan erityisesti alueen kylien elinvoimaisuutta ja tulevaisuuden näkymiä.

6.2 Elinkeinot

Aineistosta esiin nousseena Pohjois-Tampereen kehittämisen tavoitteena on mahdollistaa ja edistää monipuolisen elinkeinotoiminnan kehittämistä kaupungin pohjoisella alueella, jolla on mahdollisesti positiivinen vaikutus myös nykyiselle elinkeinotoiminnalle. Maa- ja metsätalous, matkailu sekä rakentaminen ovat merkittävimmät yksittäiset toimialat Pohjois-Tampereella. Maa- ja metsätalous sekä matkailu ovat alueen merkittävimpiä elinkeinoja, joiden harjoittamiseen on hyvät edellytykset jatkossakin. Mahdollisuuksien luomiseksi on pyritty huomioimaan mahdollisimman hyvin eri toimialat ja niiden toiminnan kehittäminen. Osa pohjoisen alueista on tarkoitettu ensisijaisesti maa- ja metsätalouden harjoittamiseen ja alueella tulee tukea maatalouden toimintamahdollisuuksia jatkossakin. Maatalous on sekä merkittävä alueen elinkeino että kulttuuriympäristöissä useimmiten

maiseman ensisijainen ominaispiirteiden säilymisen ylläpitäjä. Maataloustoiminnan jatkaminen sekä kehittäminen ovat mahdollisia ja tavoitteena alueella myös jatkossa. Alueella tullaan tukemaan ja mahdollistetaan myös maatilatoiminnan uudelleen käynnistämistä. Maa- ja metsätaloustoiminnan alueelle on mahdollista kuitenkin sijoittua myös haja-asutusluonteista asumista, loma-asumista sekä muuta elinkeinotoimintaa, joka kokonsa ja ympäristövaikutustensa puolesta sopii alueelle. Laajemmat kehityshankkeet edellyttävät kuitenkin aina tarkemman suunnitelman laatimista. Maatalousalueen lisäksi myös peltoalueet kuuluvat maalaismaisemaan sekä mahdollistavat alueen paikallisen maatalouselinkeinon harjoittamisen, joka nykyistä paremmalla jalostusarvolla voi myös olla tulevaisuudessa merkittävä tekijä paikallisesti ja alueellisesti esimerkiksi lähiruoan tuottamisessa.

Pohjois- Tampereen alueen matkailun edistäminen on noteerattu Tampereen kaupunkistrategiassa. Alueella on nykyisellään monenlaista matkailutoimintaa. Matkailun toiminnanydinalueina nähdään tätä nykyä Maisansalo-Murikka, Kintulammi, Paarlahti, Teiskon kirkonseutu ja Kaanaa. Näillä kaikilla on täysin erilaiset lähtökohdat matkailupalvelujen tarjoamiseen ja kehittämiseen.

”Alueet ovat luonteeltaan täysin erityyppisiä, mutta yhdessä Maisansalon matkailupalvelujen alueeksi osoitetun alueen kanssa ne voivat muodostaa rungon koko Pohjois-Tampereen matkailulle.” -S

”Maisansalon ja Murikan alueella painopiste on majoituspaikoissa sekä kokous- ja ravintolatoiminnassa, kun taas Kintulammen vahvuutena on luontomatkailu ja Kaanaan ilmailu- ja moottoriurheilutoiminta massatapahtumineen. Paarlahti on haluttu nostaa esille tulevaisuuden alueena, jossa kulttuuri- ja vuonomaisema antavat ainutlaatuisen lähtökohdan kokonaisuuden kehittämiseen.” -S

Pohjois-Tampereella on nyt jo monia matkailutoimijoita ja alueen lisäkehittämiseen on mahdollisuuksia muun muassa seurakuntayhtymän omistaman Isosaaren ja kaupungin omistaman Kulkkilan alueella. Myös Teiskon kirkonseudulla on jo matkailutoimijoita ja potentiaalia matkailun kehittämiseen on etenkin Maisansalon läheisissä osissa. Matkailutoimintaan voidaan hyödyntää myös alueen virkistyspalveluja kuten esimerkiksi jo olemassa olevat venesatamat ulkoilureitit ja

uimarannat. Myös vesistöt ovat matkailun ja virkistyksen osalta keskeisessä asemassa. Alueen järvimatkailulla on paljon potentiaalia, johon yrittäjät voivat kytkeä omaa toimintaansa. Alueen vesistöillä on suuri merkitys matkailu- ja virkistyskäytön lisäksi muun muassa maiseman, luonnon monimuotoisuuden ja kalatalouden kannalta.

”Uusien asukkaiden mutta myös kantakaupungin asukasmäärän kasvun myötä paine venesatamiin kasvaa, koska vesistön läheisyydessä järviä halutaan hyödyntää virkistyskäyttöön ja kalastukseen.” -S

Vaikka Maisansalo on keskeinen alue matkailupalvelujen kannalta, tulee jatkossa huomioida yhteydet myös muihin kehitettäviin matkailukokonaisuuksiin. Alueella on entuudestaan hyvin monipuolisesti vapaa-ajan palveluja ja virkistys käyttöön varattuja alueita.

”Pohjoisen alueen laajuus ja hienot ympäristön tarjoamat olosuhteet yhdessä hyvän sijainnin kanssa tarjoavat mahdollisuuksia kehittää edelleen aluetta matkailun ja virkistyksen kohteena.” -S

” --Mahdollisuuksia siihen on että matkailu nähtäisiin selkeinä semmoisena kokonaisuutena mitä voisi sitten brändätä ja markkinoida, mutta kyllä se aika paljon lähtee niistä yrittäjistä itsestään. ” -HI

Alueen kilpailukykyyn vaikuttaa nähtävällä tavalla paikallisten yritysten kyky markkinoida sekä myydä paikallisia palveluitaan. Alueellisen elinvoimaisuuden kannalta yksi merkittävä tekijä on taloudellisen hyödyn sekä kilpailukykyyn muuttaminen hyvinvointia kannatteleviksi rakenteiksi ja erinäisiksi palveluiksi. (Sotarauta & Karppi 2013, 104.) Matkailuhankkeiden koordinoinnin päävastuu on kaupungin elinkeino- ja kilpailukykyyn palvelualueella, jatkosuunnittelussa on varmistettava uusienkin hankkeiden kehittämismahdollisuudet. Tästä vastaa kaupunki. Uudet matkailutoiminnot lisäävät osaltaan myös alueen työpaikkaomavaraisuutta. Myös tästä syystä kehittäminen tulee turvata jatkossakin. Matkailutoimintaa on mahdollista sijoittaa paljon muuallakin kuin sille nykyisellään erikseen varatuille alueille.

”Alueella voi olla yritystoimintaa, matkailuhankkeita myös palveluita. Elikkä se että jos meillä on kyläalueeksi osoitettu niin että siellä voi olla monenlaista että se ei ole pelkästään sitä asutusta varten vaan että sinne voi tulla muutakin. --- Ettei sitten jatkossa lähdetä miettimään turhan kapea alaisesti sitä että esimerkiksi matkailualueella on ihan pelkästään vaan matkailua. Nää aluevaraukset on niin suurpiirteisiä että sinne mahtuu hyvin monenlaista toimintaa jo nykyiselläänkin.” -HI

Teiskon kirkonseutu on valtakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä. Tämä huomioon ottaen voidaan todeta että kirkonseutu on myös matkailun kehittämisen kannalta potentiaalista aluetta. Yksityiskohtaisemmassa matkailun suunnittelussa on huomioitava kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen ja tarkistettava ajantasainen tieto tunnetuista arkeologisista kulttuuriperintökohteista museoviranomaisen tietopalvelusta.

”Alueen matkailutoiminnan kehittäminen tulee turvata Tampereen kaupunkistrategian mukaisesti. Pienemmät kehittämishankkeet voidaan toteuttaa suoralla rakennusluvalla tai suunnittelutarve-/poikkeamispäätöksellä, mutta laajemmat kehittämishankkeet edellyttävät laaja-alaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia. Kaikissa hankkeissa on tärkeää tiedottaa lähiympäristön asukkaita ja toimijoita.” -S

Pohjois-Tampereella Sorilan kylän läheisyydessä sijaitsee yksi Tampereen merkittävin ja laajin retkeily- ja luonnonsuojelualue, jota voidaan pitää tätä nykyä jopa Pohjoisen-Tampereen yhtenä vetonaulana. Kintulammin virkistysalue on alueena niin laaja, että se kykenee palvelemaan koko Tampereen virkistystarpeet ulkoilureittien muodossa, mutta myös laajemmankin käyttäjäkunnan virkistysmahdollisuuksia. Virkistyskäytössä luonnonrauha, hiljaisuus ja luonnon äänistä nauttiminen koetaan aineiston perusteella tärkeiksi.

Kintulammin virkistysalueita voidaan kehittää jatkossakin. Tämä tulisi kuitenkin toteuttaa mahdollisuuksien mukaan kaupungin maanhankintana. Kintulammin ja sen lähiympäristö ovat kaupungin maanomistuksessa, ja alueet on tarkoitettu kokonaisuudessaan virkistyskäyttöön.

Myös voimassa olevassa maakuntakaavassa on otettu kantaa pohjois-Tampereen virkistysmahdollisuuksiin ja niiden merkitykseen alueella. Maakuntakaavan mukaan Kintulammin suojelualueita ympäröivät alueet tulee varata yleiseen ulkoiluun. Retkeilyn ja ulkoilun edellytyksiä tulee edelleen kehittää alueella jatkossakin. ELY-keskus on tehnyt huomautuksen alueen kehittämistä koskien, etteivät alueen maanomistusolosuhteet saisi olla perusteena aluevarauksille ja niiden laajuutta sekä kehittämistavoitteita rajaava tekijä pidemmällä aikavälillä.

”Eteläosassa aluetta on olennaista kytkeä Kintulammin alue kantakaupungin, Kangasalan Kaarinanpolun, Oriveden Pukalan ja Kämenniemen suuntaan. Pohjoisosassa aluetta reitin tulee kulkea Kämenniemen, Maisansalon ja Ala-Pirttijärven kautta Ruoveden suuntaan sekä yhdistää em. pohjois-eteläsuuntainen reitti itään Oriveden Pukalan suuntaan. Jatkosuunnittelussa mahdollisuus ulkoilureiteille ja niiden tarkempi linjaus selvitetään yhteistyössä maanomistajien kanssa.” -S

Ulkoilu-, matkailu- ja suojelualueiden kokonaisuus tukee Kintulammin ja Pukalan alueiden kehittymistä ylikunnalliseksi yhteen kytkeytyneeksi retkeilyn vetovoima-alueeksi. Tämä kaltainen tavoite on osoitettu myös maakuntakaavassa.

Veneilyä palvelevina virkistyskohteina Pohjois- Tampereella ovat erityisesti Näsijärven saaret Kiikkisensaari, Pitkäsaari, Ykspetäjä, Hornu sekä Orislahden ranta. Sekä uutena virkistysaluekokonaisuutena on tunnistettu kaupungin omistama Kulkkilan alue Paarlahden pohjoispuolella. Alueella on arvometsiä, mutta tämän lisäksi siellä sijaitsee retkeily-, ulkoilu- ja virkistysmetsinä hoidettavia alueita, jotka sopisivat myös laajempaan virkistyskäyttöön. Ulkoilureitit ovat yleisesti ottaen toivottuja. Alueelle perustetut ulkoilureitit lisäävät retkeilyä alueella, mutta hyvin opastettu reitti sekä siihen kytkeytyvät taukopaikat ja muut palvelut varmistavat osaltaan, että luonnossa liikkuminen ohjautuu pääsääntöisesti suunnitellulle ja luontoarvot huomioivalle reitille.

”Selkeästi opastettu reitti on usein parempi vaihtoehto kuin kasvavasta käyttäjämäärästä aiheutuva epä johdonmukainen polkuverkosto.” -S

Kaanaan ilmailu- ja moottoriurheilualue, on yksi alueen kehitettävä matkailukokonaisuus. Pohjois-Tampereella olisi tarvetta suurten tapahtumien järjestämiseen sekä elämysmatkailuun, jolla voidaan osaltaan lisätä pohjoisen osa tunnettavuutta ja elinvoimaa.

Pohjois-Tampereella on hyvät mahdollisuudet luontomatkailun kehittämiseksi. Aineistosta nousi esiin myös yhteistyön merkityksiä. Visit Tampere on järjestänyt vuosien saatossa tilaisuuksia pohjoisen alueen yrittäjille ja matkailu toimijoille, joiden tarkoituksena on ollut yrittää virittää yhteistyötä matkailun kehittämiseksi. Mahdollisuuksia siihen että Pohjois-Tampereen matkailu nähtäisiin selkeänä kokonaisuutena on olemassa sillä Tampereen seutua voidaan pitää on vetovoimaisena alueena kotimaisille matkailijoille. Visit Tampereen luotsaama Tampereen matkailun viisivuotis strategia vuosille 2020–2025 on valmisteltu yhteistuumin, seudun yritysten, erinäisten järjestöjen, korkeakoulu yhteisön ja seudun kuntien kanssa. Tässä strategissa keskeiset tavoitteet ovat olleet muun muassa eritoten matkailu ja matkailupalvelujen yritysten digitaalisten valmiuksien edistäminen, siirtyminen enemmässä määrin sähköisiin suurempia massoja saavuttaviin myyntikanaviin ja kestävyuden lisääminen. Kansainvälisessä kilpailussa parhaiten pärjäävät ne alueet, jotka ovat löydettävissä. (Visit Tampere 2019.)

”Luontomatkailu voi olla yksi sellainen että miten siitä alueesta vielä eteenpäin otetaan irti. Toki tuolla sitten nykyiselläänkin asutaan jo luonnon lähellä. Joo en tolla lailla niin tiedä mikä se nyt sitten voisi olla se tulevaisuuden hieno homma että millä siellä lähdetäisiin eteenpäin viemään, onko sitä niin mietitty ” H2

”Sitähän ei voi tietää mitä 10 vuoden päästä tapahtuu, mutta se voisi olla yksi semmoinen mikä missä olisi potentiaalia. Kun kyse on kuitenkin niinkin isosta alueesta ja mahdollisuuksia on paljon. Toki olen joskus miettinyt ihan niin kuin kansainvälistenkin matkailun kannalta että kyllähän se olisi ihan kiva vaikka lähtee kävelemään johonkin sinne Paarlakken rantaan maaseututeille missä ei ole niin kun minkälaista samaa kuin jossain Keski- Euroopassa tai että semmoista niinku lähtisi tuotteistamaan että jotain pyöräretkiä ja muita vastaavia että olisi ihan siellä keskellä peltomaisemaa ja muuta. Ei pelkästään niinku Kintulammin tyylisiä retkeilyä, luonnonsuojelualueella retkeilyä vaan jotain ihan muuta.” H1

Nykyisiä luontomatkailun palveluja ovat muun muassa Näsijärvi itsessään, Kiimajoen melontareitti, Näsijärven pyöräilyreitti ja ratsastusreitit. Mutta kuten tästä aiemmasta sitaatista voidaan todeta mahdollisuuksia on eritoten kansainvälisille markkinoille suunnatulla luontomatkailulla.

Alueen suunnittelussa tulee muille suuntautuneen suunnittelun lisäksi huomioida myös paikallisten asukkaiden virkistyskäyttömahdollisuudet eikä suunnitella elinvoimaisuutta edistäviä hankkeita vain esimerkiksi matkailun näkökulmasta. Nurmi-Sorilaan tullaan tulevaisuudessa sijoittamaan mahdollisuuksien mukaan kaupungin toimesta uusi uimaranta, joka koetaan tarpeellisenä uuden asuinalueen palveluna, joka tuo lisäarvoa. Tämän lisäksi on olemassa mahdollisuus myös uudelle pienvenesatamalle, joka lisää kyseisen alueen saavutettavuutta. Myös esimerkiksi Ala-Pirttijärven alue on soveltuva omatoimiseen retkeilyyn, mutta alueella on myös muita yleisiä virkistyskohteita uimapaikkojen lisäksi kuten leikkikenttiä, ulkoilupolkuja ja liikuntapaikkoja. Kämmenniemessä sijaitsevat kaupunginosapuistot ovat päivittäisen käytön lisäksi tarkoitettu paikallisia eri ikäryhmiä varten tukemaan heidän urheilu- ja ulkoiluharrastuksiansa.

”Keskeisiä kaupunginosapuistojen kehittämistavoitteita ovat monipuolisuus ja turvallisuus sekä koululaisille ja nuorille suunnattujen palvelujen lisääminen.” -S

Etenkin liikuntapaikat palvelevat paikallisten lisäksi niin mökkiläisiä kuin alueella matkailevia matkailijoita. Koska Pohjois-Tampereen alueella sijaitsee useita valtakunnallisestikin arvokkaita luonnonsuojelualueita, tulee kaikesta elinvoisuuden tavoittelusta huomatta ennaltaehkäisevästi välttää niiden luontoarvoja heikentäviä toimintoja.

”Alueella sijaitsee luonnonsuojelulain tarkoittamia suojeluarvoja. Alueelle kohdistuvassa suunnittelussa on varmistettava, että alueen suojeluarvot eivät vaarannu tai heikenny. Luonnonsuojelualueita ja -kohteita on osoitettu 54 kpl ja niiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 966 hehtaaria.” -S

”Niin tärkeitä kuin se onkin että elinkeinotoiminta on alueella niin ei sitä myöskään hinnalla millä hyvänsä voida hyväksyä. Eli sieltä myös tulee välillä rajoitteita tai mille alueille vaikka voi laajentua. Onko siellä esimerkiksi jotain luontoarvoja tai jotain muita arvoja minkä takia joudutaan miettimään sitä että onko se onko se ok asia että siellä laajennutaan. Mutta sitten taas toisaalta koska mikä on harvempaan asuttu niin siellä ei varmasti ole ihan yksin paljon rajoitteita kuin mitä on sitten tiiviimmin rakennetuilla alueilla.” -H2

Maiseman ja kulttuuriympäristön arvoalueet huomioimalla näistä arvoista voidaan nauttia myös jatkossakin.

Alueella on myös matkailupalvelujen toimintaa, joka pitää sisällään esimerkiksi mökkien vuokraamisen. Suhteellisenkin läheltä kantakaupunkia on mahdollista vuokrata mökkejä, joissa matkailijat saavat käyttöönsä oman rannan ja rauhaa. Alueelle voitaisiin rakentaa tulevaisuudessa myös lisää puhtaasti vuokratyökaluun tarkoitettuja mökkejä. Mahdollistamalla lisärakentamista voidaan tukea paikallisten maanrakennus-, ja kuljetusyrittäjien toimintaa alueella. Sekä vuokraaminen on omistamista kestävämpää toimintaa Uudet alueen käyttäjät lisäävät muiden palvelu- ja yritystoimintojen kysyntää, mutta ylläpitävät osaltaan myös jo olemassa olevaa toimintaa.

Elinkeinoelämä ja yrityskanta ovat yksi yleisimpiä näkökulmia elinvoiman kehittämisessä (Sallinen ym. 2011, 3–4). Näiden kehittämisessä myös konkreettiset toimet ovat nähtävissä hyvin selkeästi. Esimerkiksi Kurulainen kiviteollisuus on merkittävä paikallinen maaseutualueen työllistäjä tarjoten työtä paikallisesti noin 50 henkilölle ja välillisesti vielä useammalle. Harmaan graniitin louhinnalla tulee olemaan jatkossakin merkittävä vaikutus alueellisen elinvoiman ylläpitämisessä. Nykyisillä ja tulevilla suunnitelmilla tulee tukea ei vaikeuttaa olemassa olevaa elinkeinotoimintaa, jollaista alueelle on vuosien saatossa jo ehtinyt muodostua.

Metsästystä voidaan pitää tärkeänä osana koko Pohjoisen- Tampereen alueen virkistys, harrastus ja kannanhoitotoimintaa. Alueella toimii nykyään 11 metsästysseuraa, jotka toimivat aktiivisesti alueella. Metsästykselle tulee olla hyvät toimintaedellytykset eikä toimintaa tule rajoittaa

tarpeettomasti alueella. Metsästäjät hoitavat yhteiskunnallisesti tärkeitä toimintoja suorittamalla muun muassa poliisille annettavia suurriistan virka-aputehtäviä.

”Kaanaan moottoriurheilukeskus on tunnustettu Pirkanmaan liiton laatimassa ampuma- ja moottori rata-alueiden ylläpito- ja kehittämissuunnitelmassa seudullisesti merkittäväksi ja kehitettäväksi rata-alueeksi Toiminnot muodostavat merkittävän urheilu- ja vapaa-ajan palvelukeskittymän.” -S

Vaikka keskuksen toiminnasta voidaan olla monta mieltä, sillä on oma merkityksensä alueen elinvoimaisuuden ja kehittämisen kannalta. Alue mahdollistaa etenkin monenlaisten massatapahtumien järjestämisen, myös sellaisten, joihin ei liity moottoriajoneuvoja. Tästä esimerkkinä suunnistus.

Nurmi-Sorila, Kämmenniemi ja Terälahti säilyvät alueen palvelutaajamina ja niiden asemaa vahvistetaan. Vähenevän sekä ikääntyvän väestökannan alueilla elinvoiman ja hyvän elämän edellytyksiä voidaan lähestyä smart shrinking –ajattelun kautta. Tämä tarkoittaa käytännössä alueilla aktiivisesti tapahtuvaa sopeutumistyötä, jossa tulee ottaa huomioon entistä tehokkaammin vanheneva väestö ja sen vaikutukset etenkin talouskehitykselle alueelle ja sitä kautta muun muassa palvelujen tuottamiselle. (TEM 2020, 19.)

Mahdollisia uusia elinkeinotoimintojen- ja työpaikkojen alueita on osoitettu Sorilan pohjoispuolelle seututien varrelle, sekä taajamaan. Tämän myötä alueelle on mahdollista muodostua työpaikkatarjontaa alueella asuville.

”--Se kuinka paljon sitten käytännössä johonkin vaikuttaa se että jos jollekin vaikka kylämäiselle alueelle tulee joku työllistävä elinkeinopalvelu niin kuinka moni on sitten oikeasti aidosti siitä lähikyläyhteisössä, jotka sinne työllistyvät vai tulee ollaanko silti edelleen pendelöity sieltä johonkin muualle ja jostain muualta sitten töihin sille alueelle. Niin se mikä se todellisuus ei nyt ole ehkä ihan niin ruusuinen kuin miltä se saattaisi vaikuttaa.” -H1

Seututien varteen on osoitetuilla mahdollisilla elinkeinotoiminnoille varattuja alueilla, joilla halutaan varautua paikallisiin hankkeisiin. Kuitenkin laajemmat työpaikka-alueet sijoittuisivat alueella etelämmäs, lähelle kantakaupunkia Tarastenjärven ja/tai Nurmin alueille.

”Kaavassa on haettu jonkun verran alueita missä tulisi olla elinkeinotoimintaa enemmänkin. Elikkä tuossa hyvien liikenneyhteyksien varrella Kaiteiden tien varrella on niitä alueita, mutta mitä tulee hankkeisiin niin se edellyttää useimmiten toimitiloja ja muuta. Että ne on kuitenkin sen verran mittavia investointeja että siellä pitää olla taustalla jo se hanke ja tarve niille rakennuksille. Semmoista että sinne tehtäisi vaan varalle että jos joku tänne asettuisi niin semmoinen ei ole olisi kauhean järkevää tai kannattavaa.” -H1

Osaavalla työvoimalla voidaan nähdä todistettavasti olevan keskeinen merkitys ja vaikutus vetovoimaisuudelle sekä menestyvälle elinkeinoelämän pohjalle alueella (Tekes 2003, 7). Kämmenniemessä uusien elinkeinotoimintojen toteuttaminen edellyttää asemakaavoitusta, muilla edellä mainituilla alueilla hankkeen laajuus ratkaisee sen toteuttamiseksi tarvittavan suunnitteluprosessin. Jatkosuunnittelussa on kuitenkin tärkeää, että näille elinkeinotoiminnoille varatuille alueelle ei osoiteta toimintoja, jotka olisivat ristiriidassa mahdollisen tulevan toiminnan kanssa kuten esimerkiksi vakituinen asutus.

”Alueen kehittäminen varmaan löytyy jostain just sieltä semmoisten toimintojen monipuolistumisen kautta. Miten voidaan samaan aikaan saada hyötyjä siitä just että siellä on sitä vakituista asutusta ja sitten siellä on sitä vapaa-ajan asutusta ja siihen sitä virkistykseen liittyvää toimintaa. Että jotenkin niihin liittyvät palvelut jolla pystytään samaan aikaan ehkä taklaamaan niitä vapaa-aikaan ja matkailuun ja virkistykseen liittyviä palveluita ja sitten samalla tukee sitä paikallista asumista siellä niin vaan se on sen palvelutuotannon kautta se keskeisin innovaatio mitä siellä voi tapahtua.” -H2

Elinvoima tarkoittaa eri alueilla eri asioita. Toisaalta on kyse peruspalvelujen turvaamisesta (Jauhiainen & Huovari 2013, 23). Edellinen sitaatti asiantuntijahaastattelusta tiivistää sen että, alueen kehittäminen ei aina ole pelkkä rakenteellinen asia vaan se mitä siellä tapahtuu enemmänkin käytännöllisellä tasolla. Suurimmat muutokset mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan ovat palveluiden puolella niin hyvässä kuin pahassa.

6.3 Alueen kestävä kehitys

Tampereen kaupunkistrategian tavoitteiden mukaisesti koko kaupungin tulisi on hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Kaupunginhallitus on hyväksynyt kokouksessaan 31.8. 2020 ”Hiilineutraali Tampere 2030” -tiekartan, johon on koottu kaupungin eri palvelualueiden ja yksiköiden ilmastotoimenpiteet. (Tampereen kaupunki, 2020.) Hiilineutraaliuden toimet on jaettu kuuteen eri teemaan: kestävä kaupunkisuunnittelu, -rakentaminen, -kulutus, -liikennejärjestelmä, -energia, ja kaupunkiluonto.

”Pohjois-Tampereen metsät ovat merkittävässä asemassa koko kaupungin ilmastomuutoksen hillinnän kannalta.” -S

Liki 80 % kaupungin alueen metsäpinta-alasta sijaitsee juurikin tarkastelun kohteena olevassa pohjoisen Tampereen alueella. Ilmastomuutokseen vastaamisen osalta rakentaminen, joka sijoittuu taajama-alueen ulkopuolelle, voidaan nähdä haastavana. Pohjois-Tampere on jo suurelta osin haja-asutusperusteisesti rakennettua ja tulevaisuudessa tavoitteena on selkeät ja melko maltilliset periaatteet täydentämISRakentamiselle, joten rakentamisesta aiheutuvia vaikutuksia voidaan pitää hallittavina. Ilmastomuutoksen huomioimiseksi alueelle olisi kuitenkin mahdollista edistää jonkin tasoinen yleismääräys, jossa ohjeistettaisiin kestäväan rakentamiseen, uusiutuvien energiamuotojen kuten aurinkoenergian käyttöönottamisen mahdollistamiseen, sekä autojen latausinfrastruktuurin kartuttamiseen.

”Alueella on hyvät mahdollisuudet bioenergian, maalämmön ja aurinkoenergian hyödyntämiseen, mm. suurten talous- ym. rakennusten kattopinta-aloja hyödyntämällä. Rakennusten sijoittamisella auringon, tuulen ja pienilmaston suhteen suotuisasti voi

tukea uusiutuvan energian käyttöä ja vähentää energian tarvetta lämmitykseen ja viilennykseen.” -S

Hiilinielujen ja hiilivarastojen turvaaminen sekä sopeutuminen erityisesti haavoittuvien kohteiden ja arvojen tunnistamiseksi ja turvaamiseksi voidaan esittää myös yleismääräyksellä. Alueelle sijoittuu merkittävä osa Tampereen metsistä, joten hiilineutraaliustavoitteen kannalta on tärkeää, että metsien olemassaolo ja säilyminen turvataan niin hyvin kuin on vain mahdollista. Aineistossa vaikutusten arviointi on tunnistettu muun muassa ilmastonmuutoksen hillintään liittyvinä vaikutuksina etenkin liikenne, energia, ja hiilivarastoihin liittyvissä kysymyksissä. Arvioinnissa ei kuitenkaan oteta tarkemmin kantaa juuri Pohjois-Tampereen alueella sijaitsevien ilmastonmuutokselle haavoittuvien kohteiden tai niiden arvojen tunnistamiseen. Tällaisia kohteita voivat olla esimerkiksi pohjavedet, jätteenkäsittely ja haja-asutusalueen jatkuvuudenhallinta yhdyskuntatekniikan ja infran osalta. Tämän lisäksi viheralueiden pirstaloitumisen aiheuttama haavoittuvuus biodiversiteetille on mainitsemisen arvoinen. Arvioinnissa näihin seikkoihin huomion kiinnittäminen edesauttaisi kokonaisuudenhallintaa etenkin alueen jatkosuunnittelussa.

Alueen metsät ovat eri-ikäisiä ja maanomistus jakautuu pieniin osiin. Metsänkäsittelyä ei nähdä uhkana metsien säilymiselle. Laajoihin yhtenäisiin metsäalueisiin kuuluu normaalin metsätalous metsämaan lisäksi muun muassa vanhoja metsiä, arvokkaita elinympäristöjä ja muita biodiversiteetin kannalta arvokkaita alueita.

”Elinympäristöjen häviäminen ja pirstoutuminen ovat ehdottomasti vakavimmat luonnon monimuotoisuutta uhkaavat tekijät. Metsämaan merkittävyyttä alueella kuvaa, että noin kolmasosa maapinta-alasta on osoitettu laajaksi yhtenäiseksi metsäalueeksi.”
-S

Tulevaisuudessa on tärkeää säilyttää sekä kehittää ekologisia yhteyksiä yhtenäisten metsäalueiden välillä. Laajat metsäalueet säilyvät ja ovat jatkossakin käytettävissä lähivirkistykseen.

Muita tärkeitä ilmastonmuutoksen hillinnän alueellisia osa-alueita ovat energiankäytön lisäksi liikenne. Liikenne- ja liikkumistarpeen vähentämisen ja joukkoliikenteen edistämisen mahdollisuudet ovat tämänhetkisen tilanteen valossa melko vähäisiä kuten aiheetta aiemmin käsitellessä jo todettiin.

”Se että jotenkin niinku purettaisi kokonaan pois ajattelu että siellä on aluetta, jossa pitää hyväksyä se että henkilöauto on ja tulee pysymään myös keskeisenä osana ihmisten liikkumista, mutta sitten ne lapset nuoret, jotka joilla se henkilöauto ei ole pääasiallinen liikkumisen vaihtoehto niin että heille pystytään tarjoamaan yhteiskunnan keskeiset palvelut niin siihen siellä erityisesti pitää kiinnittää huomiota.”
-H2

Harvaan asutulla maaseutualueella liikkumisen tarpeen vähentäminen on usein miten vaikeaa. Tämä johtuu havaintojen mukaa siitä että koska ihmisten työt, päivittäin tarvittavat palvelut ja harrastukset sijaitsevat usein kaukana asutuksesta. Alueella asuvista lähes puolet omistaa useamman kuin yhden auton taloutta kohden.

”Se että niin kuin Terälähdellä asuva ei käyttäisi henkilöautoa arjen matkoistaan ollenkaan niin vaatii melko isoa sitoutumista kyllä siltä ihmiseltä sekä joukkoliikenteen. Että niinku lihasvoimaa vain tai sen liikkumisen palveluiden käyttämiseen että melkein täytyisi olla jo silleen ideologisella tai jotenkin hyvän sitoutumisen tasolla siinä sisällä että niin kuin olisi valmis siihen että ei olisi mitenkään käytettävissä mitään moottorillista omaa kulkupeliä tai vähintään naapurin kanssa yhteistä sellaista” -H2

Siirtyminen puhtaasti esimerkiksi hybridi-, tai sähköautoihin vähentäisi liikenteestä aiheutuvia suurimpia päästöjä. Tämän lisäksi etätyöskentelyn ja erilaisten sähköisten palveluiden voimakkaan lisääntymisen myötä liikkumisen tarve vähenee kuitenkin pidemmällä tähtäimellä.

Pohjois-Tampereen olosuhteet ja suunnittelukysymykset poikkeavat suuresti kantakaupungista. Tähän yksi suurimpia syitä on se ettei kaupunki omista juurikaan maata pohjoisosissa kaupunkia.

Suurin osa alueesta on yksityisessä maanomistuksessa. Tampereen kaupungin maanomistus on vain noin yhdeksän prosenttia alueen maa-alasta. Tässä on sekä hyvät että huonot puolensa. Se että kaupunki ei omista maata antaa maanomistajille, toimijaosapuolille ja alueen asukkaille mahdollisuuden kehittää aluetta vapaammin. Koettuun elinvoimaisuuteen ja hyvään elämän ja elinympäristön periaatteisiin kuuluvat esimerkiksi turvallisuus ja osallisuus sekä kestäväan kehitykseen sisältyvät osa-alueet. (TEM 2020, 19.)

Hyvän elämän edellytysten edistämiseksi aluekehittämisessä on pitkällä tähtäimellä tunnistettava myös hyvinvointi ja sen vaikuttavuus entistä paremmin jokaisella sektoreilla. Hyvinvoinnin merkityksen tunnistaminen alueiden elinvoimaisuuden kannalta on keskeistä esimerkiksi supistuvien, mutta myös suurissa kaupungeissa tapahtuvan segregaaation ehkäisyssä. (TEM 2020, 28.)

Näitä on mahdollisuus vaalia niissä tilaisessa kun kaupungin vaikutusvalta ulottuu vain ohuesti alueelle. Toisaalta kaupungilla ei ole myöskään velvollisuutta toteuttaa kuin pakollisia hankkeita tai investointeja alueen kehittämisen tueksi. Päävastuu alueen kehittämistavoitteiden toteutumisesta on yksityisillä maanomistajilla, ja hankkeet tulevat pääosin tapahtumaan puhtaasti maanomistajien aloitteesta. Tästä syystä niiden ennakointi vuosiksi eteenpäin ei ole mahdollista. Hankkeiden toteutumisen edellytyksenä on että niiden toteuttamista ennen laatimaan toimenpiteen laajuutta ja vaikutuksia vastaavat asianmukaiset selvitykset eikä tämän kaltainen prosessi tapahdu hetkessä.

Kestävän kehityksen tavoitteet sekä aiemmin mainitut hyvän elinympäristön periaatteet on huomioitu uudisrakentamisten osalta ohjaamalla vyöhykeperusteisesti nykyisten palvelutaajamien läheisyyteen välttämällä turhaa asutuksen hajauttamista ydinmaaseudulle tai harvaan asutulle maaseudulle. Näin voidaan mahdollistaa tiheämpi rakentaminen etenkin kylä- ja maaseutuvyöhykkeille, kun tiheämmälle rakentamiselle on kuntatekniseen, elinkeinojen edistämiseen, rakentamiseen tai ympäristöön liittyvä peruste. Elinympäristön ja kestäväan yhdyskuntakehityksen, merkitys alueiden veto- ja pitovoimalle sekä asukkaiden hyvinvoinnille ja alueella viihtymiselle on huomattava. (TEM 2020, 19.) Vakituisen asutuksen yhteyteen toteutettavilla työtiloilla voidaan lisätä mahdollisuutta työskennellä kotoa käsin.

”Nythän ei jatkossa tehdä että mihin tämä etätöiden tekeminen johtaa. Että tuolla alueella kun ei hirmu paljon työpaikkoja nyt ole että sitten työpaikka olisi kauempana. Mutta sitten taas jos tietää että etätöitä aletaan tekemään enemmän mahdollistaa sen sitten että ehkä voidaankin asua vähän kauempana sitä vakityöpaikasta.” -H1

Aluekehityksen näkökulmasta toimivien tietoliikenneyhteyden merkitys maaseudulla on erittäin tärkeä. Tietoliikenneyhteyksien tärkeys korostuu entisestään kasvaa jatkuvasti tulevaisuudessa etenkin etätöiden lisääntyessä. Toimivat tietoliikenneyhteydet ja niiden turvaaminen tulisi toteuttaa tasapuolisesti koko kaupungin alueella. Nykytiedon valossa voidaan todeta että digitalisaatio on lähentänyt maaseutua suhteessa kaupunkiin, vaikka digitalisaatio ei tiedettäväsi olekaan pysäyttänyt alueellisen eriytymisen kehitystä (Young 2019).

Aineistosta esille nousseet keskeiset asuinympäristön ominaisuudet Pohjois-Tampereella ovat luonnonläheisyys, rauhallisuus ja yhteisöllisyys. Tiiviimpi asutus voi osaltaan parantaa niin nuoremman väestön kuin vanhempienkin ihmisten yhteisöllisyyttä. Maaseudulla asuminen edellyttää yhteistoimintaa, koska kaupungin tarjoamat palvelut ja toiminnot sijaitsevat useimmiten huomattavasti etäämmällä verrattuna kantakaupunkiin. Aineiston mukaan alueen aivan pohjoisimman osan elinvoimaisuuden säilyttämiseksi nähdään tärkeänä, että Terälahden asema palvelukeskuksena säilyy. Palvelukylän säilymisen edellytyksenä on kuitenkin se että alueella säilyy jatkossakin alakoulu. Rinnakkain sijoittuva vakituinen asuminen ja loma-asuminen voidaan kokea myös häiriönä vaikka teoriassa sillä on nähtäväsi suuri merkitys palvelukylien ja elinvoiman säilyvyyden kannalta.

”Ympäristövaikutukset on hiukan erilaisia vakituisella asumisella kun sitten taas vapaa-ajan asumisella ja yhtä lailla tämä pätee niihin työpaikkoihin ja palveluihin. Että jos se on vaikka semmoista työpaikkatoimintaa mistä kuulukin jotain meteliä ympäristöönsä niin ei se automaattisesti kaikkien mielestä positiivista ole jos semmoinen toiminta tulee siihen kodin lähelle.” -H1

Lähiympäristön rakentaminen ja virkistykseen käytettävien alueiden muutokset voidaan myös kokea häiriötekijänä, vaikka etäisyyttä säilyisi jatkossakin naapureihin. Tästä voi johtaa pahimmassa

tapauksessa Nimby "not in my backyard" eli "ei minun takapihallani". Tämä on ilmiö, jolla tarkoitetaan vastustamista naapurustossa omasta mielestä epämiellyttävien suunniteltujen ja asioiden toteutumiseksi. (Eranti 2020.) Eikä tämän kaltainen tapahtuma ketju ole suotava. Tähän on alueella kuitenkin oma selityksensä, joka on hyvin avattu seuraavassa sitaatissa.

”--Vaikuttaminen kertoo kiinnostuksesta siihen lähiympäristöön. En toki sano ettei sitä olisi kantakaupungissa, mutta siellä se koetaan vielä jotenkin omemmaksi. Ja toki ihan se että kun sitä maata omistetaan siellä isompia alueita kuin että se on se kerrostaloasunto tai yksittäinen omakotitontti kaupungissa asuinalueella niin sillä on enemmän merkitystä. Ja myös sitten että siellä yritetään. Elikkä on maataloustoimintaa ja muuta, että se vaikuttaa siihen vaikka kaavalla suoraan ei vaikutakaan elämiseen, mutta että koskee niitä oman elinympäristön asioita tärkeäksi.” H1

Vyöhykeperusteisella rakennuspaikkojen mitoituksella pyritään kuitenkin edistämään sellaista yhdyskuntakehitystä, jossa uusi asuntorakentaminen sijoittuu tulevaisuudessa edullisesti nykyisten palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta ja mahdollistaen samalla paremmin palvelujen ja muiden toimintojen säilymisen sekä uusille mutta myös nykyisille alueen asukkaille.

”Kämmenniemen taajamassa uuden asutuksen tulee sijoittua niin, että päivittäinen asiointi palveluihin onnistuu sujuvasti myös polkupyörällä. Tämä tukee osaltaan Tampereen hiilineutraalisuustavoitetta. -S”

Alueen kokonaisuuden keittämisen toteuttaminen onkin enemmän vuosikymmenien kuin lähivuosien asia. Ennakoivan suunnittelun tarkoituksena ei ole rajata kehitystä vain 'ei toivottujen' vaikutusten osalta vaan toimia enemmän mahdollistava kuin rajoittavana. Elinvoimaisuuden tavoitetta on samanaikaisesti mahdollista lähestyä eri toimialoilla ja kuntatasolla tehtävistä päätöksistä seuraavien yhteisvaikutuksen kautta. (Huovinen, 2019.)

”Tulevaisuudessa enemmänkin haetaan sitä vakaata jatkuvuutta ja kuitenkin niitä positiivisia mahdollisuuksia alueelle sijoittumiseen niin asukkaille kuin sitten

elinkeinotoiminnallekin. --- Sieltähän se sitten tulee se semmoinen hiilineutraalikin muutos mitä yhteiskunnassa tällä hetkellä haetaan.” -H2

Alueen tilanteesta ja sen muutoksista raportoidaan jatkossa vuosittain kaupungin yhdyskuntalautakunnalle, jolloin myös muut kiinnostuneet tahot voivat hyödyntää alueen tilasta saatavia tietoja. Seurannassa tulee huomioida uuden asuinrakentamisen lisäksi muun muassa lomiasuntojen käyttötarkoituksen muutokset vakituisiksi asunnoiksi ja pidemmällä aikavälillä ja muu alueella tapahtuva rakentaminen esimerkiksi matkailu ja maatalous toiminta. Vaikka elinkeinopolitiikka on kunnan toimesta pieni osa, vaatii se omat asiaan erikoistuneet asiantuntijat, jotka voivat tukea paikallisia yrityksiä muun muassa neuvonnalla ja yhteistyön rakentamisessa. (Uusitalo 2009, 25.) Tämä lisäksi seurannan raportoinnissa on ilmoitettava väestön ikärakenne ja alueen palvelut sekä vesihuollon tila. Kehitystä kuvaavan vuosittaisen raportoinnin perusteella voidaan arvioida tarve paikkakohtaisten tarkempien selvitysten tai suunnitelmien käynnistämiseksi sekä ennakoita muun muassa yhdyskuntateknisen huollon ja kaupungin järjestämien palvelujen tuleva tarve. Jatkuvasti kehitettävä raportointi ja siitä saatu tieto tulee laatia siten, että se on laajasti hyödynnettävissä kaupungin toiminnassa. Vertailu tullaan jatkossa tekemään alueen vuoden 2020 tilanteeseen rakennusten ja väestön osalta koko alueella.

”Kun alueen uudisrakentamisen määrä ylittää 10 %, on syytä alustavasti tarkastella rakentamisen kehitystä. Kun määrä saavuttaa 20 % kehityksen, tulee tarkastella tarkemmin aluerakennetta ja määrittää toimenpiteet esimerkiksi vesihuollon järjestämisen suhteen.” -S

Kehittämistarvetta tarkastellaan valtuustokausittain vuorovaikutuksessa maaseutuasukemisesta kiinnostuneiden sekä paikallisten asukkaiden kanssa. Huomio tulee kiinnittämään nykyhetken olosuhteista kohti tulevaisuuden mahdollisuuksia. Innovaatioiden luomiseen ja syntyä tukevilla toimilla on mahdollista saavuttaa keskimääräistä maaseutu ympäristöä paremmat mahdollisuudet myönteisen kehityssuunnan sekä elinvoimaisuuden saavuttamiseksi. (Aho & Ikola, 2004.)

”Tulevaisuudessa annetaan todella paljon kehittymisen varaa ja köyttä siitä että minkälainen kehitys siellä on mahdollista ja mikä on Tampereella niin kuin ylipäänsä mahdollista ja mitä kaikkea siellä voidaan tehdä.” -H2

Uudisrakentamisen määrää, sijaintia ja toteuttamisaikatauluja ei voida juurikaan aineiston mukaan arvioida. Tämä johtuu yksityisistä maanomistuksista, jonka vuoksi vuosittaisen raportoinnin tärkeys korostuu.

*”--Tämä strateginen yleiskaava antaa erittäin paljon työkaluja. Niin jos vaan tästä pidetään kiinni näkisin että niinku se poliittinen tahto on jo kiinni siellä. Tässä yksittäisiä lupakysymyksiä ei sinänsä pitäisi lähtökohtaisesti enää sitten politisoitua.”
-H1*

Poliittisesta tahtotilasta kehittää pohjoista osaa kaupunkia kertoo se että näkemystä että strateginen yleiskaava on nyt saatu ylipäänsä aikaiseksi. Se muuttuuko näkemys siitä että pitääkö Pohjois-Tamperetta ylipäänsä kehittää on kysymysmerkki. Tässä voi tapahtua jotain heilahteluja valtuustokausittain. Tällä hetkellä kaupungin periaatteena on, että ensisijaisesti kaavoitetaan nimenomaan kaupungin omistuksessa olevia alueita kuten Kämmenniemeä. Tämänhetkisessä suunnitelmassa, joka ulottuu vuoteen 2024 asti Pohjois-Tampereen alueella ei ole kohteita. Kehityksen esteeksi voi tulla myös ylipäänsä se että mikä on kiinnostus esimerkiksi maaseudulla asumista kohtaan tulevaisuudessa sekä kehityskulun hitaus.

”Sitten on ylipäänsä se että missä on ne niinku ne ihmisten preferenssit että missä ihminen haluan jatkossa elää ja asua ja olla ja siihenkin liittyy varmasti erilaiset ympäristötietoisuuteen liittyvät kysymykset sekä puolesta että vastaan tällä alueella asumisesta. että tähän voi näyttäytyä alueena, joka on houkutteleva koska pystyy asumaan kestäväällä tavalla lähellä kaupunkiseutua.” -H2

Maaseudun elinvoimaisuutta edistäessä kun käytettäessä linjaa, jossa kehitystä tavoitellaan pienin askelin, muutoksia nopealla tahdilla on turha odottaa. Muutokset prosesseina ovat aikaa vieviä eikä

tuloksia ole havaittavissa saman tien. (Uusitalo 2009, 17-25.) Alueen kehittäminen vaatii aina investointeja ja Pohjois- Tampereen yksi realistisin haaste kehityksen kannalta on talouteen liittyvät kysymykset.

”Ensinnäkin investointihalukkuus ja sitten mitkä ovat rahoitusmahdollisuudet sekä yksityishenkilöillä että yrityksillä. Niin se nyt niinku taloudelliset realiteetit lienevät se ykkösasia aina kaikessa tämän tyyppisessä missä investoinnit on kuitenkin keskeinen lähtökohta sille kehittämiselle. Olkoonkin pieni ja isossa sitten maailman tai Suomen tai edes Tampereen mittakaavassa ne on ehkä pieniä investointeja mutta yksityishenkilöille ne on elämän suurimpia investointeja jos vaikka päättää rakentaa omakotitalo johonkin niin sen isompaa rahasummaa ihmisen elämässä yleensä liiku. Rakentaminen ja kehitys on tosi riippuvaisia siitä että mikä on se rahoitustilanne missäkin. ” -H2

Se miten kaupungin varoja ohjataan alueen kehittämiseksi lienee tässä kohtaa jo selvää. Kaupunki haluaa ensisijaisesti kehittää alueita, joihin sillä on omistusoikeus. ja maanomistajat ovat vastuussa omien maidensa kehittämisestä. Tämän merkitys tulee jatkossakin olemaan iso.

6.4 Elinvoimainen Pohjois-Tampere vai taantuva syrjäseutu?

Koska tämän tutkimuksen keskiössä on elinvoimaisuus on tähän osaan kerätty kootusti Pohjois-Tampereen kannalta elinvoimaan merkittävimmin vaikuttavat nostot aiempien lukujen elinvoimaisuuteen vaikuttavien nostojen osalta niin puolesta kuin vastaan. Vastausta yksiselitteisesti otsikossa esitettyyn kysymykseen ei tässä kohtaa voida antaa, mutta pohdintoja tämän ympärille voidaan luodaan tässä luvussa esiteltyjen tulosten valossa.

Aineistosta saadun informaation valossa Pohjois-Tampereen elinvoimatyön keskeisenä tavoitteena voidaan tällä hetkellä pitää alueen tulevaisuuden kehittämislinjausten luomista. Ei ole yhtä oikeaa tapaa luoda elinvoimasta aluetta, mutta vahvistamalla nykyistä aluerakennetta voidaan erilaisten Pohjois-Tampereen sisäisten paikallisten alueiden vahvuudet saadaan niille tarkoitettulla tavalla täysimääräisesti käyttöön. (TEM 2021, 11.) Palvelujen painopistealueet tulisi säilyttää tulevaisuudessakin nykyisellään, jolloin elinkeinotoiminnan oletetaan keskittyvän Kämenniemen,

Nurmi-Sorilan ja Terälahden alueille. Tästä johtuen näiden asemaa kyläkeskuksina on mahdollista vahvistaa myös uudis- ja täydennysrakentamisen osalta.

On nähtävissä että alueella on monia elinvoimatekijöitä. Vaikka fyysiseen sijaintiin ei voida vaikuttaa alueen vahvuustekijät löytyvät alueen kokonaisuudesta. Alueella on houkuttelevaa maaseutumaista asumista sekä siihen liittyviä lähipalveluja. Myös perinteisillä mittareilla voidaan havaita kehitystä, maltillista kasvua esimerkiksi väkimäärässä ja turvallisuutta lisäävää vakautta. Tuoreissa monipaikkaisuustutkimuksissa huomautetaan, että kun työvoiman ja väestön tosiasiallinen liikkuvuus sekä kausivaihtelu alueellisesti noteerataan, maaseudun supistuvien alueiden tilanne ei näytä lainkaan yhtään niin synkältä mitä voisi aiheeseen perehtymättömänä kuvitella. (Hynynen, Kolehmainen, Rantanen 2020, 134-135.) Kun asuminen keskittyy suuriin kaupunkeihin, helpottuu luonnonläheisiin maaseutu ympäristöihin sijoittuminen myös osaltaan. Monet valitsevatkin tätä nykyä nämä molemmat sillä, monipaikkainen eläminen on lisääntynyt runsaasti. (Hynynen, Rantanen 2019, 107.) Lisäksi alueella on hyviä matkailun palveluita ja houkuttelevia erityispiirteitä, jotka linkittyvät tiiviisti vesistöjen läheisyyteen verrattuna kantakaupunkiin. Alue on etenkin luontopalvelujen kannalta houkuttelevaa palvelualueita. Tämä huomio linkittyy osaltaan Kintulammin virkistysalue kokonaisuuteen.

Palautteista ja vastineista välittyy lisääntyvä ymmärrys pohjoisten alueiden epätasaisesta kehityksestä verrattuna kantakaupunkiin. Huoli elinkeinojen ja maaseutumaisen elämäntavan säilymisestä, kestävästä kehityksestä, alueen elinvoimasta ja ihmisten hyvinvoinnista välittyy näistä kommentteista. Toistaiseksi alue on kuitenkin hyvin vakaalla pohjalla eikä mitään mullistavia muutoksia ole viime aikoina tapahtunut tai ole tapahtumassa. Alueella tapahtuukin suuressa mittakaavassa hyvin vähän. Aasukasmäärän uskotaan pysyvän aika lailla samana vuodesta toiseen ja myös rakentamisen määrä on tasaista, mutta täydennysrakennusmahdollisuuksia on. Jopa enemmän mitä kysyntä on tähän mennessä ollut.

Elinvoima nähdään helposti väestönkasvuna, bruttokansantuotteen kasvuna tai muina tämän tyyppisinä kysymyksinä. Tämän voi olla kovin rajoittunut kuva. Näillä kaikilla edelle mainituilla tekijöillä on kiistämättä vaikutusta, mutteivat ne ole koko totuus ja kokonaiskuva on hyvin rajoittunut jos keskitytään vain tämän tyyppisiin yksittäisiin tekijöihin. Elinvoimaisuuteen liittyy taito tunnistaa tekijöitä vähän laajemmin. Tärkeämpää on tunnistaa mikä kasvaa. Ei vain niin väestö kasvaa vaan esimerkiksi niin että ihmisten hyvinvointi alueella voi kasvaa. Tämä tarkoittaa osaltaan sitä että halutaan jatkossakin pysyä ja elää arkea sillä tietyllä alueella. Aluekehittämisessä on tätä nykyä

vallalla dynaamiset tekijät. Näitä ovat innovatiivisuus, yhteistyö ja uuden oppiminen. Nämä kaikki edesauttavat myös alueiden hyvinvointia ja elinvoimaisuutta. Kiistämättä myös rakenteelliset tekijät vaikuttavat näkyvästi alueellisiin halusimme sitä tai emme. (Sotarauta, Karppi 2013, 104.)

Pohjois-Tampereella on sekä vakituista asutusta että paljon myös kausiluonteista vapaa-ajan asutusta. Saavutettavuuden näkökulmasta alue ei ole kaikkien mielestä houkuttelevuudeltaan parhain mahdollinen sille ensisijaiselle asunnolle, mutta kakkosasunnolle alue on mitä mainioin saavutettavuuden näkökulmasta, mikäli asutaan kantakaupungissa. Alue on elävä yhdistelmä monenlaista asutusta ja sitä voidaan pitää vahvuustekijänä kuin sijaitaan ison kaupunkikeskuksen reunalla. Alueen vahvuus on juuri sen tyyppisessä roolissa kun se on tähänkin asti ollut. Alueesta huokuu maaseutumaisuus ja siitä kumpuava elämäntapa. Sieltä löytyy kylämäisiä palvelukeskittyviä ja lähipalveluidenkeskittyviä, mutta samaan aikaan siellä on runsaasti luontoa ja luonnonarvoja, matkailuja ja virkistysmahdollisuuksia hyvinkin monen tyyppisille käyttäjille.

Pohjois-Tampereella on kiinnitetty huomiota sekä luonnonarvojen että luonnonvarojen yhteensovittamiseen. Tämä on kasvavalla kaupunkialueella yksi todella keskeinen haaste että molempia pitäisi pystyä vaalimaan saman aikaisesti. Kasvava kaupunki tarvitsee luonnonvaroja ja niiden käyttöä varmasti tapahtuu jatkossakin, mutta samaan aikaan pitäisi myös pystyä vaalimaan myös niitä luonnonarvoja, joita on vielä jäljellä muuten tiiviillä kasvukeskusalueella. Alueella on myös merkittävää historian kerrostumaa, joka olisi tärkeää pystyä säilyttämään.

Selittäviä tekijöitä miksi aluetta voidaan pitää luvun otsikonkin mukaan taannuttavana syrjäseutuna on varmasti yhtä useita kuin syitä miksi aluetta voidaan pitää elinvoimaisena. Osittain syynä varmasti on se että alueella on paljon vanhaa huonokuntoista rakennuskantaa ja tyhjilleen jääneitä rakennuksia. Kun valitaan asuinpaikkaa ja aluetta ne, jotka alueelle haluavat muuttaa, haluavat lähtökohtaisesti uuteen, hyvään ja houkuttelevaan rakennuskantaan eivätkä suinkaan niihin vanhoihin ehkä jo todella huonokuntoisiin asuintaloihin. Osa selittyy varmasti myös alueen tämänhetkisellä väestörakenteella. Väestörakenne auttamatta vanhenee ja perhekoot muuttuvat. Alueelle on saatettu haluta muuttaa esimerkiksi lapsiperheenä ja perheeseen muututtua alueelle jää senkin puolesta vähemmän asukkaita. Sijaintinsa puolesta alue ei ole optimaalisin paikka asua esimerkiksi nuorelle aikuiselle, sillä matka vaikkapa yliopistolle on varsin pitkä.

Esteenä elinvoimaisuuden tasaiselle jakautumiselle pohjoisella alueella voidaan pitää strategisen yleiskaavan käyttöönoton jälkeisenä aikana käytössä olevaa vyöhykejakoja, joka hankaloittaa

erinäisten toimintojen sijoittumista haja-asutusalueelle. Haja-asutusalueella olisi runsaasti pinta-alansa puolesta paikkoja yhdistää asumista ja yritystoimintaa, jollasta taajamissa ei välttämättä ole tilaa. Kuitenkin kun suunnitellaan pysyvää asumista, maankäyttö- ja rakennuslain perusteella pitäisi luoda kestävä ja taloudellista yhdyskuntarakennetta. (Puustinen, Mäntysalo, Karppi 2016, 21.) Tästä syystä haja-asutusalueelle laajamittaisten toimintojen sijoittaminen on ongelmallista eikä kovinkaan suotavaa. Hyvällä sijainnilla oleva loma-asunto on helpompi muuttaa vakituiseksi asunnoksi, mutta haja-asutusalueella se on edelleen vaikeaa. Maaseutualueen asukkaiden on jatkossakin sopeuduttava siihen, että palveluihin, työpaikkoihin ja harrastuksiin on etäisyyttä, mikä vie aikaa ja edellyttää omatoimisuutta sekä usein oman auton käyttöä. Kuitenkin mikäli etäpalveluilla ja etätyöskentelyllä pystytään tulevaisuudessa taklaamaan liikkumiseen liittyä haasteita nostaa tämän osaltaan mahdollisesti myös Pohjois-Tampereen asemaa.

Elinvoimaisena alueena voidaan pitää sellaista aluetta, jolla on jonkinlainen näkymä tulevaisuuteen. Se on alue, joka voi löytää niitä omia vahvuuksiaan ja rakentaa niiden varaan sekä aktiivisesti osaa tuottaa uutta ja uusia mahdollisuuksia. Eikä vaan jää kiinni vain siihen mitä joskus ennen on ollut. Kyky sopeutua ympäristössä tapahtuviin vaatimuksiin ja muutoksiin ja välttää taantuminen on elinvoimaisuutta määrittävä tekijä. Tähän tarvitaan muutosjoustavuutta. Elinvoimaisuuteen liittyy melko vahvasti myös katse eteenpäin-tyyppinen ajattelu. Se elinvoima säilyy ja sen eteen tehdään jotain, ettei se ole vain staattinen tila. Tämän aineistosta nostetun määritelmän perusteella Pohjois-Tamperetta voidaan pitää kaikesta huolimatta elinvoimaisena alueena. Alue nähdään suunnittelullisessa mielessä ja mahdollisuuksiensa kannalta positiivisessa valossa, joka kävi ilmi useassa kohtaa aineistossa. Sitä ei haluta sulkea pois suunnittelusta kaupunginosalta, mutta keinot, joita kaupungintoimesta alueen kehittämiseksi voidaan esittää ovat melko rajallisia. Tämä selittyy omistajuussuhteilla, jonka myötä suurin päätös- ja aloitevalta pohjoista osaa kaupunkia kehittäessä on maanomistajilla.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tavoitteena on ollut selvittää Pohjois-Tampereen elinvoimaisuus edellytyksiä huomioiden alueellinen erikoisuus suuren kaupungin läheisenä maaseutuna. Tekstissä paneudutaan siihen millaisia kehittämis- ja säilyttämistarpeita voidaan pitää elinvoiman kannalta merkityksellisinä. Tarkastelin aluksi sitä, miten elinvoimaisuus pyrkimyksen on nähtävissä osana suunnittelua. Tekstin edetessä on tunnistettu kolme merkittävintä kehityskulkuun vaikuttavaa tekijää, jotka ovat maankäyttö, elinkeinot ja kestävyys. Tutkimusta tehdessä pohdin useaan otteeseen kenen näkökulmasta tutkimuksessa puhutaan. Koska näkökulma paikallisten alueiden käyttäjien osalta on melko ohut tulin siihen tulokseen että näkökulma tutkimuksessa on Tampereen kaupungin ja miten kaupunki voi osaltaan vaikuttaa sen yhden osan kehityskulkuun sekä koko kaupunkia alueena koskevilla toimilla että paikallisilla vain Pohjois-Tampereeseen ulottuvilla toimilla.

Tutkimusprosessin edetessä paljastui mielenkiintoisia tapahtumaketjuja, joita tutkijana en esiyymmärryksen perusteella osannut edes aavistaa. Lähemmässä tarkastelussa paljastui että, kaupungilla on melko vähän maanomistusta alueella, joka vaikuttaa todella merkittävästi niihin toimiin mitä kaupungin toimesta alueelle voidaan tulla osoittamaan nyt ja tulevaisuudessa. Alueelle on nyt jo sijoittunut useita toimintoja, joita voidaan pitää alueelle ja sen erityiselle luonteelle sopivina, mutta mahdollisuuksia jonkin asteisille muutoksille on aina olemassa. Jatkosuunnittelulla ei pyritä aktiivisesti muuttamaan olemassa olevia toimintoja vaan vahvistamaan niiden toimintaedellytyksiä tulevaisuudessa sekä tukemaan esimerkiksi mahdollista uudelleenkäynnistyvää toimintaa.

Alueen vahvuustekijöitä on sen erityinen omaleimaisuus ja kyky tarjota kasvavan kaupungin reunalla monia asioita, joihin tiiviissä kantakaupungin rakenteessa ei ole mahdollisuuksia. Kuitenkaan kaikkia palveluja ei ole mahdollista tulevaisuudessakaan alueella järjestää. Tämä johtuu puhtaasti siitä että alue on pinta-alaltaan laaja, mutta ympärivuotista asutusta eli palvelujen tosiasiallisia käyttäjiä on vähän. Tästä syystä esimerkiksi koko alueen tavoittavan julkisen liikenteen järjestämisessä ei nähdä olevan millään tasolla kannattavaa. Tulevaisuudessa voidaan vahvistetaan kantakaupungin ja kaupungin läheisen maaseudun vuorovaikutusta siten, että alueet kehittyvät kestävästi ja toisiaan tukevalla tavalla. Tällä tarkoitetaan sitä ettei Pohjois-Tampereen tule nähdä kasvavan kaupungin resurssina, jota voidaan surutta hyödyntää vaan sen käyttötarkoitus on toimiva sellaisenaan mitä se on tänäkin päivänä.

Elinvoimaisuus riippuu pitkälti tällä alueella siitä keneltä asiaa kysytään minkälaista käyttötarkoitusta alueelta toivotaan, eikä ulkopuolisen näkökulmasta vedenpitävää tulkintaa ole tämän aineistonkaan pohjalta mahdollista tehdä. Elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden kannalta merkittäviä tekijöitä ovat alueen laajat vapaa-ajan ja virkistysmahdollisuudet, joita on mahdollista hyödyntää, asui alueella tai ei. Elinkeinotoiminnan näkökulmasta elinvoimaisuutta voidaan vahvistaa etenkin erilaisten matkailun palvelujen kehittämällä. Alue tarjoaa täydennysrakentamismahdollisuudella väljempää asumismuotoja sekä mahdollisen etätyön lisääntyessä alue voi osoittaa täyden potentiaalinsa.

Elinvoima on hyvin paljon kiinni asukkaista ja alueen toimijoista ja suunnittelulla siihen voidaan vaikuttaa ulkopuolelta suhteellisen vähän. Se miten alueen aktiiviset käyttäjät kokevat ympäristönsä ja kuinka innokkaita he ovat toimimaan omalla alueellaan edesauttavat alueen elinvoiman säilymistä. Ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen että alueella halutaan jatkossakin olla ja asua ovat loppupeleissä se kuinka tyytyväisiä alueen käyttäjät ovat siellä oleviin palveluihin ja elinympäristöön. Koettu hyvinvointi ja turvallisuus vaikuttavat alueen elävöittämiseen ja kehittämiseen. Kokemukset hyvän arjen kannalta merkityksellisistä asioista sekä yhteenkuuluvuuden ja samaistumisen tunne luovat kuvan eteenpäin menevästä ja kehittyvästä alueesta. Alueen toimijoiden tyytyväisyys ja kokemukset siitä onko alueella tulevaisuudessa vetovoimaisia lähipalveluita, hyvä asuinympäristöstä, ja työpaikkamahdollisuuksia, vaikuttavat pito- ja vetovoimaan. (Aro, 2019.)

Elinvoiman säilyminen edellyttää myös että peruspalvelut ovat kunnossa, että alueelta löytyy niin päivittäistavarakauppoja, päiväkoteja että kouluja joillain etäisyyksillä. Koska tästä tutkimuksesta on käytännön toteutuksen vuoksi rajattu lähes kokonaan pois alueen asukkaiden näkökulma elinvoimaisuus keskustelussa, jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista pureutua tarkemmin siihen, mitä paikalliset alueen asukkaat ajattelevat asuinalueensa elinvoimaisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Arvioitaessa tekemäni tutkimuksen luotettavuutta olen kiinnittänyt huomiota tutkimuksen kokonaisuuteen sekä pyrkinyt sisällön johdonmukaisuuteen, jotta aiheesta tietämättömän lukijan oli helppo ymmärtää tekstiä. Tästä syystä esimerkiksi analyysissä sitaatit on merkitty eri kirjaintunnus lyhentein kuvaamaan mistä osasta aineistoa lainaus on peräisin. Kriittisen arvioinnin mahdollistamiseksi olen pyrkinyt luvussa viisi kuvamaan koko tutkimusprosessia kattavalla tavalla. Aineiston perusteella on kyetty vastaamaan esittämiini tutkimuskysymyksiin tutkimuksen alueellisissa sekä ajallisissa kontekstissa. Tutkimustulokset eivät kuitenkaan ole suoraan

siirrettävissä toisella alueella eikä niitä voida hyödyntää toisessa ajallisessa kontekstissa käytettäväksi.

Tutkimuksessa korostan paikallista kykyä ja halua asettaa tavoitteita, jotka ovat sekä vaativia, mutta saman aikaisesti toteutumiskelpoisia ja vaikuttavat alueen tulevaisuuteen. Tästä näkökulmasta myönteisenä asiana Pohjois-Tampereen elinvoimatyön ja kestävän kehityksen edistämiseksi voidaan pitää alueen kehityksen ja tavoitteiden toteutumisen vuosittaisella tasolla tapahtuvaa seuranta. Tavoitteiden systemaattinen seuranta mahdollistaa osaltaan ennakoinnin ja uudistamistarpeen arvioinnin oikea-aikaisemmin kuin aiemmin. Myös tieto alueesta ja sen tilasta on alueesta kiinnostuneiden hyödynnettävissä entistä tehokkaammin. Koska kaavaprosessi on saatu valmiiksi vasta vuosi sitten, vielä ei ole käytettävissä kehityksen seurannasta saatua tietoa. Tästä syystä vastaavan tutkimuksen totuttaminen vuosien kuluttua voisi olla hedelmällistä.

Lisäksi kiinnostavaa olisi selvittää kuinka paikalliset alueella toimivat yritykset kokevat alueen elinvoimaisuuden ja millä tavoin he ovat osaltaan mukana Pohjois-Tampereen kehittämisessä. Ja voiko kaupunki jollain nykyisestä poikkeavalla tavalla tukea yrittäjien toimintaa juuri Pohjois-Tampereella. Myös kehittymismahdollisuuksia ja uhkia etätyön muuttuessa enemmän säännöksi kuin poikkeukseksi olisi mielenkiintoista tutkia tulevaisuudessa.

LÄHDELUETTELO

Aaltonen S. & Torvela M. (1989) *Maaseudun kehittämisen ongelmat Suomessa*. MLLT Julkaisuja 58 • 1989

Aamulehti 19.4.2021 Saatavilla osoitteesta: <https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000007928996.html>

Aho, S. & Ilola, H. (2004) *Maaseudun elinvoimaisuus – nykyisyydestä aineksia tulevaisuuteen*. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä. Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja. Lapin yliopistopaino.

Albert Hirschman (1958) *The Strategy of Economic Development*. (Yale Studies in Economics: 10.) New Haven: Yale University Press, 1958. Pp. xiii, 217.

Aro T. (2019) Tampereen veto- ja pitovoima. MDI. Saatavilla osoitteesta: https://www.tampere.fi/tiedostot/t/ng7WdLz1P/Timo_Aro_tampereen_veto-_ja_pitovoima.pdf

Baldauf, S. (2009) Saatavilla osoitteesta: <https://www.sitra.fi/artikkelit/sari-baldauf-elinvoiman-lahteille/>

Donner-Amnell, J. (2020). *Elinvoimaista ja kestäväää kehitystä kasvuseutujen ulkopuolella? Tapaukset Jämsästä ja Kainuusta*. Terra 132: 3, 115–131.

Eranti, V. (2020) Nimby Haettu osoitteesta: 16.3.2022 <https://yle.fi/uutiset/3-11524391>

Halme, T., & Kalenoja, H. (2002) *Kohti kestäväää yhteiskuntarakennetta ja liikennejärjestelmätuloksia LYYLI tutkimusohjelmasta LYYLI- raporttisarja 32*. Helsinki

Harvold and Nordahl. (2012) *Planning in Rurberia: rural policy and the planning system in Norway*, *The Town Planning Review* , 2012, Vol. 83, No. 2 pp. 213–232

Happonen, H. (2004) *Kaupunkilogistiikka liikennejärjestelmän suunnittelussa*. Tampereen teknillinen yliopisto. Liikenne- ja kuljetustekniikan laitos. Tutkimusraportti 57

Heikkinen O. (1991) *Suomalainen maaseutu ja maaseutututkimus*. TERRA Vuosikerta 103 Numero 3

Helminen, V., Nurmio K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen K., Tiitu M., Kotavaara, Antikainen O, Rusanen J. (2014) *Kaupunki-maaseutu-alueuokitus. Paikkatietoihin perustuvan alueuokituksen muodostamisperiaatteet*. SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPOTTEJA 25 | 2014

Hospers G-J. & Syssner J. (2018) *Dealing with Urban and Rural Shrinkage: Formal and Informal Strategies*. LIT Verlag

- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.
- Huovinen J. (2019). *Elinvoimajohtaminen kunnissa*. Saatavilla osoitteesta: (<https://www.kuntaliitto.fi/elinvoima-ja-tyollisyys/kuntien-elinkeinopolitiikka/elinvoimajohtaminen-kunnissa>)
- Hynynen A., Kolehmainen J., Rantanen A. (2020) *Oikean kokoinen kaupunki? Paikkaperustaisuuden sosiotekninen verkostoluenta*. TERRA 132: 3
- Hynynen A. & Rantanen A. (2019) Pieni ja keskisuuri urbanismi kaupunkikehittämisen voimavarana. *Alue ja Ympäristö* 48: 1 ss. 101–116
- Hytönen, J., & Ahlqvist, T. (2019) “*Emerging Vacuums of Strategic Planning: An Exploration of Reforms in Finnish Spatial Planning*.” *European planning studies* 27.7: 1350–1368. Web.
- Hyyryläinen T. (2021) *Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus tutkimuskohteena*. Maaseutututkimus vol 29
- Hällström, J. (2006) *Arki, valinnat ja tulevaisuus : Kestävä liikkuminen*. Suomen luonnonsuojeluliitto
- Jauhiainen, S. & Huovari, J. (2013). *Kuntarakenne ja alueiden elinvoima*. Kunnallisanalyyttisen tutkimuksen kehittämissäätiö
- Jauhiainen J. & Nimenmaa V. (2006) *Alueellinen suunnittelu*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino
- Kaljonen M. (2016) *Katse koetteluihin- Maaseudun kumppanuushankkeista kokeilevaan ympäristöpolitiikkaan*. *Alue ja Ympäristö* ss. 34–44
- Kanninen V. (2014) *Strateginen eheyttäminen kaupunkiseuduilla - Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisentalouden kysymyksiin*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. (Toim.) Sari Puustinen & Raine Mäntyselä & Ilari Karppi.
- Kartha, S., Kemp-Benedict, E., Ghosh, E., Nazareth, A. & Gore, T. (2020) *The Carbon Inequality Era: An assessment of the global distribution of consumption emissions among individuals from 1990 to 2015 and beyond. Joint research report*. Stockholm Environment Institute and Oxfam International.
- Kuntalaki 410/2015 - Ajantasainen lainsäädäntö – FINLEX. Haettu osoitteesta: 12.3.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Kuntaliitto 6.5.2021, Haettu osoitteesta: 18.10.2021 <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot>

- Kuusela K. & Kankkonen S. (2020) *Kasvavan ja supistuvan kaupunkiseudun hallinta kuntien keskinäisen yhteistyön avulla*. TERRA 132: 3
- Lehtonen O. (2015) *Työpaikkojen kasvualueiden potentiaaliset leviämis- ja supistumisvaikutukset Suomessa*. TERRA 127: 2
- Lehtonen, O. (2020) *Kausittainen asuminen maaseudulla edellyttää aluepolitiikan vahvistumista*. Maaseudun tulevaisuus
- Low Choy D. & Buxton M. (2013) *Farming the City Fringe: Dilemmas for Peri-Urban Planning*. Springer Science+Business Media New York 2013
- MDI (2021) *HYVIS Hyvän elämän jäljillä — Opaskirja kuntien hyvinvointityön tueksi*. MDI Public Oy Haettu osoitteesta: 20.2.2022 <https://www.mdi.fi/hyvis/>
- Maankäyttö ja rakennuslaki 132/1999 – FINLEX. Haettu osoitteesta: 12.3.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>
- Mononen T., Sairinen R. ja Sihvonen J. (2013) *Paikallinen tilaus kirkonkyläiden eheyttävän suunnittelun edellytyksenä*. Alue ja Ympäristö 42: 1 ss. 49–62
- Naldi, L., Nilsson, P., Westlund, H. & Wixe, S. (2015) *What is smart rural development?* Journal of Rural Studies 40 90–101.
- Paananen, H. Haveri, A. & Airaksinen, J. (2014). *Kunta elinvoiman johtajana*. TAMPEREEN YLIOPISTO SUOMEN KUNTALIITTO HELSINKI 2014
- Pirkanmaan liitto 2021, Haettu osoitteesta: 23.11.2021 <https://www.pirkanmaa.fi/maakunnan-kehittaminen-ja-suunnittelu/maankaytto-ja-luonnonvarat/alue-ja-yhdyskuntarakenne/>
- Perusopetuslaki 628/1998–FINLEX. Haettu osoitteesta: 12.3.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Puustinen S. & Mäntysalo R. & Karppi I. (toim.) (2016) *Strateginen eheyttäminen kaupunkiseuduilla Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisen talouden kysymyksiin*. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta
- Rannisto, P., & Harisalo R. (2016) *“Kunnat elinvoimaa rakentamassa.”* Tampere University Press. Print.
- Riipinen M. (2006) *Maankäytön oikeutus paikallisyhteisöissä Sosiaalisen pääoman valta ja skaala*. Alue ja Ympäristö 35: 1 ss. 37–49
- Sallinen, S., Majoinen K., & Salenius M. (2012) *Elinvoimainen ja toimintakykyinen kunta*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Print.

Sallinen, S., Aronen, K., Asikainen, J., Huovinen, J., Kallio-Savela, M., Kurikka, P., Kämppi, M., Laine, R., Paahtama, S., Punnonen, H., Salminen, H., Siltala, S., Sjöholm, K., Tuimala, A., Vuorento, R., Winqvist, D., Yli-Suomu, R-M. & Åström, C. 2011. *Elinvoimainen kunta*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Web.

Scoones I. (2009) *Livelihoods perspectives and rural development*. The Journal of Peasant Studies Vol. 36, No. 1, January 2009, 171–196

Simon D. (2008) *Urban Environments: Issues on the Peri-Urban Fringe*. The Annual Review of Environment and Resources. 33:167–85

Shrinking rural regions in Europe. (2017) *Towards smart and innovative approaches to regional development challenges in depopulating rural regions*. Policy brief. ESPON.

Sotarauta, M. & Karppi, I. (2013) *Aluekehittäminen ja alueellisen muutoksen hallinta*. Saatavilla osoitteesta: <http://www.uta.fi/jkk/opiskelijaksi/valintakoemateriaaliHALL/5-VK-2013-Sotarauta-Karppi.pdf>

Tampereen kaupunki 2021, Haettu osoitteesta: 18.10.2021 -<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/yleiskaavoitus/pohjois-tampere.html>

Tamperelainen 20.4.2021. Haettu osoitteesta: 23.11.2021
<https://www.tamperelainen.fi/paikalliset/4114247>

Tantarimäki S. (2020) *Älykkäistä kylistä älykkäisiin suurkaupunkeihin: Pienet ja keskikokoiset kaupungit älykkään alueen rakentajina*. TERRA 132: 3

Tekes. (2003) *Alueiden elinvoima syntyy innovaatioista*. Osaaminen, erikoistuminen ja verkottuminen ratkaisevat menestyksen kansainvälisessä kilpailussa. Helsinki.

Toivola, T. (2006). *Verkostoituva yrittäjyys strategiana kumppanuus*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Tammi.

Tykkäläinen M. (1991) *Maaseutututkimus ja maaseudun kehittämisstrategiat*. TERRA 103:3

TEM (2020) *Aluekehittämispäätös 2020–2023 Kestävät ja elinvoimaiset alueet*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:21.

Uudenmaan liitto (2020) *Smart City + Smart Countryside = Smart Region*. Haettu osoitteesta: 25.1.2022
https://www.uudenmaanliitto.fi/en/development_and_planning/regional_programming/smart_specialisation_in_helsinki-uusimaa_region

Uusitalo E. (2009) *Maaseutu – väliinpuotoajasta vastuunkantajaksi. Maaseutupolitiikan itsenäistyminen alue ja maatalouspolitiikan puristuksessa*. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.

Visit Tampere (2019) Haettu osoitteesta: 4.3.2022 <https://visittampere.fi/ajankohtaista/tampereen-seudun-matkailun-visio-2025-pohjois-euroopan-kiinnostavin-elamys-ja-tapahtumakaupunki/>

Visit Tampere (2021) Haettu osoitteesta: 20.2.2022 <https://visittampere.fi/artikkelit/teisko-nauti-hitaasti/>

Young, J.C. (2019) *Rural digital geographies and new landscapes of social resilience*. Journal of Rural Studies 70 66–74.

Ympäristöhallinto (2020) Kaupunki-maaseutu -luokitus. Haettu osoitteesta: 21.1.2022 https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus>

Wallin S. (2015) *Kaupunkisuunnittelua ja itseorganisoituvaa toimintaa. Kertomus Helsingin Herttoniemen muutoksesta*. Alue ja Ympäristö 44: 1 ss. 17–30

AINEISTO:

Saatavilla yleiskaavan selostuksen sekä palautteiden ja vastineiden osalta osoitteesta:

https://www.tampere.fi/tiedostot/y/PG0AZsYdt/PohjoisTre_Selostus_tarkistettu_ehdotus.pdf

https://www.tampere.fi/tiedostot/y/u3fnkOQ3t/PohjoisTre_Palautteet_vastineet_ehdotuksesta.pdf